

Т. II КНИГОСПІЛКА

КРАТКИЙ ПАСПОРТ КНИГИ

Шифр Ш 6 (2-Ук) А-7 Инв. № 2450196

Автор _____

Название Німецької української поезії. Т. 2

Место, год издания К 1930р.

Кол-во стр. XXXVI 285 [1] XIV с.: ил.

- " - отд. листов _____

- " - иллюстраций _____

- " - карт _____

- " - схем _____

Том 2 часть _____ вын. _____

Комментарий Тисне с. 268 - ил. уривки з пам'яток. Всі подруговані стр. з с. 285 є в наявності.

Примечание:

16/192 №3-

АНТОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

АНТОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Упорядкували
ВАСИЛЬ АТАМАНЮК, ЄВГЕН ПЛУЖНИК,
ФЕЛІКС ЯКУБОВСЬКИЙ

Обкладинка й портрети
проф. ВАСИЛЯ КРИЧЕВСЬКОГО

ТОМ II

К Н И Г О С П І Л К А

1 9 3 0

Бібліографічний опис цього видання
включено в „Літопис Українського
Друку“, „Мартівському репертуарі“
та інших періодичних Української
Книжкової Палати.

На замовлення „Книгоспілки“ до друку
виготовило Видавництво Письмеників
„Маса“

Київський Окріт № 798.
Держтрест „Київ - Друк“.
1-ша друк. Сінна пл., 14.
З. № 2016—4000—21 арк.

ШЛЯХИ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

I.

У другій половині ХІХ століття з розвитком народництва визначаються й певні межі впливу поезії. Поезія стає на послуги різним громадським програмам, поезія служить народницьким ідеалам, служить інтересам розворушення національної свідомости селянства (в загальному народницькому трактуванні цього поняття), інтересам піднесення «громадського духу» інтелігенції. Обсяг розвитку і впливу цієї поезії невеличкий. Виконуючи тільки службову ролю коло інших ідеологій, народницька поезія не може збагачуватись формально, не може поширювати коло тем. Громадські ж мотиви народництва не можуть наснажити поезію тою громадською енергією, що зробила б твори її значними й актуальними й після того, як загубили чинність певні громадські концепції.

Такий був перший період у розвитку поезії української буржуазії.

Кінець ХІХ — початок ХХ століття ґрунтовно відмінюють цю картину. Буйний розвиток промислового, а далі й фінансового капіталізму, швидкі зміни в економіці російської імперії й чи не особливо України, які прискореним темпом наздоганяли у цей час розвинутіші капіталістичні країни, — все це впливає на розвиток української літератури. З'являється нова українська інтелігенція, зв'язана з буржуазним містом, що так буйно в той час зростало; інтелігенція, що і в політичній і в культурній ділянці оформлює судільну національну свідомість української буржуазії; що в усіх галузях своєї громадської й культурної роботи намагається наздогнати капіталістичну Європу.

Настає повна переоцінка цінностей. Реакційність народницьких концепцій, а відтак і народницької художньої творчости (і в суті її і в усіх формальних ознаках) для нового етапу розвитку української інтелігенції стає наявна. Подужати народництво і творити «європейську» поезію — нагальне завдання української буржуазної інтелігенції, що в певній перспективі бореться за вихід українського капіталу з

залежності від російського імперіялізму, за утворення самостійної української буржуазно-демократичної держави.

Тодішня Європа, точніше — тогочасний щабель розвитку буржуазної європейської культури характеризується вже занепадницькою філософією й занепадницькими мотивами в мистецтві й літературі. Філософія буржуазії вже не годна збагнути ті суперечності, що розхитують буржуазний світ. Європа на той час промовляє голосом крайнього індивідуалізму Ібсена, а далі й Ніцше, філософією релятивізму, нарешті, мистецтвом і поезією розкладу, втоми, зневіри. Еротика, містика, подекуди неясні есхатологічні візії—тьмаві передчуття «кінця світу», тобто по суті кінця тої системи суспільних взаємин, в якій жили і творили носії цих настроїв і ідей, — все це характеризує тодішнє європейське мистецтво. Усе це яскраві ознаки анархії буржуазної психіки, що дедалі зростає все більш.

Відповідно до цього відбувається й дезорганізація літературних стилів. Зокрема поезія стає в основному поезією елементів, нюансів, складових частин, на які розпалися колись судільні стилі. Внутрішня дезорганізація поезії, розрив між ідеєю й фактурою, між задумом і виконанням дуже в цей час зростають.

Така в основних рисах та європейська філософія й мистецька атмосфера, що породжувала (в різних верствах буржуазного суспільства) імпресіонізм, декадентство, символізм.

Розвиток української поезії в цей час не міг, звісно, обмежитися механічним відтворенням того, чим жила західньо-європейська поезія. Тут були чималі місцеві особливості, місцеві суперечності. Українській буржуазії на той час була притаманна риса, що суперечила основним рисам буржуазії розвинутих західньо-європейських капіталістичних країн та буржуазії російської, — це формування судільної національної свідомості, що подекуди набувало активно-революційних рис.

А втім запізнений розвиток активного націоналізму на Україні призводив до того, що послідовно-революційною молода українська буржуазія бути не могла, бо не могла вона розвиватися ізольовано. Активно виступаючи проти рештків фєвдалізму в російській імперії й проти сильнішої російської буржуазії (аналогічні явища були і в Західній Україні), вона в той же час не була позбавлена рис дезорганізації психіки, песимізму, занепадництва, що були притаманні в той час буржуазії розвинутих країн. Кволість молодої української буржуазії, яка ще не зформувала свій судільний світогляд, збільшувала вплив на її ідеологію тих ідеологій буржуазного світу, що характеризували розпад уже деформованих ідеологій великої буржуазії.

Очевидно, цим почасти пояснюється, що творчість тих українських поетів, що були спроможні активно творити синтетичну суцільну свідомість, не лишилася в основних межах буржуазної української поезії; ці поети формували розвиток певних тез суцільної свідомості національної до їх самозаперечення, до переваги мотивів соціальної боротьби над національними мотивами творчості. Така була творчість Ів. Франка й Лесі Українки.¹⁾

Але в той же час і навіть пізніше зростає і посідає все більші й більші позиції в українському культурному процесі модернізм. Року 1901 Микола Вороний на сторінках «Літ. - Наук. Вісника» виступає із своєю відомою відозвою до письменників, в якій обґрунтовує завдання нової течії. Після маніфесту розгортається широка полеміка з народниками, що особливого розмаху набуває року 1903. Тоді ж таки модерністи видають альманах «З-над хмар і з долин», де виступають ще разом з письменниками-народниками, але намагаються і в народницькій літературі вибрати той матеріал, що найбільше відповідав би завданням нової течії. Ми знаємо про відомі листування модерністів і близьких до них на той час письменників із старими народниками, зокрема про настирливі, але наслідками своїми невдалі спроби Михайла Коцюбинського залучити до нової роботи не тільки як белетриста, а навіть як поета з «інтелігентсько-горожанськими мотивами» Панаса Мирного.

Одночасово, навіть у більшій мірі, розвиваються нові літературні течії в Галичині. На початку століття група галицьких модерністів об'єднується навколо видавництва «Молода муза». 1906 року маємо спроби «молодомузців» об'єднатися біля журналу «Світ» та біля газети «Будучність». Ці спроби недовготривалі. Певною організаційною формою об'єднання «молодомузців» надалі лишається саме видавництво «Молода Муза». Навколо цього видавництва об'єднуються П. Карманський, Б. Лепкий, В. Пачовський, О. Луцький, М. Яцків, С. Твердохліб, С. Чарнецький, В. Бирчак.

«Молодомузці» виступають у контакті з модерністами Наддніпрянської України. Цей контакт особливо підсилюється, коли на Наддніпрянській Україні починає виходити (з 1909 року) періодичний журнал «Українська Хата» з відомою «хатянською» групою теоретиків і критиків модерністів на чолі з Сріблянським-Шаповалом, Товкачевським та Євшаном. Власне, в «хатянському» періоді остаточно визна-

¹⁾ Цей момент докладніше висвітлено у вступній статті до першого тому Антології.

чаються ідеологічні позиції модернізму. В завдання цієї статті не входить докладно аналізувати всі нюанси ідеологічних шукань, що їх чинило було в межах українського модернізму часів «Української Хати». Основна риса періоду «Української Хати» є в тому, що саме в цей час, саме в роботах «хатянських» теоретиків модернізм почав доходити самоусвідомлення своєї класової суті. Хоч не всі теорії «хатян» цілком послідовні і виразні, проте усвідомлення своєї ролі як речників молодого українського буржуазії все більше й більше характеризує «хатянську» самосвідомість. Заразом у межах «хатянства» усе міцніше підноситься хвиля войовничого українського націоналізму. Ці настрої найбільше характеризують політичні писання «хатянського» поета й теоретика Микити Шаповала.

Провадячи найзапеклішу боротьбу з рештками народництва, з його епігонами, що їх центром була київська газета «Рада», «хатяни» проте шукають контакту із деякими іншими течіями української буржуазії, з модернізмом не зв'язаними.

Відбувається консолідація сил української національної буржуазії. В наслідок цього деякі концепції і творчі шукання модернізму стають популярніші. Широкі верстви буржуазної і дрібнобуржуазної інтелігенції не так цураються нової течії, як цуралися її перед кількома роками. Модернізм так само поступається деякими із своїх позицій, перекидаючи місток до старої, народницької в основному, літературної традиції, поновлюючи ті громадські мотиви, що їх на початку своєї боротьби з народництвом і просвітянством рішуче одкидав. На новому щаблі розвитку «громадських мотивів» в українській літературі зокрема й найбільше в поезії вони позбуваються рис широкого, хоч здебільшого абстрактного демократизму. Натомість громадська поезія нових поетів стає поезією майже виключно національної ідеї, національної боротьби в тих войовничих формах, що їх надала всім своїм ідеологіям українська буржуазія в періоді консолідації сил.

Речниками нового періоду в розвитку саме такої поезії були власне найпопулярніший «хатянський» поет Г. Чупринка, а так само подекуди в ще більшій мірі Олесь.

II.

Галицькі модерністи, а на Наддніпрянській Україні Микола Вороний цього періоду консолідації судільної національної свідомості в такій повній мірі не відбили. Вони в більшій мірі лишилися вірними попередньому етапові розвитку модернізму з притаманною йому розір-

ваною свідомістю дрібної буржуазії, з чималим впливом деформованих ідеологій великої західньо-європейської буржуазії.

Так, творчість Миколи Вороного й надалі характеризують суперечливі мотиви, хоч вона й не лишається зовсім чужою шуканням воєнного націоналізму української буржуазії.

У Миколи Вороного ми знаходимо і чистий естетизм, поєднаний з гаслами «мистецтво для мистецтва», що був притаманний першому періоду модернізму, і спроби активно-націоналістичної творчості, а подекуди складнішу задуму над суперечностями улюбленого, піднесеного навперекір усім народницьким традиціям і уподобанням на високий п'єдестал, ідеалізованого міста або, властивіше, Міста з великої літери.

Поет подекуди ще відчуває властивий народницькому світогляду й відповідній психіці страх перед великим містом, перед незбагненими перспективами його розвитку, перед усім тим, що так швидко руйнувало, здавалося сталу, народницьку ідилію, що була суттю попередніх світоглядів і попередньої художньої творчості.

З цього погляду місця творчості Миколи Вороного, зв'язані з відображенням нового міста, особливо знаменні й типові для цілої групи поетів.

Ідеалізація міста поєднується з жахом перед незбагненими його суперечностями.

Що ж дало мені ти? Муки?
Муки ті, що до розпуки
Жерли серце наче круки і сушили мозок мій!

Але я нижу намісто...
І нижу ретельно, чисто,
Щоб тобі, прокляте місто, дати знов дарунок свій.

Так формується задуму над суперечностями міста в естета Мик. Вороного.

Подекуди, хоч і не ясно, поет відбиває в своїх творах основну суперечність великого буржуазного міста — зростання пролетаріату. В певному пляні цей образ в одному з творів Вороного домінує над образами національної романтики.

Зі сну потягаючись, вийшов і став
Над містом козак величезний,
Немов Остриця або Святослав, —
Старезний, старезний.

Чуб довгий послався йому на жупан
 І хвилями вус розпустився...
 Стоїть, поглядає мов спч дідуган,
 Чолом похилився.

Щось ніби знайоме в тім образі є —
 Завзяте, мідне, бунтівниче...
 Щось інше на вигляд, а рідне, своє...
 Лице робітниче!

Відбиваючи настрої молодої української буржуазії, відбиваючи національні її домагання, інколи глибше задумуючись над суперечностями великого міста, природно, поет не цурається й марксистської теорії, цікавиться нею, відчуваючи в ній єдиний шлях, щоб розв'язати спостережені й відчуті суперечності. Так Вороний, представник модернізму, однією стороною наближається її до марксизму, звісно, не в справжньому його революційно-пролетарському трактуванні, а в трактуванні дрібнобуржуазному, що на українську літературу впливало переважно в формі «дзвонарства».

Основна стихія творчости Мик. Вороного є його естетизм, служіння ідеалові краси, індивідуалізм.

Ніхто й на мить	Один вхожу,
Не міг вступить	І там служу
В цей мій храм —	Я сам.

Це служіння красі подекуди співставляється з національними мотивами творчости:

Мій друже, я красу люблю...
 Як рідну Україну!

Мик. Вороний, як естет з орієнтацією на новітню для тих часів, а почасти й попередню західньо-європейську поезію, виступає як реформатор українського віршу, як поет, що максимально розвиває звукову його сторону, ускладнюючи й збагачуючи його ритміку, римування, лексику тощо. Будучи в основному поетом розірваної свідомости, Мик. Вороний не зміг довершити розпочату будівлю й бути викінченим поетом молодої буржуазії. Безпосереднє емоційне значення його творів скороминуче. Їм притаманна не краса, якщо цим терміном можна визначати гармонійний відбиток певних суспільних взаємин і суспільної психології, а «красивість». Вивчаючи тепер творчість цього одного з перших модерністів, сутого естета в українській поезії, ми можемо цікавитися переважно технічними сторонами його

творчости з погляду реформи українського вірша. Емоційна чинність поезії Вороного тепер невелика.

Органічний, на нашу думку, для М. Вороного процес переходу від активної творчої роботи до стилізації її віршового перекладу.

Аналогічно до Мик. Вороного розвивалися й західньо-українські модерністи — такі як Петро Карманський, Василь Пачовський, Богдан Лепкий.

«Він ненавидить сонце» — писав про Карманського найвидатніший критик модернізму Мик. Євшан.

«Виріс між нами, а такий нам духом чужий, немов приїшов до нас з далеких світів» — тут виявляв той же Євшан неспроможність своєї філософії, своєї літературознавчої методи виявити органічність творчости Петра Карманського на українському ґрунті ¹⁾.

Петро Карманський — типовіший за Мик. Вороного представник дезорганізованої психіки буржуазної інтелігенції, поет крайнього песимізму й індивідуалізму, що майже не відхиляється від основної лінії своєї творчости навіть у бік відображення й організації настроїв українського націоналізму. Це поет найпослідовнішого європейського типу в тодішній українській літературі, з найменшими ознаками національними, без будь-яких ознак революційности, що були притаманні тоді багатьом поетам буржуазії пригнобленої нації.

Індивідуалізм і песимізм поета, звісно, мириться подекуди з ідеалістичним протестом не проти буржуазії як кляси, а проти буржуазности в її найпримітивніших моральних і побутових ознаках (скнарство, дріб'язковість, «прозаїчність» або й «зблязований естетизм»). Цей протест був прикметний для багатьох буржуазних і дрібнобуржуазних естетів вищої кваліфікації, складнішого світогляду. Вони самі подекуди вважали цю свою рпсу за ознаку протесту проти буржуазії взагалі, за ознаку своєї антибуржуазности... во ім'я вищих естетичних, філософських або й релігійних ідеалів! Ця особливість, звісно, ані трохи не мінjala клясової природи цих філософів і літераторів, хіба що свідчала ще раз про дезорганізованість їх психоідеології!

М. Євшан був послідовний ідеаліст, ворожий до марксизму і взагалі до будь-якого матеріалізму. Він міркує, полемізуючи з Мик. Вороним, про те, що української буржуазії з «брудними обіймами» і взагалі ніякої української буржуазії нема, він здивовано ставить запитання на тему, для чого, мовляв, взагалі треба плутати якісь клясові поняття до справи мистецтва, коли «в театрі, на виставах худож-

¹⁾ М. Євшан. «Під прапором мистецтва». К. 1910, стор. 44 і 35.

ницьких, на концерті, при читанню та слуханню літературного твору — тоді чей же немає робітника і фабриканта, раба і пана, а єсть одна публіка, вільна і не обмежена в своїх правах слухача і почитателя таланту і прекрасного!»¹⁾ Ці міркування не тільки цілком суперечать усім нашим уявленням про мистецтво, але й виглядають до краю наївними.

Суперечки про «брудні обійми буржуазії» або про відсутність цієї буржуазії взагалі — свідчили тільки про певний стан буржуазної філософії.

З цих же «брудних обіймів буржуазії» намагався вирвати Тараса Шевченка Петро Карманський, роблячи свою дуже популярну «реабілітацію» Шевченка, що свідчить як про нелюбов естета Карманського до побутових буржуазних рис у житті української інтелігенції, так і про неспроможність його повнототою зрозуміти Шевченка. Частково бо «реабілітує» поет і

«горівчаний дух і витертій кожух».

Петро Карманський, певне, не усвідомлював, що об'єктивна функція його владої творчості з численними переспівами західньо-європейської поезії, з частими цитатами і в мотто, і в самих віршах чужоземних авторів (різними мовами оригіналів) в житті української буржуазної інтелігенції була дуже близька до ролі отих самих «декольте, фраків», звуків Шопена і Гріґа та всього репертуару, що «привіс сюди сальон». Не безвихідну філософію поета, що виявилася в скрайньому песимізмі, а згодом у містицизмі, могла на той час сприйняти українська буржуазія, а насамперед оту європейську «елегантність» творчості, що цілком імпонувала «зблязованим естетам», хоч їх інколи картав і сам Карманський.

Типова саме з цього погляду була збірка П. Карманського «Al fresco» (1917 рік). В цій збірці Карманський намагається на всю широчінь розгорнути свій хист сатирика. Поет гостро картає суспільство, картає побут буржуазії, діяльність буржуазних політиків і діячів. Поет повертається подекуди до старих народницьких концепцій, намагаючись знову протиставити інтереси «меншого брата» — скривдженого селянина (в загальному народницькому уявленні) наступові капіталу. Але, виступаючи навіть з такими мотивами, Карманському всеж не сила вирватись за межі того соціального оточення, що формувало весь його світогляд і всю художню творчість.

¹⁾ М. Євшан. «Літературні замітки». «Літ.-Наук. Вісник». 1913, кн. III, стор. 537.

Сатира Карманського на буржуазне суспільство має характер не міцної критики, що міг би дати представник іншої класи, іншої суспільної свідомості, а трагічного, по суті безвихідного для самого Карманського сарказму.

Збірка сатиричних творів Карманського аж ніяк не суперечить попереднім його творам, пройнятим зневірою, песимізмом і розгубленістю. Навпаки, ця збірка своєрідно їх доповнює.

Дальший шлях Карманського — повний відрив від будь-яких громадських інтересів, що підсилюється територіальним розривом з Україною (Карманський переїздить до Бразилії). Він розчаровується і в галицькій дійсності, і в тому обожнюваному колись ідеалі Європи, що манячив перед очима молодого модерніста. Песимізм і зневіра доповнюються містицизмом, що й стає основним мотивом творчості Карманського.

Василь Пачовський поетичним темпераментом відмінний від Карманського, а відтак і ближчий до мотивів активного українського націоналізму. Пачовському бракує тої глибокої задуми над проблемами життя, що характеризувала творчість Карманського. Пачовський поет простіший, ясніший в образах, в мотивах творчості. Подекуди цей поет досягав чималої енергії вислову, але часто творчість його сходила на порожній ефект, на віршування задля самого віршування. Найбільшу вартість серед творів Пачовського мають не ті великі його твори, на які, очевидно, найбільше надії покладав сам автор, як «Сонця руїни», як «Ладі і Марені огонь мій», а дрібні його ліричні вірші.

Попри відмінність, ба навіть розбіжність владі обох поетів, шляхи їх проте споріднені. Ширших перспектив розвитку не знайшов для себе й Пачовський. І його пізніший шлях був шляхом містицизму, хоч і без елементів глибокого трагізму, притаманних Карманському.

Богдан Лепкий, ішовши близькими до Карманського й Пачовського шляхами, поборюючи народництво, проходячи шляхами естетизму й містики, наближаючись подекуди до песимізму Карманського, намагається розв'язати свої шукання в творчості громадській. Громадська поезія Лепкого, не маючи високої художньої вартості, є поезія воєнного українського націоналізму аж до останнього його щабля — до жалюгідних спроб творити ідеологію українського фашизму. Богдан Лепкий останнім часом більше розвивається не як поет, а як прозаїк. Концепції українського націоналізму найбільше розвинув він не в поезії, а в своєму історичному романі — трилогії «Мазепа».

Аналогічними шляхами розвивалася творчість і дрібніших поетів — «молодомузців». Актуальне значення творчості всіх цих поетів те-

пер уже в минулому, в періоді початкового формування суцільної свідомості української національної буржуазії.

III.

В умовах Наддніпрянської України ролю активних поетів доби зростання войовничого націоналізму виконували в основному, як уже сказано, Олесь і Чупринка.

Для української буржуазної інтелігенції це були постаті синтетичні, що об'єднали навколо своєї творчості і старші покоління з народницьким світоглядом, і молодші з їх нахилом до «європеїзму». Обидва поети відбивали в основному досить рівно й цілком закономірно перехід деяких верств української інтелігенції від українофільства й народництва до войовничого націоналізму. Ці поети, особливо Олесь, були дуже обережні новатори, вони мало заглиблювались у свої лабораторії шукання, реформаторами віршу не були, а поготів не були символістами, як дехто намагався їх визначити.

Проте, відбиваючи складніший етап у формуванні свідомості української буржуазії, вони, природно, не могли й далі стояти на перейденому вже стилістичному шаблі народницької поезії. Їх стилістичні шукання складніші від шукань народницьких поетів, але не протиставлені їм цілком.

Творчість цих поетів молодшої буржуазії мала тенденцію розвиватися не як творчість нюансів і півтонів, а як творчість організованіша.

Через це і Олесь, і Чупринка були більше визнані, більше привітані від різних верств буржуазного й дрібнобуржуазного українського суспільства, ніж модерністи. Через те й С. Єфремов, напр., що рішуче виступав у свій час проти модернізму, гаряче вітав Олеся й Чупринку.

Повніше виявляє притаманні новому типові національних поетів риси Олесь. Чупринка великою мірою [виступає, так би мовити, як популяризатор модерністичних стилевих шукань, як представник того ж таки мелосу в поезії, (переважно в евфоніді), що й його попередники, але мелосу, мало організованого композиційно. Чупринці властиві так само риси індивідуалізму («Лидар Сам» тощо), — що характеризує не так індивідуальність Чупринки, як приналежність його до певного літературного оточення. Чупринка не розвивався гармонійно. В багатьох своїх творах він був поетом дешевого і скороминучого ефекту. Розвинутися на гармонійного поета української буржуазії

він не зміг, власне, як і ніхто інший з її поетів, беручи на увагу швидко поразку її домагань підчас боротьби з пролетаріатом.

Олесь — простіший і проти Чупринки з погляду модерних стилістичних шукань мав тенденцію стати бардом національного визволення, представником громадської поезії та дійсно став найпослідовнішим речником української буржуазії. Це визначає й меншу увагу Олесь до елементів художнього твору, більшу насиченість основних центральних образів, часто коштом їх деталізації.

Громадську поезію Олесь характеризує не тенденційна спрощена будова віршів, як у більшості його попередників народницького типу, але ще й не символізм. Олесеві властиві алегорії, досить прості, зрозумілі для широкого кола читачів, ефектні. Знаходимо серед його метафор і порівнянь «вампірів», «драконів», «шакалів», «гадів», «сов», «гієн», «сичів», «хрести», «голготи», «криваві бенкети», багато романтизованих образів з української історії тощо.

Як сутий лірик, Олесь визначається великою простотою й нескладністю переживань кохання, милування природою тощо, що в основі цієї лірики лежать, і відповідно простою технікою. Шукання модерністів на цю лірику майже зовсім не вплинули. А втім Олесева лірика мала далеко ширше коло читачів, ніж лірика модерністів. На певному щаблі розвитку української інтелігенції Олесь посідав чільне місце серед українських поетів.

Розвиток інтимної «чистої» лірики в національно-буржуазного поета типу Олесь, звісно, можна і слід розглядати, як розрив поета з надмірним уже для нового етапу розвитку буржуазного суспільства демократизмом старої народницької поезії.

Аналіза стилістичних особливостей обох поетів не дасть нам широкої й багатой картини стилевих шукань.

Так, Олесь зовсім не був реформатором віршового ритму. В більшості його творів знаходимо звичайну метричну канву, звичайні ямби, хореї, анапести, що їх намагалися руйнувати вже й ранні модерністи. Зрідка в Олесь натрапляємо на стилізацію народньої пісні з відповідними ритмами. Щоправда, в цих стилізаціях Олесь досяг чималої майстерності й відкрив деякі нові обрії для розвитку поезії такого типу. До таких стилізацій належать: «Ой, була на світі та удівонька», «Пісня сліпих» тощо.

Олесь характеризує й надзвичайна простота, навіть невибагливість рим. Часто натрапляємо в нього на рими граматичні, навіть дієслівні. Один з популярніших віршів Олесь «Айстри» можна вважати за типовий для поетової невибагливості щодо стилю. Згадаймо для при-

кладу хоча б першу строфу, де римуються «роздвіли — одягли», «чекать — убирать». Тільки зрідка натрапляємо в Олеся на цікавіші рими й асонанси, що певно свідчать не про серйознішу роботу поета над віршем, а про вплив загальної поетичної атмосфери, що вже утворилася з розвитком модернізму.

Поетику Чупринки характеризує більший вплив модерністичної техніки, більші шукання в царині ритму, намагання творити своєрідний верлібр, зв'язаний частково з впливом популярного тоді Бальмонта. Відомі приклади такого верлібру - «Цар — огонь», «Вальс», «Подзвіння».

Перебійні,
Мелодійні,
Стогнуть дзвони на дзвіниці
Дробом болі вибивають,
Сумно жалі виливають.

Це типовий приклад ритмічних і евфонічних шукань Чупринки.

Поруч з таким верлібром зустрічаємо часто в Чупринки дуже кволі рими, неорганізовану евфонію, неекономну й малозмістовну будову образу. Тільки в невеликій частині своїх ліричних творів Чупринка дає зразки сутої лірики, не зв'язаної з тим скороминучим ефектом, про який ми вже говорили, отже значної і для пізніших часів.

І Олеся і Чупринку, особливо останнього, характеризує велика кількість прозаїзмів у поетичній мові. До певної міри ці прозаїзми викликалися нахилом до «європеїзації» української поезії, тенденцією ввести до неї слова й поняття, що суперечили народницькій традиції. З цим зв'язані такі, наприклад, рядки, де не можна не відчутти суперечності між ритмічною будовою й лексичним складом:

Палом, палом
Переливним,
Шалом, шалом
Буйно - гнівним
Дивний твориться процес:
То могутній, то гарячий
Дух руйнуючої влачі
Робить смертні передачі,
Як розгніваний Зевес,
Творить акти одживання
Для нового буття, —
Діє творчості процес.

(Чупринка)

Або:

Крик болючий, крик нервовий
Тишу келії прорізав.

(Чупринка)

Щоб вічно я страждав по ідеалу
І досягнуть його не міг.

(Олесь)

Чом я не можу забутись остільки,
Щоб лише міг я дивитись і дихати?..

(Олесь)

Думу смілу, надзвичайну
Понесу я в путь негайну.

(Чупринка)

Підсумовуючи сказане про модернізм і про Олеся та Чупринку, треба спинитися ще на соціалній проблематиці їх творчості. Мотиви національні, як поетичні вияви програми української буржуазії, не одразу викорінили рештки народницького демократизму. Почасти в силу традиції, почасти в силу поточних завдань «масової» націоналістичної пропаганди раз-у-раз ми подибуємо в поезії цієї доби мотиви, що відбивають соціалну кривду. Тематично коло цих мотивів навіть поширюється. З'являються в творчості українських поетів (особливо М. Чернявського, С. Черкасенка) і образи робітників, праці в копальнях тощо.

Аналізуючи такі твори, ми всеж ні в одному з них не подибуємо навіть натяків на правдиве уявлення про пролетаріат, як класу, а то більше про його величезну історичну ролю.

«Це вперше в українській поезії виник образ робітника, але тільки в зображенню буржуазного поета, для якого робітництво ще не уявлялося грізною силою, яка знищить старий світ. Робітник—це тільки упосліджена людина, яка викликає співчуття у сердобольного поета, представника дрібної буржуазії в українській поезії» —

слушно нотує Вол. Коряк, розглядаючи твори Чернявського й Черкасенка з робітничою тематикою¹⁾.

Природні для цієї течії намагання пов'язати соціалні мотиви з національними, поставити перші в залежність від других.

Розкішний степ... Убогі села...

Це ти, мій краю чарівний?

¹⁾ В. Коряк. Робітнича кляса в українській літературі. ДВУ, 1929. стор. 11.

XVIII

Мій рідний край такий веселий,
Мій рідний край такий сумний!

(Г. Чупринка).

Збідніння великих мас селянства Чупринка зв'язує з національно-державним поневоленням України. Звільнення «рідного краю», нації в Чупринки виглядає як передумова до знищення кривди на селі.

Одесь, уже 1917 р., присвячує вірша робітничій першотравневій демонстрації, але й тут приходить до загальнонаціонального «всенароднього» закляку:

О, марсельєзо, бий в серця черстві, холодні,
Глухих, сліпих під прапори скликай,
Зови народ на свято всенародне,
Веди народ в обітний край!

Основне класове спрямування української поезії доби модернізму, а пізніше «Української Хати» лишається провідним і в усіх мотивах цих поетів, зв'язаних з соціальною тематикою.

IV.

Скоро настають нові етапи в розвитку української поезії—з одного боку основна лінія модернізму розвивається в символізм: з другого боку—криза символізму, наявна неспроможність його філософії розв'язати суперечності суспільного життя породжують нові течії. Головні з них—футуризм і акмеїзм. Остання назва формально фігурує, правда, тільки в російській літературі. В українській літературі аналогічні явища зв'язувано з менш точною, то того ж уживаною тільки для періоду вже після революції 1917 року, назвою «неокласицизм». Деякі ж акмеїстичні тенденції були в українській літературі й до революції.

Розвиток символізму з усією його філософією й відповідною художньою практикою, з шуканням надреальної (*de realibus ad realiora*) істини; розвиток поезії, породженої суперечностями доби імперіалізму, відривом певних верств буржуазної інтелігенції від участі в організації виробничих процесів і від активного громадського життя, породив і цілу поетику символів, натяків, неясних мерехтливих означень. Ця поетика охоплювала собою всі чисто елементи поетичної техніки, становила великий і добре впорядкований арсенал віршування.

Пізніша спроба співжиття символізму з революцією пролетаріату, намагання дрібнобуржуазної інтелігенції, що пішла за переможною класою, прислужитися їй і своїм пером, не врятувала символізм, а,

давши йому змогу вийти з безвихідного кута, куди він перед тим зайшов, форсувала його розвиток на новому етапі, з новим матеріалом аж до самозаперечення. Дійшовши на Україні до своїх вершин у творчості П. Тичини, символізм ішов уже до смерті.

Дрібнобуржуазний український символізм не виявив себе спроможним стати актуальною силою в поезії нової доби. Ні філософські підвалини його, ні відповідна художня техніка не були до того придатні. Зовсім не випадкові й не особисті, а органічно зв'язані з цілим процесом переходу до інших жанрів літературних, до інших форм роботи на полі культурному (цілковиті або часткові) Я. Савченка, О. Слісаренка, В. Ярошенка, забарне мовчання Павла Тичини. Очевидно, неминучі на цьому шляху й кризи стилю, образів лексичного матеріалу і в тих поетів, що, з символізму виходячи, перейшли на інші шляхи, як Дм. Загул, М. Терещенко і інш.

Капітулював символізм із своїм основним принципом філософським, що водночас був і принципом організації матеріалу—з «музикою насамперед», з філософською «музичністю» й технічною «музикальністю» (мовляв, акад. В. Юринець) Павла Тичини. «Музичність» і «музикальність», як провідний принцип оформлення, що педалював чіткість поетичних висловлювань, що відсував на друге місце сенс, значення слів і понять, що губили свою конкретність, одність і набували характеру многого, невизначеного, розпливчастого, разом з іншими засадами символізму капітулювали перед новими принципами пролетарської й попутницької поезії.

В символізмі українському можна відрізнити два основних спрямування: символістів, що продовжували й довели до цілковитого самозаперечення стару лінію розвитку модернізму, не відмінюючи цієї лінії істотно-новими шуканнями або зовсім відмінними від модернізму способами творчості. До цієї групи належали поети типу Дм. Загула, Павла та Якова Савченка, О. Слісаренка, в ранньому періоді М. Терещенка й В. Ярошенка. Символізм більшості цих поетів не був глибокою системою світогляду й світовідчуження. Прикметно, що навіть у Дм. Загула—поета-містика, що після революції 1917 року виступав як поет всезаперечення, небуття, нірвани,—основи його творчого світогляду не були настільки сталими й незмінними, щоб не міг він проїнятися інтересами, а відтак і мотивами нової доби.

Решта поетів еволюціонувала ще послідовніше, ще новніше, хоч подекуди ці поети перейшли до інших жанрів літературних.

Очевидно, скажуть нам, і символістами будучи, можна нову добу сприйняти і відчутти. Знаємо ж ми відповідні твори П. Тичини, та й

поза межами України Ол. Блока та інших. То чи можна на оце визнання революції спиратися, характеризуючи особливості саме українських символістів тої групи, про яку тут говоримо?

Так, безперечно, ця група особлива. Аджеж і Блок, і Тичина приймали революцію, приймали нове життя, але лишилися притому символістами, не перекували цілком свою філософію, і своє світовідчуження. Головний мотив творчості П. Тичини протягом кількох років пореволюційних—надзвичайно складне, болюче, непримиренне стикання в творчості протилежних образів і способів мислення: старих символістичних і тих, що несла нова доба. Прийняти й показати нову добу в образах і літературній техніці символізму—було завдання надзвичайно важке, складне. Цим власне, визначається й надзвичайна складність творчості Павла Тичини, цієї поезії суперечностей нової доби, відбитих у психіці тих верств дрібнобуржуазної інтелігенції, що йшла за пролетаріатом і поволі перевиховувалася.

Для символістів типу О. Слісаренка, Я. Савченка й інших такої роздвоєності свідомості не було. Навіть буди ще символістами, вони відбивали вже старою символістичною технікою патос революції. Творився своєрідний піднесено-патетичний фанфарний вірш про революцію. Дисонанси, зв'язані з природою символістичного стилю, кризою цілого світовідчуження, за цими фанфарними звуками майже не прозвучали.

Власне, всі проблеми, що стояли перед українським символізмом уже наперед було визначено в модернізмі. Аналізуючи творчість модерністів, можна було передбачити й есхатологічні настрої символістів (вони ж і в модерністів були!), і захоплення нірваною Дм. Загула, ба навіть фанфарне сприймання нового світу.

Символізм український мав епігонський характер і щодо свого попередника—українського модернізму, і щодо розвинутішого символізму в інших літературах, насамперед у російській. Тим то так скоро й порівнюючи легко настала тиха смерть цієї течії. Окремі ж представники її відшукали шляхи до творчості, зовсім не зв'язаної з символізмом. Для деяких з них ця нова творчість стала навіть обмеженішою, відповіднішою до їх справжньої природи.

Тому зовсім особне місце в символізмі українському посідає Павло Тичина. Для нього філософія символізму дійсно буде філософією органічною, спробою ідеалістично розв'язати суперечності, зв'язані з історичним буттям абстрактно трактованої під впливом попередньої буржуазної літератури нації та національної культури. Синтезуючи в ранніх своїх творах елементи розірваної свідомості українського

дрібного буржуа переважно в напрямку судільно-національної концепції (з великим елементом містицизму), П. Тичина далі стикається з ще складнішими суперечностями класового характеру, що їх попередня філософія і світовідчуження поета зовсім не годні розв'язати й витлумачити. Оцей орієнтаційний етап у розвитку Тичини, одне спочатку трагічне, а потім глибше визнання перемоги нової сили, незрівняно міцнішої за ті сили, що раніше визначали світогляд тих верств, речником яких був і Павло Тичина,—становить найяскравіший період у його творчості.

Тичина не стає поетом нової класи, не опановує, як основу своєї творчості діалектично-матеріалістичний світогляд пролетаріату. Він лишається поетом тих верств селянства і дрібнобуржуазної інтелігенції, що активно йшли за пролетаріатом у періоді великої революції, що спільно з ним боролися і тепер будують соціалізм. П. Тичина найповніше відбив у своїй творчості тяжіння цих верств до революції, а разом і труднощі їх на шляху зближення з моністичним світоглядом пролетаріату.

Від того мелосу, що характеризував віршування Мик. Вороного і Г. Чупринки, П. Тичина перейшов до музики, як широкого основного начала, що проймає всю його творчість. Тичина стоїть на найвищому щаблі з усіх поетів, що творили поезію української національної буржуазії; він—найглибший і найтонший з них. Але якраз у його творчості сама національна концепція розкладається на складові елементи, виявляється її неспроможність, і, нарешті, поет переходить до активного визнання й відображення пролетарської революції.

Про Павла Тичину влучно сказав ак. В. Юринець:

«Він є музичний, а не музикальний; музичний в значенні концепції світу, як великого акорду, немусикальний через брак музикальної експресії... Музикальність повною силою з'являється в Тичині пізніше»¹⁾.

Музичність іде від традиції Вагнера або Ніцше, від філософського відчуження музичної гармонії, яка проймає всесвіт, яка панує в усіх процесах, що в світі відбуваються. Не тільки слухові, а й зорові й інші враження відбиває поет в площі дієї музичної гармонії. Наприклад, цілком музична будова віршу й цілком музична філософія в основному для раннього Тичини творі, яким він починає свою збірку «Соняшні клярнети».

¹⁾ В. Юринець. «П. Тичина». Книгосп., 1928, стор. 25.

Збірку названо — «Соняшні клярнети». Цим уже зроблено наголос на музичному, а відкривається збірка віршем, де поет музику бере за основу всієї світобудови.

«Не Зевс, не Пан, не Голуб - Дух,—
Лиш соняшні клярнети.
У танці я, ритмічний рух,
В безсмертнім — всі планети...

В образах, узятих з релігійних легенд, Тичина, власне, заперечує ту силу, що за релігійною уявою керує світом, заперечує всяке поняття бога, а натомість розвиває свою філософію, філософію ритму, музики, що лежить в основі всього світу. Ця філософія має багато елементів пантеїзму.

Такий ранній Тичина, з такої своєрідної, пантеїстичної, глибоко ідеалістичної суттю своєю філософії, він виходить. Так пантеїстично сприймає він природу. Наприклад:

Світає...
Так тихо, так любо, так ніжно у полі.
Мов свічі погаслі в клубках фіміаму,
В туман загорнувшись, далекі тополі
В душі вигравають мінорную гаму.
Вже двіє поволі...
Так тихо, так любо, так ніжно у полі...

Або в картинах ніби й неформлених, переважно музичних і зорових картинах такого типу:

«Птах—ріка—зелена вика—
Ритми соняшника.
День біжить, дзвенить—сміється,
Перегулюється»...

Організуючи свої образи, намагаючись подужати розірвану дрібнобуржуазну свідомість, Павло Тичина на ранніх щаблях свого розвитку приходив подекуди до образів судільної національної свідомості в дусі української буржуазної літератури. Так, він брав образ України, Дніпра, як якусь одвічну філософську ідею, ідею, яка прокидається до нового життя. Продитуємо тут дуже цікавий, з погляду розвитку цієї національної концепції твір — «Золотий гомін»:

«Гомін золотий!
Уночі,
Як Чумацький Шлях срібlistу куряву простеле,

Розчини вікно, послухай:
Слухай»...

і в кінці твору:

«Я—невгасимий Огонь Прекрасний,
Одвічний Дух.
Вітай же нас ти з сонцем, голубами,
Я дужий народ!—з сонцем, голубами.
Вітай нас рідними піснями!
Я—молодий!
Молодий!»

Релігійні образи, властиві символізму, втрачають свою релігійну містичну суть і набувають характеру символів для національних (а почасти й соціальних, але ще в народницькому трактуванні) ідей. Така, наприклад, його «Скорбна мати».

Звела Марія руки,
Безкровні, як ділеї:
Не до Юдеї шлях вам,
Вертайте з Галілеї.

Ідіте на Україну,
Заходьте в кожну хату—
Ачей вам там покажуть
Хоч тінь його розп'яту.

Ці ж образи стають Тичині в пригоді, коли пізніше в його творчості починає виявлятися криза попереднього світогляду, складна задума над незбагненними для поета суперечностями вже революційної доби:

Одчиняйте двері—
Наречена йде!
Одчиняйте двері—
Голуба блакить!
Очі, серце і хорали
Стали,
Ждуть...

Одчинились двері—
Горобина ніч!
Одчинились двері—

Всі шляхи в крові!
Незриданими сльозами
Тьмами
Дош...

Для Тичини цього періоду надзвичайно типова така контрастна будова віршу, що відбиває катастрофічність свідомости поета на порозі усвідомлюваної раз-по-раз нової доби. Так побудовано всю збірку «Замість сонетів та октав» з типовою контрастністю строфи та антистрофи.

Так побудовано і славнозвісний «Плуг»:

Вітер.
Не вітер—буря!
Трощить, ламає, з землі вириває..
За чорними хмарами
(блиском! ударами!)
За чорними хмарами мільйон мільйонів муску-
лястих рук...

У цих рядках Тичина вперше з такою силою відбив патос революції, це стало поетові за тезу його твору. Але лишилася ще й антитеза: поруч визнання революції жах за людей, за звірів, за кров пролиту, за (в іншому творі) вбиту дитину з розкинутими руками. Звісно й ця своєрідна, замкнута, індивідуалістична творчість зв'язана з переживаннями й ваганнями певних груп інтелігенції. Вона типова для цих верств. Але якраз тим Тичина й цікавий для нас. Нам цікаво, як революційні процеси на нього впливають, як вони його перетворюють і виводять його творчість на новий шлях.

«Псалом залізу»... Тут Тичина намагається дуже рішуче підбити підсумки всьому минулому, розгорнути прапор боротьби — по суті ще анархістичний, а почасти оспівати й боротьбу пролетаріату.

«Минув як сон блаженний час
І готики й барокко.
Іде чугунний ренесанс,
байдуже мружить око...»

і далі:

«На чорта нам здалася власть?
Нам дайте хліба, їсти.—
А за повстанцями ідуть,
співають комуністи...»

Можна було б наводити ще багато прикладів з творчості Павла Тичини.

Треба хоч коротко зазначити, як світосприймання Тичини організувало його вірш. Типовим для «орієнтаційного періоду» поета був його верлібр.

Принцип верлібру Павла Тичини, як і всієї його творчості, музичний (точніше—музикальний), наголоси йдуть за музичною композицією твору, навіть руйнуючи подекуди окремі семантичні одиниці. Маленький приклад:

Великодний дощ
Тротуаром, шов —
Ковая зелена
Ярилась з-під землі.

Наголошеність в цих рядках суто-музична, оперта на доволі складну вже у цих коротеньких рядках внутрішню інструментовку. Нас особливо цікавить тут, як і далі, як і часто в інших творах Тичини, оте особливе enjambement, перенесення не тільки півречення, а навіть півслова в другий рядок, зруйнування форм граматичних-синтаксичних, морфологічних, нарешті, навантаження одного слова ніби двома (правда, натяком) семантичними «обов'язками». «Шовковая» несе в собі щось і від «ішов», коли перший склад слова «шов» композиційно об'єднується в одній ритмічній будові з «дощ».

Такий верлібр найкраще відбиває розірвану свідомість поета. У щойно цитованому відомому вірші добре виявляється й тематична розірваність свідомості поета-інтелігента, що перебуває ще в орієнтаційному етапі свого пізнання нової дійсності, що через споглядання намагається в своїй аперцепції прийняти нову класу й її перемогу («Не Христос воскрес—робітничий клас»).

Цікавою спробою П. Тичини організувати свій матеріал був дикл «В космічному оркестрі», де поет переносить земну революцію у міжсвітові простори, де в ритмах марсельєзи кружляють планети. Про ці образи в зв'язку з здобутками й шуканнями сучасної науки, про сцієнтизм його поезії цікаві спостереження робить той же В. Юринець.

«Коли читаєш рядки «Космічного оркестру», то зразу ж відчуваєш, що Тичина свідомо живе в епоху Айнштейна, Планка, Резерфорда й Бора, і що сучасна колосальна революція в фізиці не проходить повз нього.

...Тичина дав нам перший таку сцієнтифічну поезію, де не говорять, а дрижать, грають, співають думки, тому власне,

що він не намагався давати сцієнтифічну поезію щодо змісту» (26—27 стор.).

Творчість П. Тичини, яку ми до сьогодні знаємо, це власне є розклад символізму, подужання його філософії, перехід до інших форм свідомости, а відтак і до нових стилістичних шукань.

У Тичини—найбільшого представника українського символізму—найсильніше виявляється й цей процес самозаперечення школи.

V.

Розклад символізму проте йшов і іншими шляхами.

У процесі розкладу символізму зароджується в різних верствах міської дрібної буржуазії і акмеїзм, і футуризм.

Футуризм і акмеїзм (на Україні переважно в межах «неокласицизму»), виростаючи з символізму, докінчували процес самозаперечення символістичної поетики—перший шляхом «хемічного» розкладу морфем і фонем (переважно, фонем), шляхом заперечення за законами формальної логіки поезії взагалі; другий—шляхом зведення поезії на манівці мертвого естетизму, шляхом плекання її на тих позиціях, що вже ніяк не могли виправдати навіть самої потреби її існування для нового суспільства.

У футуризмі позначила себе течія епігонів символізму, ближчих до революції, до пролетарської класи; в акмеїзмі й «неокласицизмі» дальших від неї. Проте обидві течії, не поширивши свого виднокругу за межі своєї ідейної й поетичної батьківщини—символізму, лишилися мало не в однаковій мірі осторонь від розвитку пролетарської поезії. Вони обидві припливли до неї під чорними прапорами смерті—перша свідомо й одверто, а друга фактично. (Тепер ми спостерігаємо спроби обох прорвати це смертне коло—в нових теоріях футуристів, у новій практиці М. Рильського—але не про них, не про дальшу долю могильників символізму тут мова. Головна історична функція цих течій, як таких, ніби скінчилася).

Акмеїзм в українських умовах починається з творчости Мик. Філянського і далі розвивається в творчости Максима Рильського, П. Филиповича, М. Зерова й інших.

Цих поетів характеризує абстрактний естетизм, вишукане й холодне нанизування образів різних епох і поколінь, рафінована поетична техніка. В «неокласицизмі» ця течія зформувалася, як течія поетів, що цілком пасивно поставилися до революції, не відбили її в своїй творчості, будучи речниками дезорганізованих і через те па-

сивних верств буржуазного суспільства. Найбільший майстер серед цієї групи поетів Максим Рильський пізніше став відбивати й нову добу, нових людей. Але сприймання нової доби в Максима Рильського своєрідне, зв'язане з основами його світогляду й поетичного стилю.

«Неокласицизм» і зокрема творчість Максима Рильського, дезорієнтовані в своїх соціальних основах новою революційною дійсністю, не насичені гострими проблемами, актуальними громадськими закликами, але й не відбивають і тої глибокої зневіри та розпачу, що були притаманні модернізму та символізму. Нема в «неокласицизмі» ні есхатологічних передчувань, ні трагічних болів, зв'язаних з різними проблемами, що поставила революція.

Максим Рильський і інші в першому періоді революції власне «не помітили» революції, не реагували на ню, а натомість упорядковували «поетичне господарство» своїх попередників у буржуазній літературі. Їм пощастило довести це «господарство» до високої культури, усунувши ті недозадності, недоробленості, прозаїзми, що притаманні були модерністам, а так само Одесеві й Чупринці.

«Неокласицизм» ми визначаємо, звісно, не тільки як цікавість до греко-римських тем, хоч ця риса й притаманна майже всім поетам — «неокласикам». «Неокласицизм» — це ціла система світосприймання й відповідної поетики, спрямована на пасивне суто-естетичне відбивання різних епох в історії людства, хоча б навіть і нашої сучасності.

Ні одну добу «неокласики» не спроможні відбити глибоко, виявивши основні її процеси. Кожна доба пізнається тільки в зовнішніх її рисах, схематизованих і естетизованих відповідно до смаків рафінованої буржуазної інтелігенції.

Морозе! Ти — душа парнаського співця.
Так, як вона, ховаєш ти в кришталі
І подих вод, і трав завмерлих жалі,
І все, від чого міняється серця.

І хто вгадає за спокоєм лінії
Та непорочних тонів голубих
Глибокий спів розливів весняних,
Чи літні грози та одчай осінній?

Ці рядки з раннього Рильського становлять мало не цілу мистецьку програму поета й усього «неокласицизму».

Життя для спадкоємців символізму стає порожнім без суті, без мети, навіть без намагання збагнути його суперечності.

Навколо шелестять дерева:
«Все збудеться і все мине.

«І те, що дійсністю здавалось —
Нікчемна тінь, даремний дим,
І те, що в снах нам увижалось,
Зробилось близьким і нудним.

«Керуй на озеро спокою
Свої шукання молоді;
Все, що зосталось за тобою, —
Лиш слід весельця на воді.

«Минають дні, минає літо,
Але на що тужить за ним?
Прозору шклянку вщерть напито
Вином червоним і хмільним!

Оця мудрість, навіяна шелестом дерев, мудрість одвічного, біологічного стає єдиною мудрістю, проти якої для поета тишу М. Рильського все, що відбувається в суспільстві, дрібне й нікчемне.

Від такої позиції природний крок до цілковитого агностицизму, до замилювання образами різних поколінь і різних історичних доб. Античний світ, середньовіччя, різні образи історії України й Польщі, різні ремінісценції з різних літератур проходять у творчості Рильського, позбавленій історичної конкретності, ідеалізованій, естетизованій.

Сутий естетизм, нарешті, вже на порозі Жовтневої революції стає надбанням української буржуазної поезії. Здійснюється те, що було провідною тенденцією вже для модернізму, але не могло там розгорнутися на всю широчінь, переплутуючись раз-у-раз з рештками народництва, з зародками буржуазно-національного судільного світогляду.

Наявність і потребу в буржуазній культурі «не необхідного», «лишків» узаконює й буржуазна критика.

А. Ніковський намагається ствердити вагу для буржуазної культури («національного багатства») «артистичності», протиставляючи творчість нових поетів «чорному тілу музи» попередньої народницької поезії.

«Здавалось би,—який злочин, яка екзотичність, що в дні нашої загальної мобілізації, в ці дні являються артистичні постаті Павла Тичини, Якова Савченка, Максима Рильського і М. Семенка з якимись своїми настроями й формами, з капризним вибором тем і ритмів та своїми чисто поетичними інтересами.

Але безтактності в цьому нема: нація живе повним життям, і ось вам перші ознаки національного багатства: являється лишок являється розкіш, не необхідне»¹⁾.

Ця думка тільки малою мірою відповідала суті символізму (П. Тичина, Я. Савченко), в яких більше за артизм і поетичну розкіш важила проблемна наснаженість творчості, отой біль, мука роздвоєння, шукання істини, що надали їм творчості, особливо П. Тичини трагічного характеру. Це була трагедія дрібного буржуа, що, пориваючи з буржуазією, ще не намадав щільних зв'язків з пролетаріатом, не поєднав своїх домагань з його революційною боротьбою, а тільки відчув патос і силу цієї боротьби.

Ще в меншій мірі вичерпав А. Ніковський суть футуризму. А втім, говорячи про суто-ліричні твори Семенкові, про його «стріндбергіанство», про «северянінщину», про «Гімни святій Терезі», якби тільки це в Семенка й було,—мав би підстави буржуазний критик шукати місця в культурі української буржуазії і для таких творів.

Але щодо Рильського, то він вкладається майже цілком до формули Ніковського. «Артизм» цього поета й тих, хто з ним і за ним ішов,—це дійсно був той «лишок», що ним, як здобутком своїм, могла б пишатися буржуазна культура.

Але й у М. Рильського стало витонченої рафінованої творчості не назавжди. Не може існувати в природі лишок, коли зникає те, що його породило. Останні роки в творчості Рильського є роки серйозних криз. Поет намагається знайти вихід до нашої сучасності, стати співцем нових людей, нової доби. Це для Рильського процес важкий і забарний.

Щтанами кльош підкреслюючи стиль,
Солом'янські романтики щасливі,—
Хіба вони не той же самий біль,
Не та любов, не той вогонь у гніві?

Протрімо скло зневажливих пенсне,
Або, ще краще, на скалки побиймо!
Життя як смерть жорстоке і страшне,
Тому як смерть міцні його обійми.

Протерти скло зневажливих пенсне чи навіть на скалки їх побити—це ніби заклик до тих верств інтелігенції, що з буржуазних і дрібнобуржуазних стають поступово радянськими. Заклик великої ваги.

¹⁾ А. Ніковський. «Vita nova». «Друкар» 1920, стр. 8—9.

Але чи варто бити на скалки пенсне, щоб пересвідчитися в тому, що й «солом'янським романтикам» не чуже одвічне, загальнолюдське, біологічне?! А головного не побачити й понуро пророкувати:

Усі, хто зціплюючи зуби,
Не дослухаючись до ран,
Іде під невблаганні труби
І під жорстокій барабан,

Усі, для кого цифра вісім
Обводить рівно день за днем,
Впадуть перед ясним узліссям
Із непроясненим лицем.

(«Адоніс і Афродита»).

Так і в поемі «Сашко» романтична

Хвала морям, шляхам і рікам,
Що на раменах і хребтах
Вперед, назустріч дням великим
Понесли сміливих комах,

переплітається із скепсисом, з іронією дрібнобуржуазного інтелігента над тою силою, перед якою однаково так чи так він повинен схилитися, за якою неминучо мусить іти.

У марксистській критиці вже пролунали голоси про те, що Максим Рильський останнім часом переходить з становища буржуазного поета на становище попутника. Без сумніву такий процес є. Але він для М. Рильського і для всієї групи, в якій він найвидатніше місце посів, важкий. Він відбувається тільки в наслідок багатьох поразок підчас широко розгорнутого походу пролетарської літератури, коли з-під останніх поетів, вихованих у буржуазній культурі, викорчується коріння.

Запізнілий розвиток «неоклясицизму» на Україні визначає те, що ця течія попри всю художню майстерність окремих її представників не має вже ніяких перспектив у сучасній поезії, засуджена на вмирання. Більшість творів представників цієї групи незалежно від спроб Максима Рильського, а подекуди й П. Филиповича розірвати це зачароване коло об'єктивно становить у нашу добу реакційне явище, відбиваючи настрої дезорганізованої підчас революції пасивної частини української буржуазії та близьких до неї верств дрібної буржуазії.

VI.

На межі революції стоїть течія футуризму, що формально існує й до цього часу, претендуючи на видатне місце в творенні літератури нової доби.

А втім переоцінювати революційне значення футуризму не можна. Треба усвідомлювати собі психоідеологічну тотожність того ґрунту, з якого виростали і футуризм, і акмеїзм.

Ранній футуризм, хоч як він протиставляв себе своєму попередникові символізму, а далі й усій літературі взагалі, все таки на ґрунті символістичного світовідчування й символістичної поетики зріс. Футуризм характеризувався тим, що, приймаючи найзапекліші мистецькі й ідеологічні бої з усіма концепціями символізму, ніколи не виходив за межі того пляцдарму, на якому боротьба точилася, пляцдарму, що його кордони цілком визначив ще до появи футуризму символізм. Вони різними, часто навіть діаметрально-протилежними способами розв'язували по суті однакове й тотожне завдання.

Футуризм ніколи не підносився в цій боротьбі на той щабель, де перед вагою його власних конструктивних завдань відходила б на другий плян, знецінювалася б його боротьба з символізмом.

Аджеж футуризм виник не як цілком нова ідеологія, к л я с о в о ю своєю суттю і характером громадським цілком відмінна від символізму, скажемо, не як літературно-мистецька ідеологія пролетарської класи, цілком відмінна від попереднього етапу розвитку літератури. Ні, одміна між символізмом і футуризмом визначалася тільки деяким зрушенням і порівнюючи невеликою соціальною зміною в певних верствах дрібнобуржуазної інтелігенції на тлі і в межах загалом одного ідеологічного оточення.

На Україні ця спільність ідеологічного оточення особливо підкреслюється кількома обставинами: запізнаний розвиток символізму, власне, паралельний до футуризму; зв'язане з цим епігонство багатьох українських символістів щодо західньо-європейських і руських символістів, поверхове, не заглиблене принципово переймання вже готових ідеологічних і ще виразніше формально-мистецьких концепцій; умови щільного співробітництва символістів і футуристів у боротьбі проти просвітянства й інших реакційних явищ громадських і літературних (хоча б у журналі «Мистецтво», 1919–20 р. р.); взагалі певний симбіоз між тими й другими, що потім позначився дуже легким переходом більшості символістів (Я. Савченко, О. Слісаренко, М. Терещенко, В. Ярошенко) до футуристів тощо.

Найбільше зв'язаність футуризму з попередніми літературними етапами виявляється в творчості основоположника українського футуризму Мих. Семенка.

Елементи естетизму, еротики (подекуди з містичним присмаком як у «Гімнах св. Терезі») властиві його ранній творчості поруч з руйнуванням, «деструкцією» символістичної поетики. Сприймання Жовтневої революції в творчості Мих. Семенка, безперечно, активне, але і в цьому сприйманні є чимало рис індивідуалізму, що визначають попутницький характер Семенкового ставлення до революції.

Футуризм розвивався, як уже сказано, паралельно з символізмом. Боротьба між символістами й футуристами розгорнулася пізніше. Спочатку і тим, і тим доводилося боротися проти інших ворогів—проти українського міщанина, проти «раба просвітянина», проти того чиновника, який у себе вдома, зачинивши двері й вікна, співав: «Реве та стогне Дніпр широкий», а далі цього не йшов.

Обидві течії боролися за те, щоб знайти нові шляхи для розвитку української літератури, за нові стилі поезії, викорчовуючи рештки просвітянства.

Основоположник українського футуризму Михайль Семенко, як і всі футуристи, виступав насамперед з епатацією міщанина; ображав своїми творами, своїми виступами міщанина, його літературні уподобання тощо. З цього погляду цікава боротьба була не завжди оригінальна й самостійна. Коли росіяни-футуристи пропонували скинути з «корабля современности Пушкина и Лермонтова», то природно було відгукнутися: «Тарас Шевченко під моїми ногами»; природно було й пізніше вже без видимої потреби кидати ще комусь виклик називаючи свою збірку «Кобзар».

Але хоч були в творчості М. Семенка провінційальні епігонські моменти, хоч у його ранній творчості знаходимо еклектичну мішанину різних шукань і спрямовань футуризму від Северяніна до Маяковського, ще й з домішкою впливів символізму, проте певну роль в боротьбі з просвітянством, зокрема з міщансько-просвітянським культом Шевченка Семенкові виступи відіграли. Запізно, правда, футуризм усвідомив і показав, що боротьба тоїться не проти самого Шевченка, а проти його міщанського культу. Через те в ранній роботі М. Семенка бували «перельоти»: епатовано не лише почуття українського міщанина, а й тих мас, що шанували Шевченка, як великого співця революційного бунту. Через ці «перельоти» М. Семенко частково прислужувався тим верствам української буржуазії, що, трошачи просвітянство, намагалися на його уламках творити «справжню» «європейську»

буржуазну культуру. Цю сторону творчості М. Семенка відчув А. Ніковський, включивши й його до свого синкліту «обраних продуцентів» «лишків і розкошів», на які здобулася, мовляв, нація (читай—буржуазна національна культура).

З модернізмом М. Семенко бореться не так рішучо, не так принципово, як з просвітянством, хоч іронічно ставиться й до його представників.

Пане Вороний! коли Ви перестанете вже
ходити у вибиваних штанах?
це дивно, але невже ви не відчуваєте,
що літом просвіщаєтесь на санях?
І нам (як Вам) осточортіли зорі—очі,
й очі вже давно пора кинути озорювать,
та й панночки до зор вже не такі охочі—
невже Ви відмовляєтесь палкі серця покорювать?..

Футурпзм Семенківський розвивається під гаслом протесту проти всіх попередніх форм літератури, під гаслом відбивання в літературі темпів нового міста. Ось темпи міста відбиті тільки звуками й натяками на поняття, які ловить поет у великому місті:

«Осте сте	пахка
бі бо	пахитоска
бу	дим синій
візники—люди	чорний ди
трамваї—люди	м
автомобілібілі	пускають
бігорух рухобігі	чаду жить
. . . . .	чаду благать
сєлі	кохать кахикать
слі	життедять
лілі	життерух
путі велетні	життебе
диму сталь	нзін
палять	авто
пах	трам».

Хаотичність сприймань великого міста тут якнайкраще відбито. Місто лишилося для поета загадкою, незбагненою таємницею, що її тільки в хаосі розірваних образів поет-футурист може сприйняти й подати читачеві.

Це—другий крок в урбаністичній поезії після Вороного та інших модерністів.

У невеликих другорядних капіталістичних країнах, в містах, що тільки но стали на шлях капіталістичного розвитку, де тільки но вибрунькувалися первістки капіталістичної індустріялізації, футуризм розвинувся далеко більше, ніж там, де мету було осягнуто, де капіталістичне стало вже річчю звиклою і зрозумілою. Великі капіталістичні міста оповивається серпанком романтики. Футуристи, як символісти, як у ще більшій мірі «неоклясики», мають нахил романтизувати далеке. Тільки добір об'єктів для романтизації різний: одним Кенігсберг, Брюгге, старий Париж, другим—Нью-Йорк, Чикаго, навіть романтично-далекий, хоч і індустріяльний Мельбурн. Народжується своєрідна романтика автомобілів, «хмарочосів», трамваїв тощо.

Це—вислід ідеології деяких верств дрібної буржуазії в великих містах у добу фінансового капіталізму.

Для багатьох футуристів (не для всіх) відкрилася дорога до усвідомлення ролі пролетаріату в тих процесах, що вони спостерігали й відбивали, а відтак і до активного сприймання пролетарської революційної боротьби.

На цьому шляху футуристи випереджували символістів, а далі й боролися з ними.

Михайль Семенко один з перших відбиває на Україні революційну боротьбу наших днів. Він пише року 1919 «ревфутпоему» «Тов. Сонце», «поезофільми»—«Степ», «Весна» і інші революційні твори. Поруч із справжніми революційними місцями, де міцно відбито патос революційної боротьби пролетаріату, ми й у цих творах знаходимо рештки індивідуалізму, інтелігентської розгубленості перед подіями, які поет раз-у-раз сприймає не синтетично, а здрібнюючись у хаосі деталей. Скоро після сильного революційного маршу:

«Розносить буря всесвітній пожар.
Хитаються будови, корчиться світ,
Там, де пройшли, вже немає хмар,
І сходять червоні зорі над сутінками віт...».

знаходимо місця не тільки стилістично, але й принципово відмінні від цитованих щойно рядків. Наприклад:

А я
На розі Фундукліївської й Володимирської
Розставив свій мольберт
Виринув оден з паштетної

І кинув:
 —Прозаїк.
 І другий:
 —Зрадник.
 Торкнув мимохідь
 Здійняв капелюха
 І сказав:
 —Романтик.
 Сіпнула за рукав:
 —Милій.
 Вийшов з воріт редакції
 (Портфелем)
 Застібуючи пальто
 Призирнув:
 —Ліберал.

Або:

Як би до моря?
 Зібрать думки
 Докупи.
 Нерви хорі
 Голос хрипкий
 Очима лупаю.
 Роздягнусь біля Хмельницького,
 Покажу всім
 Що в мене красиве тіло
 Небо надушило низько
 Зсім
 Два оселедці сміливо.

Звісно, повною мірою проблеми, з футуризмом зв'язані, можна ви-
 черпати тільки в III томі Антології, беручи творчість молодших футу-
 ристів у зв'язку з основними процесами розвитку радянської літератури.

Усі течії того періоду української поезії, що його ми тут характе-
 ризували, не відбивають цілком зформованого судільного світогляду,
 а відтак не мають і цілком організованих стилів.

Незбагненні для певних груп поетів суперечності модерного бур-
 жуазного суспільства визначають їх шукання. Основна тенденція їх
 розвитку—національно-буржуазна—зазнала глибокої кризи, дійшла
 самозаперечення, а в окремих творах представників символізму та
 футуризму відбився вже початок нової доби—доби після перемоги про-
 летаріату, відбилося захоплення цією перемогою. А далі це відкрило

XXXVI

шлях до щільнішого співробітництва з пролетаріатом, під його проводом, шлях до активної творчої роботи. Це сприяло наближенню до судильної пролетарської свідомості тих поетів, що лишилися з уламками ідей і стилів розбитої фізично, морально й ідеологічно української буржуазії. Це відповідно визначає дальший розвиток української поезії, стилеві її шукання та взагалі все, з нею зв'язане.

Усе це — проблеми, що стануть у наступному розділі цієї статті (в III томі Антології).

Фелікс Якубовський.

АНТОЛОГІЯ

Петро Карманський

нар. 1870 р.

ДУХОМ ВСЕ МОЛОДІ...

Духом все молоді, тілом дряхлі діди —
Ми верстаєм дорогу сліпцями;
Йдем вперед навмання і вступаєм в сліди
Тих, що нарід вели манівцями.

Свій поклавши смітник і підгнилий поріг
У основу будучої Січі,
Боїмося шукать нових, кращих доріг,
Щоб не глянути правді у вічі.

Держучися пелен романтизму дідів,
Вічно рвемся кудись полетіти:
Вічно хворі від мрій, вічно п'яні від снів—
Покалічені Ікара діти.

Солоденькі грушки нам ростуть на вербі.
Цілий світ лиш піклується нами...
То ж до всіх ласимось—хоч би навіть в борбі—
І цілуємся навіть з вовками.

І хоч часто від ран на Голготі падем,
Ми все вірим, що ми непобідні.
І несем на чолі наш рабський діядем —
Такі бідні—до зависти бідні!

ЗАСНУ, ЯК ЛЕГІТ...

Засну, як легіт в сірій скибі,
Розвіюсь, мов рідна імла,
Візьму з собою злидні й болі,
Оставляю вам самі діла.

І в хвилях скорби, в хвилях горя,
В тяжких для нас осінніх днях
Вони заблиснуть, наче зорі,
І роз'яснять наш темний шлях.

ШЕВЧЕНКОВЕ СВЯТО.

Жірандолі горять, театр втонув у квітах
І Тараса чогось на сцену принесли.
Хвилює лан облич в поклонах і привітах,
Біліють декольте, фраків хоч не числи.

Іде Шопен і Гріг і наша проста шумка—
Увесь репертуар приніс сюди сальон.
Часами мимохить озветься тиха думка
І рветься до душі, як в'язень до вікон.

Гримить могутній хор, оркестра шумно грає,
Вколисує до мрій квіт вкраїнських синів.
І дивиться Тарас і нишком позіхає:
«І відки я прийшов між тих чужих панів?»

Та й справді, най би ти прийшов сюди, поете,
Таким, як волі ти проломлював кордон,
То наші молоді, зблязовані естети
Вдягли б на тебе фрак, а ні:— «monsieur, pardon!»

Вражав би їх чуття мужицький стрій на тобі
Горівчаний дух і витертий кожух.
Вони рекли б: «Іди і покладися в гробі
І най зійде на нас твій чистий, ясний дух»...

ЯКБИ ЗНАТИ...

Якби знати той сміх, що ранить гей мечом
І наповнює душу грозою,
Я зайшовся би ввесь сатанічним сміхом
І забрав би вам хвили спокою.

Я скрутив би з наруг замашистий батіг
І шмагав би вам серце до крові,—
Може, цинізм гіркий і диявольський сміх
Научив би вас трохи любови.

Якби знати той плач, що на серце паде,
Як могучі акорди сонати,—
Я ридав би що сил, як дитя, що іде
Незаслужену кару приймати.

Я зілляв би ввесь жаль, що в душі накипів,
У якусь розпучливу канцону
І гримів би до вас, як пророчий напів,
Як плачі похоронного дзвону.

Якби знати той лік, що всипляє чуття
І душевнії лагодить болі,
Я поклав би на всім сірий хрест забуття
І не лаяв би світа і долі.

Я простив би вас всіх, як безумних сліпців,
Що під храмом про голод говорять,
І в безоднях душі погребав би свій гнів
Зі словами: не знають, що творять.

СПУСТИВШИ ВУХА...

Спустивши вуха вниз, під себе взявши хвіст,
До всіх ми ласимось, кого найдем на шляху.
Радіємо, як хто до нас: тю-тю!—повість,
А навіть і тоді, як злають бідолаху.

Пильнуєм день і ніч своє-чуже майно
І брешем на братів, які приступлять ближче.
Плекаєм на чолі своє рабське п'ятно
І, хоч зібгались в лук, схиляємся ще нижче.

Глодаємо кістки химерних панських ласк;
Часом загарчимо, що нам їди замало...
Здіймуть з кілка канчук—один маленький ляск—
І ми покірні знов... Як цуцикам пристало.

І сняться нам степи і ниви запашні
І дивно нам, що нас зі стричка не спускають...
Ми ж прецінь... Ну й скажіть, чи ми такі смішні?
Й дивіть, ті люди нас медведями вважають!..

ОЙ ЛЮЛІ...

Ой люлі, люлі, химерний смутку:
Шепоче вільха, гнесь верболіз,
Квилить задума, шовкові вії
Срібляться ясним брильянтом сліз.

Ой люлі, люлі, дрімучий смутку:
Давно вже сонце пірнуло в гай,
Поснули квіти, в обіймах м'яти
Жемчужнолентий журчить ручай.

Ой люлі, люлі, причинний смутку:
Втомився легіт, вільшина спить,
На небі меркнуть сріблясті зорі,
Снуються тіні... Цить, смутку, цить!

Ой люлі, люлі, зловіщій смутку:
Зідхає троща, хвилює лан,
По межах чорна задума блудить,
А хвору душу повив туман.

ЯК ПОБАЧИШ СЛІПЦЯ...

Як побачиш сліпця, що край шляху пристав
І тривожно шукає дороги,
Приступи, розпитай і на путь його справ,
Роз'ясни йому хвилі тривоги.

Глянь — це я. Морщина поорала чоло,
Буйний волос інеєм покрився;
Провалилось життя, мов з водою пішло,
Завчасу я журбою упився.

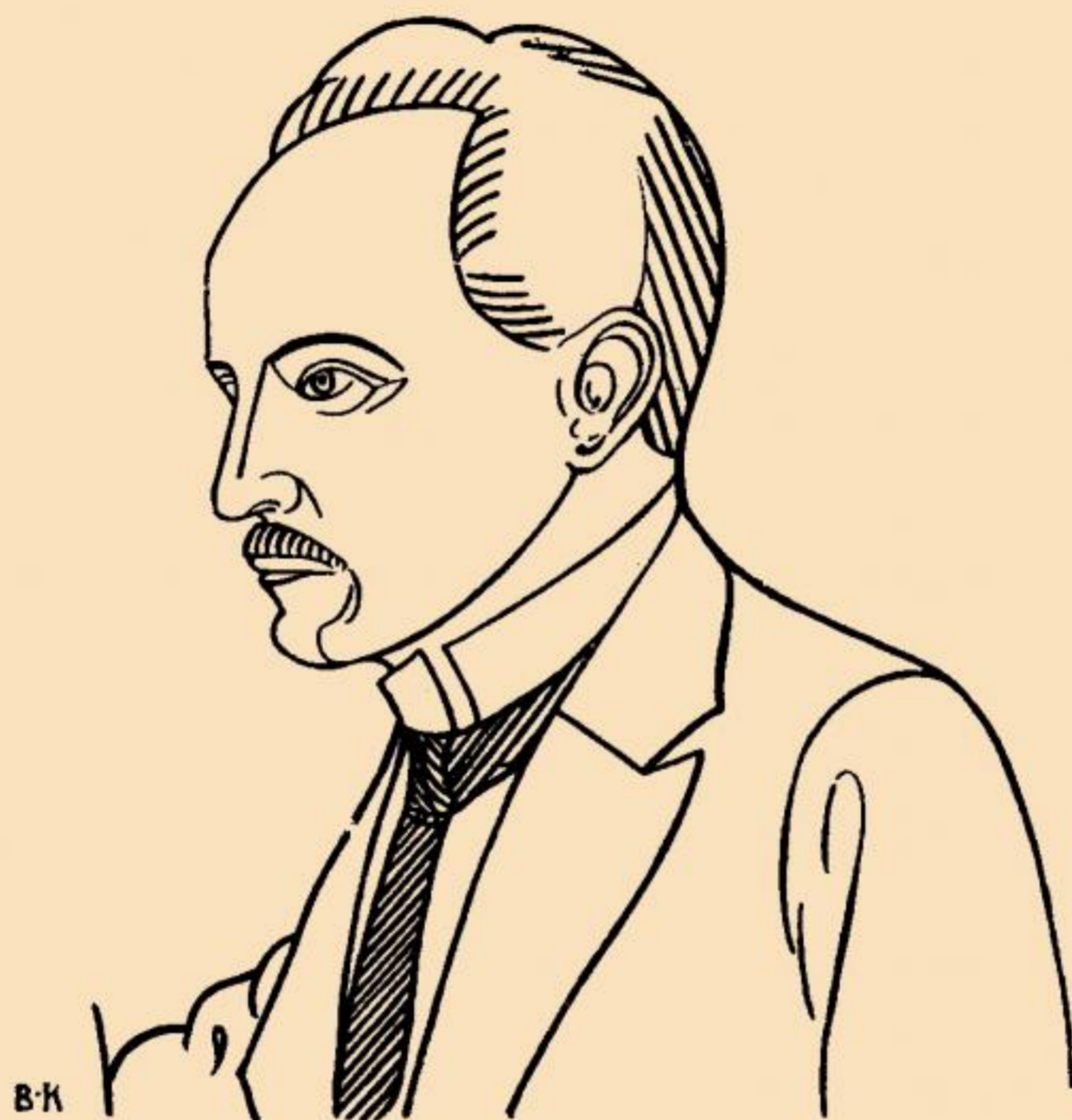
Із потоцу життя я знімав рамена
І благав на колінах підмоги;
Але ти перейшла, мов царівна грізна
І лишила мене край дороги.

Рік за роком минав, я розпучно ридав,
А з сльозами я виплакав очі,
І тепер я охляв, серед шляху пристав,
Серед тучі, і громів, і ночі.

Ти могла мене зняти понад земні світи
І вчинить самим Ікаром-богом,
А тепер я сліпцем волочусь без мети,
А мій лан спочиває облогом.

Приступи, подивись і на путь мене справ,
Роз'ясни мені хвилі тривоги!
Я втомився, охляв, серед шляху пристав
І тривожно шукаю дороги.

Богдан Лепкий

нар. 1872 р.

ВНОЧІ.

Листками вітер котить,
І кидає в болото;
Стежками попід гаєм
Бездомний сум блукає,
Обходить перелogi,
Рахує панські стоги,
Обходить хлопські ниви
І плаче нещасливий:
Там лан, як полонина,
Там стерня, як щетина,
Там скирти, наче вежі,
А тут лиш межі, межі!
Там збіжжя, якби злото,
А тут стерня — болото,
І кров, і поту ріки —
І так на віки-віки!
Високо понад гаєм
Буйний орел літає,
Голодний зайчик скаче,
Над полем смуток плаче.

FINALE.

Розжалобилася душа
У смутках непомірних,
Що збулась радості життя,
І що опущена, сама
Йде по полях безмірних.

Йде в пізню осінь. Сніг паде
І в сірій грязі тає.
Ні тут, ні там, ніде, ніде
Ніхто, ніщо її не жде,
Ніхто її не знає.

Довколо неї тишина
Така, що дзвоном дзвонить.
Така бліда, така німа,
Що в ній нічо-нічо нема,
Лиш смуток сльози ронить.

Лиш з тихим шелестом на шлях
Падуть листочки бідні,
Як той знечев'я вбитий птах...
Падуть зовсім, зовсім отак
Надій листки послідні.

З-НАД ЛЯНУ.

Стоїть Вецляр над Ляном,
Мов на старій картині,
А в ньому Гете паном
Донині.

Ще є тога керниця,
Між туями, під плотом,
В котрій журчить водиця:
«Шарльото!»

Як місяць зачарує
Маєву, ясну нічку,
Тінь Вертера мандрує
Над річку.

А в хаті, де жив Гете,
В погоду й завірюху
Поспущані рулети
Наглухо.

Там він листи читає
Записані інкавством,
З Мефістом розмовляє
І з Фавстом.

Не будь-яка розмова!
Ученим треба бути,
Щоб велич цього слова
Збагнути.

Богдан Лепкий

Життя і світ, мій пане,
Це не франкфуртська меса,
Це задуми і пляни
Зевеса.

Якщо ти вмів убити
Мале й марне у собі,
Безсмертно будеш жити
І в гробі.

. . . . .

Дрімає понад Ляном
Вецляр, мов на картині,
А в ньому Гете паном
Ще й нині.

ВВЕЧЕРІ У ХАТІ.

Глибоким, тихим вснуло сном
Усе кругом.
Лиш вітер виє під вікном
Сумний псалом.

Крізь шиби невиразно чуть
То там, то тут,
Як краплі дощові падуть,
Важкі, мов ртуть.

І в двері чути легкий стук:
Стук-стук, стук-стук!..
Таємний, добре знаний звук
Незримих рук.

Хто йде?— питаюсь, мов зі сна —
«То я, то я,
Твоя товаришка давня,
Нудьга, нудьга».

ЧИ ТИ ПРИЙДЕШ...

Чи ти прийдеш тоді до мене,
Як сонце згасне, звечоріє,
Як смутком по душі повіє,
Як серце зробиться студене,—
Чи ти прийдеш тоді до мене?

І чи притулишся до груди,
Як явір тулиться до дуба?
Така сердечна, щира, люба,
Така невинна — без облуди,—
Чи ти притулишся до груди?

І чи поглянеш в мої очі,
Як вміла ти одна глядіти,
Як сонце лиш глядить на квіти,
Нім лишить їх в обіймах ночі —
Чи ти так глянеш в мої очі?..

...І чи слова твої сердечні
Будуть мені, як співи ранні,
Як вісті добрі і нежданні
І як утіхи безконечні?
Слова невинні і сердечні?..

А там і ніч прийде холодна,
Без зір, без місяця, дрімуча,
Вітрами зимними ревуча,
Як звір, ненаситна, голодна —
Прийде ніч темна і холодна.

...В розгуканих потоків шумі
Посеред блискавиць і вітру
Останній слід тривоги зітру
І наче звук в предвічній думі
Потону в тім веселім шумі...

...Прийде пора, прийде година,
Вберуть на себе мрії тіло,
Де було слово, стане діло,
Де була ніч, займеться днина —
Прийде пора, прийде година.

З тих мрій, коли вони лиш щирі,
Світи повстануть ясні, красні,
І многолюдні, многогласні,
Життя їх зродить в вічнім вирі —
З тих мрій, коли вони лиш щирі.

З любови, що палить нам душі,
Колись почнесь любов любови;
Жажда краси, добра, обнови,
Почнесь рососою серед суші,
З любови, що палить нам душі.

А, може, та любов засяє
Пахучим криницею на леваді?
І може так будуть їй раді,
Як ми, коли квітки збираєм
Весною, ввечір, попід гаєм?

А, може, ясною зіркою
Вона засвітить у всемирі?
І, може, так в любові й вірі
Глядітимуть, як ми з тобою,
За тою ясною зіркою?

Все бути може, може — буде,
Бо серце більше відчуває,
Як розум зрозумів і знає.

Боґдан Лепкий

Схили ж мені чоло на груди —
Все бути може, може — буде...

Чи ти прийдеш тоді до мене,
Як сонце згасне, звечоріє,
Як смутком по душі повіє,
Як серце зробиться студене —
Чи ти прийдеш тоді до мене?

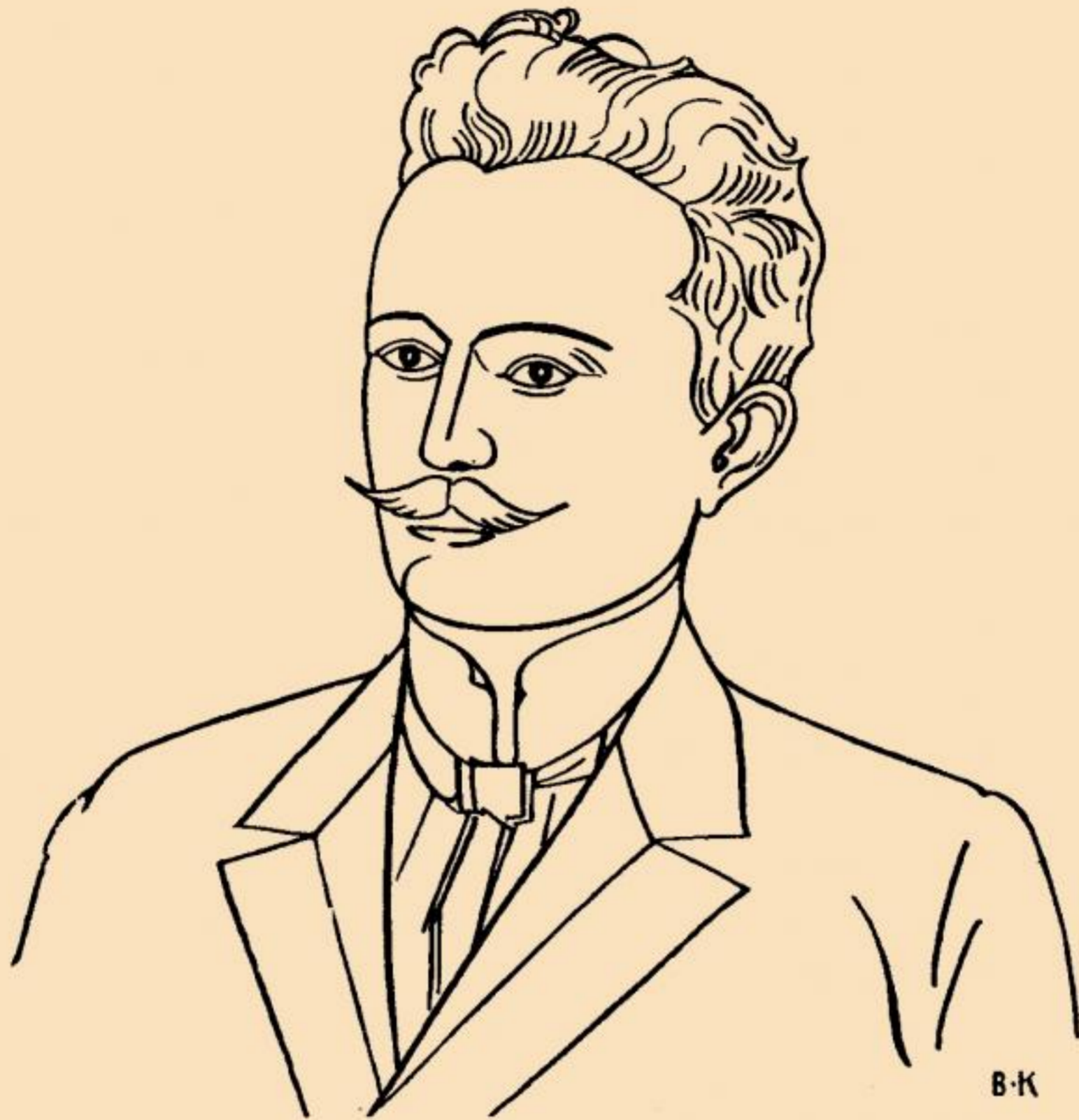
ПОДОРОЖНІЙ.

Глухе, бездушне отупіння
Напало землю. Квіти мруть.
Поля байдужно снігу ждуть,
А хмари висять, як каміння.

Часами вітер набіжить
І сірим туманом повіє.
Село в долині бовваніє
І п'яним сном дрімає-спить.

Погасло світло. Зачинились
Од зимна двері. Вірні пси
В соломі з вухами зарились
Лиш сум блукає по межі.

Лиш стежкою попід плотами
Йде голод — сіл щорічний гість.
Держить в руках мужицьку кість
І грізно зиркає очами.

В·К

Василь Пачовський

нар. 1878 р.

ОЙ ЩЕБЕЧУТЬ СОЛОВІЇ...

Ой щебечуть соловії,
Розвиваються лелії,
Квіти сиплються з вишень
Пара голубів туркоче,
Наче слухати не хоче
Соловейкових пісень.

Ой туркоче, буркотає,
Одно одне обіймає —
Обсипає з гілля цвіт
І цілується з собою;
Сад жемчужиться росою —
Усміхається ввесь світ!..

Сад жемчужиться росою,
Як хожу я із тобою,
Як хожу я ніч і день —
Нам щебечуть соловії,
Розвиваються лелії,
Квіти сиплються з вишень.

ЯК ОСІННІ ВІТРИ...

Як осінні вітри дунуть,
І на небо хмари сунуть,
Попід хмари сумно лине
Ключ відльотних журавлів.
Хто з них верне, хто загине...
Чути їх прощальний спів.
Попід хмари сумно лине
Ключ відльотних журавлів.

Сумно лине, сумно грає
І на крила забирає
Тепле літо, зелень яру,
Під вирійний небосклін.
Спів несеться попід хмару,
В горах грає відгомін:
Забирає зелень яру
Під вирійний небосклін!

В полі хмара темна плаче,
В небі гайвороння криче,
В хаті тесля теше трумно,—
Мому серцю чогось жаль,
Чогось сумно, тяжко сумно,
Очі шлються в темну даль:
Нащо тесля теше трумно?—
Мому серцю чогось жаль...

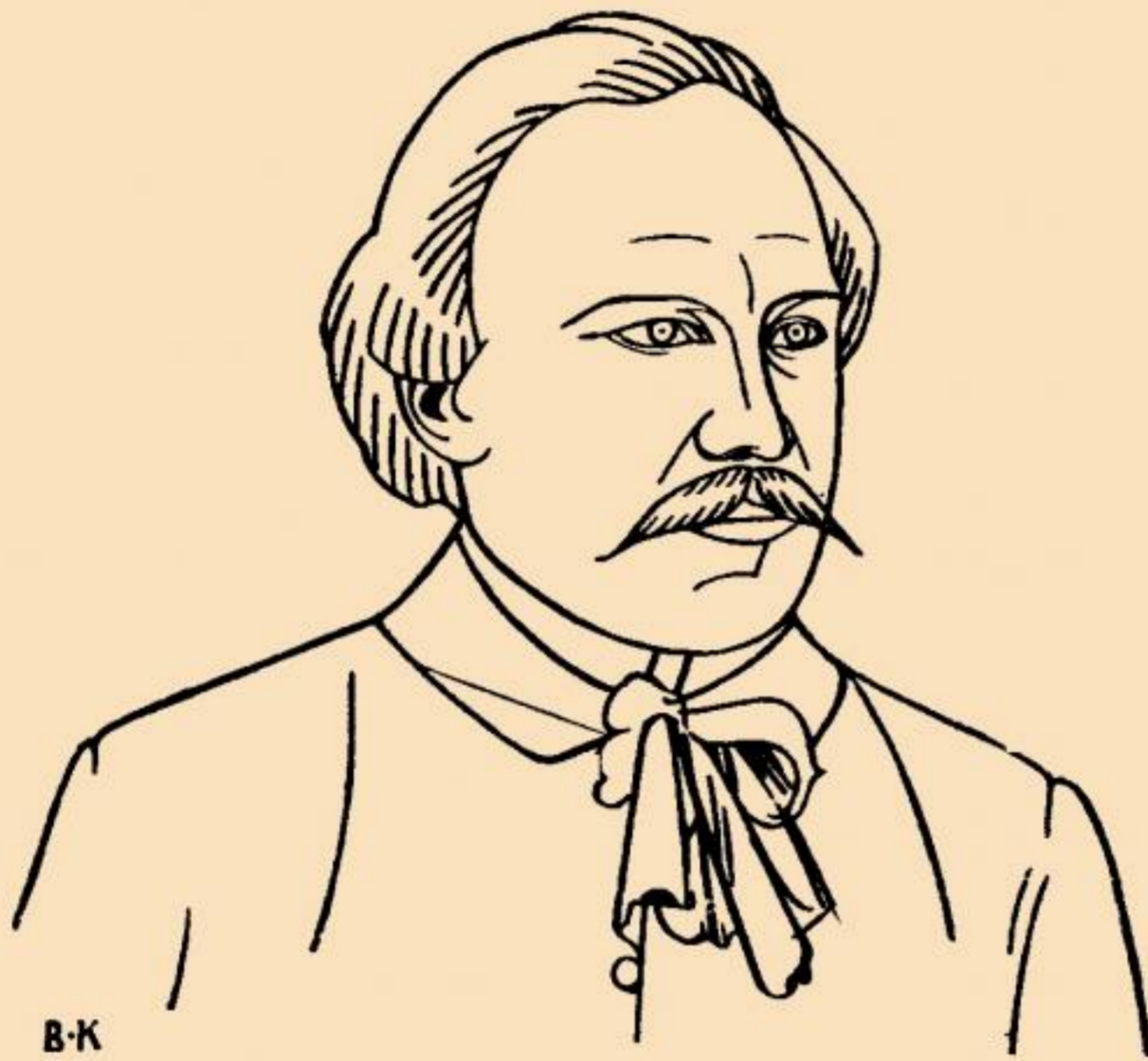
ЗАКРУТИЛА ХВИЛЯ...

Закрутила хвиля вінком,
А Ганнуся йшла зарівком,
Голос — бережиною —

А від нього лози клались,
Вишні з цвіту осипались,
Гнулися лозиною.

Проти сонця хмара стала,
Чорна хмара наступала,
Небо насупилося;

Сонце - ладо на завалю
Червоніло з гніву-жалю,
Хмарою закрилося.

Микола Вороний

нар. 1871 р.

ЛІЛЕЇ.

Лілеями сумними, злотоокими
Цвітуть у серці давні почуття:
Лілеями минулого життя
Встають вони з безодні забуття
Такими ніжними, такими самотніми...

Колись вони в гармонії буття
Бреніли тонами величними, високими,
Акордами могутими, глибокими!
Діждався я тепер їх вороття
Лілеями сумними, злотоокими...

В СТУДІЇ.

В малярській студії побачив я портрет —
Інтимний спів душі кольорами пастелі.
З стіни він виглядав мов ніжний силует
Голівки пензля Сандро Ботічеллі.

Я погляд зупинив — і в відповідь мені
Розкрились очі ясно-сапфірові,
Такі замислені і лагідно-чудові,
Що їх я затаїв в сердечній глибині.

Відтоді очі ті зі мною, де не рушу:
Блакитним сяєвом вони мені зорять,
З собою вносячи в мою бентежну душу

Давно жаданий рай і тиху благодать.
Не знаю, хто вона та невідома панна,
Але душа моя співає їй: «Осанна»!

СТАРЕ МІСТО.

Тумани, тумани над містом пливуть,
Як хвилі гойдаються сонні...
І кляптями тануть, і лавою йдуть
Такі монотонні...

Завис олив'яний, імлистий тягар,
Немов перегонна отара,
І давить, і тисне, — і з хвиль його хмар
Снується примара...

Зі сну потягаючись, вийшов і став
Над містом козак величезний,
Немов Остряниця або Святослав, —
Старезний, старезний.

Чуб довгий послався йому на жупан
І хвилями вус розпустився...
Стоїть, поглядає, мов сич, дідуган,
Чолом похилився.

Щось ніби знайоме в тім образі є —
Завзяте, міцне, бунтівниче...
Щось інше на вигляд, а рідне, своє...
Лице робітниче!

У млі потопають доми, димарі,
Як витвори злої омани,
І сунуться, сунуться тихо вгорі
Тумани... тумани...

ЗАСПІВ.

I.

Люба панно, дайте руку...
Перед нами царство мрій,
Царство сонячних надій,
Фарб і образів і звуку!..
Люба панно, дайте руку.

Тихо... Ви спустили вії.
Ваше серденько тремтить...
Тихо... мить, ще тільки мить —
І засяють ясні мрії!
Тихо... Ви спустили вії.

Боже мій! Які фантоми!..
Подивіться навкруги:
Замки з баштами, луги,
Феї, лицарі і гноми...
Боже мій! Які фантоми...

Я — ваш паж, ви — королівна!
Але межі нами мур...
Хто я? Бідний трубадур,
Ви — красуня богорівна;
Я — ваш паж, ви — королівна!

Я співаю про кохання, —
І всміхаються мені
Ваші очі чарівні...

Антологія Української Поезії

О, хвилини раювання!
Я співаю про кохання...

Ось насунулись примари:
Фея добра, фея зла...
Фея зла перемогла?
Не до пари, не до пари!..
Ось насунулись примари...

Струни лютні, віщі струни,
Сипте іскри золоті!
Грайте пориви святі,
Залунайте, мов перуни,
Струни лютні — віщі струни!

Перемога! Зникли тіні.
Нас у соняшний простір
Легким подихом зефір
Підхопив на хвилі сині...
Перемога! Зникли тіні.

Але що се? Де ми, де ми?
Співи... танці... вільний рух...
Я не паж, а світлий дух;
Ви... у сяйві діядеми!..
Але що се? Де ми, де ми?..

ДНІПРОВІ СПОГАДИ.

I.

То літньої ночі було на Дніпрі...
Чудової теплої ночі!
Горіли брильянти в небеснім шатрі
І очі зоріли дівочі...
То літньої ночі було на Дніпрі...

Як тихо та любо було навкруги!..
Все лагідним сном спочивало.
На гори, долини, Дніпра береги
Розкинула ніч покривало.
Як тихо та любо було навкруги!

І серце спочило в щасливому сні...
Тривоги його не лякали,
Розмова солодка і очі ясні
Голубили і колисали...
І серце спочило в щасливому сні...

Як буря, хвилина страшна надійшла!
І серце немов яка сила
Схопила в обійми, кудись повесла
І довго шалено крутила...
Як буря, хвилина страшна надійшла!

То літньої ночі було на Дніпрі!..
Чудової літньої ночі!
Горіли брильянти в небеснім шатрі
І очі зоріли дівочі...
То літньої ночі було на Дніпрі...

СПІВ АРЛЕКІНА.

Я арлекін — артист народній,
 Зачувши бренькіт мандолін,
 На кін вихожу я голодний,—
 І лєється з серця спів свободний...
 Я арлекін.

О, не здивуйтеся excellenses,
 В тім співі — відгук боротьби
 За давнє «uti possidentes»
 За гасло: «Panem et circenses!»
 Я син юрби.

Wart Pac pałaca, pałac Paca...
 Я панським примхам не гожу,
 Зате, вітаючи паяца,
 Тремтить од оплесків piazza —
 Я їй служу.

Летять слівця, мов ті колючки
 Під дзвін і ляскіт кастаньєт;
 Отруйно-звинні, як гадючки,
 Лунають жарти, фіґлі, штучки
 Злих канцонет.

Чого життя без сміху варте?
 Нам сміх скрашає кожну мить
 І нищить зло, скажу a parte...
 Addio ed evviva l'arte!
 Хай сміх бренить!

ВЕґА.

Сніжно-біла, промениста
Веґа — символ чистоти,
Межи чистими пречиста
Провідниця до мети.

До прекрасних, ідеальних
Духа творчого скарбниць,
Недосяжностей астральних
І одвічних таємниць!

Серед ночі ніби очі
В душу дивляться мені
Голоси брешуть співочі
В таємничій глибині.

Дух закутий лине з тіла
В лоно матеріє стихій...
Це вона, красуня біла,
Діє чари в сяйві мрій;

Це вона, моя зірниця,
Веґа — символ чистоти,
Сніжно-біла провідниця
До найвищої мети!

НІЧОГО...

Нічого, нічого... Ні цвіту буйного,
Ні променя сонця, ні усміху з неба,
Ні сна чарівного, нічого, нічого
Не треба!

Не сила, не сила... Бо рученька мила
Влила в моє серце отрути,
Мій рай оганьбила... Не сила, не сила
Забути!..

НАЙДОРОЖЧИЙ СКАРБ.

I.

«Хто бунтує?.. Князь баварський?
Що?.. Стоїть за княже право?!
Гульф не хоче підкоритись!..
Се цікаво... се цікаво!..»

Так на бѣнкеті гучному
Кидав грізні запитання
Конрад, римський імператор,
Повний гніву й дивування.

«Бач! ця гава хоче права!
Може, їй корона сниться?
А чи знає Гульф, що право
На кінці меча міститься?!»

Е, стривай... Як бачу, треба
Обскубти хвоста цій птиці...
Завтра вранці ми рушаєм
До баварської столиці!

Ми покажем недолузі...
Начувайтесь, баварці!
А тепер на славу зброї
Нумо, друзі, ще по чарці!..»

II.

Ой, то не хижа сарана,
Не круки степ укрили,—
То Конрад рушив у поход
Свої потужні сили.

В Баварський край мечем, огнем
Він прокладав дорогу,
Столицю військом обступив
І взяв її в облогу;

Баварці бились наче льви,
Жінки їх — наче львиці...
Але даремно! Не змогли
Відстояти столиці.

Скорився Гюльф: на те, мовляв,
Є певно допуст божий,
Щоб над столицею його
Замаяв стяг ворожий.

Хай буде так... І посланців
З освідченням покори
Заслав до ворога свого
Князь гордий і суворий.

Не сяло сонце з-поза хмар,
Туманом Альпи вкрились,
І небо плакало дощем,
І бескеди журпились...

Сумні вертались посланці,
Бо Конрад і на мову
Не дався зовсім, а прирік
Таку їм постанову:

— «Столицю знищу... Хто в ній є —
Скараю і зневолю...
Але жінкам за вдачу їх
Даю життя і волю!

І що є сили взяти їм
На плечі дорогого,
Нехай беруть і геть ідуть
Не вдію їм нічого».

Був ранок. Сонце вийшло з хмар
І глянуло в долину...
Яку ж осяяло воно
Невидану картину!

Юрбою з міста йшли жінки,
На них же, мов сувої,
Сиділи їх чоловіки —
Уславлені герої!

— «Так ось той найдорожчий скарб,
Що зважились ви взяти!»
Сміявся Конрад. «Я за ним
Не буду шкодувати...

«Хвала вам, славні вояки,
І лицарі до речі,
Коли з біди вивозять вас
Жіночі, ніжні плечі!

«Ви горді з біса, та чомусь
Не звикли червоніти...
Чи поважатимуть же вас
Жінки, дочки і діти?»

Сміялось сонце; гори, ліс,
Шаріючи, сміялись,
А Конрад сам і військо з ним
Аж за боки хапались...

І ми з баварців сміємось...
Але спитать цікаво:
Чи кожний з нас, чоловіків,
На сміх той має право?

ВЕСНА Р. 1926.

Весна на рідній Україні.
Такій новій, немов чужій—
Не безнадійно жовтосиній,
Але червоній молодій.

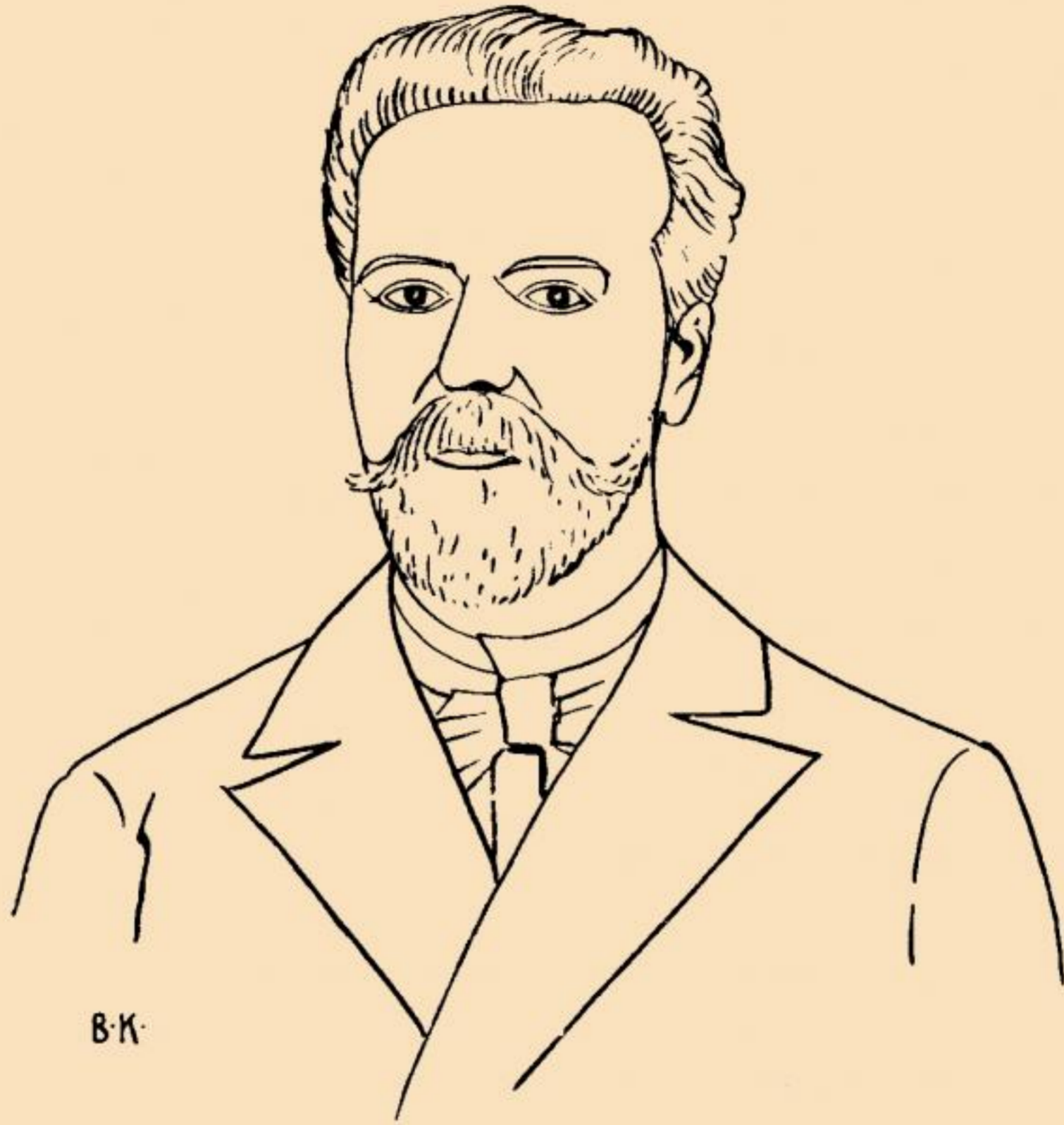
Величне свято. Перше травня.
Музики, співи, жарти, сміх...
І я в юрбі—син марнотравний,
Що повернувся до своїх.

Гуде, хвилюється навала
Робітників—товаришів
І від квартала до квартала
Червоне море прапорів!

Лунають поклики, промови,
Перейняті одним чуттям,
І натовп тисячоголовий
Живе об'єднаним життям.

Немов потоки буйноводні
Пурхає пролетарський спів:
«Повстаньте, гнані і голодні
Робітники усіх країн!»

І я дивлюсь любовно в очі—
Щасливі, п'яні без вина—
В оці хлоп'ячі і дівочі,
Де сяє радістю весна.

В.К.

Микола Чернявський

нар. 1868 р.

ВОСЕНИ.

Іду межею. Шелестять
Трава і листя під ногами,
І дерева старі шумлять
Своїми голими верхами.
Дуби, мов стражники грізні,
Стоять громадами сумними,
І дві березоньки між ними
Посталі, ніжні і ставні.
А за березами отими
Столітній осокор стоїть
І безнадійно гомонить
Важкими вітами своїми,
Вгорі ж, над лісом, мовчазні,
Легкі, неначе мрійні чари,
Пливуть рожево-сизі хмари,
Палає захід весь в огні...
О, ти не згаснеш, ясний світе,
Ти знов засяєш по весні,
І, може, випадє мені
По цих прослідках знов ходити,
Коли справлятиме весна,
Після зими бенкет природи,
І новолітній ряст уроде;
Коли зозуля голосна
Про долю стане віщувати,
І соловейко — цар співців! —
Під млою ночі розливати
Почве свій любий срібний спів!..

ШАХТАР.

У сажі, чорний, як мара,
Рукою піт з лиця втира,
І кайлом уголь б'є і б'є
В норі шахтар. На нього ллє
Мутна, холодная вода,
І лампа світиться бліда,
Моргає стиха, мов дріма,
Повітря дихати нема.
Чи скоро зміна? Голова
Звиса, неначе нежива...
Півсуток цілих у норі:
Тут знайдуть смерть багатирі!
І тут працює чоловік,
І не один, не другий рік...
Чи скоро ж зміна?.. Сил нема.
Але робітник не дріма,
Бо ще уроку не зробив.
І гляне часом він назад,—
Там нор чорніє цілий ряд...
Струмні води із їх біжать...
Безсонні криси шарудять...
І всюди внорах у землі
Кують підземні ковалі,—
Такі ж нетяги шахтарі,
Кують з зорі і до зорі...
Добро їм там, в глибу землі,
Без неба, сонця, у норі
Дорогу в пекло прокладать,
Багатим гроші добувать.

РАТАЙ.

Сумне, холодне і мутне
Повисло небо над ланами.
І олив'яними очами
Глядить на землю й не зморгне
Мов сфінкс бездушний. І нікого,
Як у могильному склепу,
Немає в мертвому степу.
Усе живе втекло від нього.

Але вдивляюсь в далечінь.
Ген-ген на мертвій стеці грані
Щось ледве мріє у тумані:
То — чоловік, а рядом — кінь.
То орють вдвох лани холодні.
Вони потомлені, худі,
Бо звікували у нужді,
Обидва хворі і голодні...

«Одвічний рабе! — я спитав, —
Чи єсть кінець твого терпіння?»
Ні слова він. І рве коріння
Залізним ралом, як і рвав,
І безнадійними очами
Глядить у темну далечінь...
І ледве йде трудящий кінь,
Ступа важкими копитами.

Спиридон Черкасенко

нар. 1876 р.

У ШАХТІ.

Мокро і темно, немов в домовині,
Випало кайло із рук,
Дихати важко, ломота у спині
В голову болісний стук.
Чому став?
Не дрімай!
Бери кайло —
Довбай!

Думка єдина: спочити хвилину —
Сили нема довбануть,
Добре б піднятись та виправить спину
Свіжим повітрям дихнуть.
Чому став?
Не дрімай!
Бери кайло —
Довбай!

Пізно чи рано? Ще довго робити?
Тягнеться час той, мов рік...
Дайте спочити, спочити, спочити,
Дайте заснути... навік!..
Чому став?
Не дрімай!
Бери кайло —
Довбай!

НІЧ... ПОЖЕЖІ ЛИЖУТЬ ХМАРИ...

(Із циклу «Революція»).

Ніч... Пожежі лижуть хмари.
Гуркіт бою. До покари
Кличе грізний хтось у гніві:
Гей, тікайте, полохливі! —
Держим місце на чолі!..
До верховин! На шпилі!

Геть з дороги, хто не з нами,
Аж туди, де над горами
Сяє сонце, світять зорі...
Ще зусилля — й смерть Потворі! —
Не дарма шалених мрій
Запалав наш буревій...

Нас не спинять скелі-гори —
До верховин! На простори!
Скинем геть старого бога,
Наша буде перемога:
Годі скніти в темній млі —
До верховин! На шпилі!

СУША.

Межею йду. Гадюкою з-під мене
Біжить вона кудись у далечінь.
А там село, людське життя злиденне
І горенька незмірна глибочінь.

Іду... Куди? І сам того не знаю.
Дзвенить співець весни десь угорі.
Земля, поля і марево без краю
Далеко котиться в шаленій грі.

Горить... Пече... Усе довкола мліє...
Дощу! Дощу! Порепалась земля,
Де-де чорніє мертва ще рілля,

І душу жах пройма, і серце ниє,
Бо голод-цар крилом вже грізно віє,
І пащеку страшенну роззявля.

Марійка Підірянка

СПІВАНКА.

Попід гору стежечка,
Попід ліс,
Туди мої співаночки
Вітер ніс.

Гей, веселі співанки,
Пишний май.
Вилилися радощі
Через край.

А вже тую стежечку
Сніг припав,
А вже мої жалощі
Жаль приспав.

Де ви, мої співанки?
Де ж мій рай?
Вилилися жалощі
Через край.

СМЕРЕКО, СМЕРЕКО...

Смереко, смереко,
Отось затужила,
Тось ся задивила
У ту даль, мов з лелій,
У той край веселий
Далеко...

Смереко, смереко,
Смерекові шуми,
Чи шлеш свої думи,
Де твоя родина
И де твоя дружина,
Смереко?

Смереко, смереко,
Не шуми так шумно,
Бо і мені сумно,
Й мені болить серце.
І мені, сестрице,
Нелегко...

Смереко, смереко,
Зелена, висока,
І ти одинока,
І я одинока:
Обі ми од роду
Далеко...

КОЛОМИЙКА.

Ой, із гори, з верховини дує вітер, дує.
Чогось в мене, моя нене, серденько банує.

Чогось в мене, моя мати, вливає серденько,
Та як лише стане грати сопілка дрібненько.

Сопілочка грає, грає, якби була срібна;
Але ж бо ся вливає коломийка дрібна.

Але ж бо то лине, лине, але ж бо то тужить;
Чогось в мене, моя нене, болить серце дуже...

ЧОРНІЄ СМЕРЕКА...

Чорніє смерека,
мовчить —
Зірничка далека
блищить —
То злото зірничка
пряде,
Тихесенька нічка
іде...

Хвиля легко дише
в імлі —
Лист вітрець колише
у сні —
Явір ся схиляє
в саду:
Сопілочка грає
ду-ду...

Сопілочка дзвонить,
як чар —
Вітрець звуки гонить
у яр —
І звук в тихій тузі
летить;
І калина в лузі
тремтить.

СХИЛИЛИСЯ ВЕРБИ...

Схилилися верби в дебри,
А ті буки в гуки —
Гей, нащо ми розійшлися
На жалі, на муки?!

Схилилися верби в дебри,
А явори в яри —
Кохалися, як голуби,
Розійшлись, як хмари.

Схилилися верби в дебри,
Тополі по полі —
Шукалисьмо, мій миленький,
Золотої долі.

Заступила чорна хмара
Долю золотую,
Не бачимось, мій миленький,
Через хмару тую.

В·К

Степан Чарнецький

ГОВЕРЛЯ.

Я бачу знов тебе! Он стать твоя біліє,
І око знов моє по твоєму блудить склоні:
Ось бач: вже сонця жар тепло на світ весь сіє.
Лиш ти одна сумна у сніговій опоні!..

Поглянь довкола лиш: Хом'як вже зеленіє,
Вже Піп-Іван підняв чоло в блідій короні,
Вже долом Прут шумить, вже літній вітер віє—
Лиш ти одна сумна у сніговій опоні!..

Горо, моя горо! Тебе я розумію...
Твоя судьба: в снігу красніти та в інею,
Твоя душа — в зими обіймах вічно мліє,

Ти все сповита сном і літо над твоєю
Короною теплом ніколи не повіє...
Гей? Яка схожа ти із долею моєю!..

ІВАНОВІ.

Іване без роду, Іване без долі,
Куди не ходив ти, чого не видав?
У спеку і стужу, у лісі і в полі
Ти гинув,— а славу сусід добрий взяв...

На сербських зарінках клалась твоя сила,
На волинській млаці твій гріб вже присів,
І серед Поділля сіріє могила,
Де впало в двобою двох рідних братів.

Подільські берези й покутські тополі
Шумлять все по тобі, що марно ти впав;
Іване без роду, Іване без долі,
Ти згинув,— а славу сусід добрий взяв.

Твій батько на гилі повис в літню днину,
Ти гинув інакше: Für Kaiser und Land;
Та всім вам однаку дали домовину —
Й печаттю вам символ: Name unbekannt!

ГЕЙ, СИПЛЕ СНІГ...

Гей, сипле сніг, невпинно сипле сніг,
І біла ніч приходить,
За мною сто завіяних доріг,
А віддаль тугу родить.

До тебе, краю бідний мій,
За горами, ріками —
Я в студінь, в ніч під шум завій
Раз-в-раз лечу думками...

Добраніч, краю рідний мій,
Журбою оповитий,
Розвіяв вітер цвіт твоїх надій —
І смутком ти залитий!

В широкий світ, хоч не для тебе, ні!
Розбрелись твої сили
І в непривітній, зимній чужині
Ростуть твої могили!..

«ТАМ, ДЕ ЧОРНА ГОРА, СУМНА».

Нераз в душі моїй снуються
Старої пісні тихі звуки:
Кімната, смерк, скрізь тіні в'ються —
Сум надвечірньої години.
Поруч рояля стать дівчини,
Золоті коси, білі руки.
І пісні тихі, сумні звуки...
Нераз ще крізь душі притвори,
Мов візія в туман сповита,
Тяжка, як смуток Черногори,
Снується арія сумовита,
Снується призабута нута,
Мов з глибини душі добута,
І власним серцем пережита...

ОСІНЬ.

Тихий сум по полі ходить,
Сині смуги диму водить,
Сів під корчиком тернини,
Задивився в сумерк днини...

Задивився на діброву,
Що вела з дощем розмову —
І зідхає сумовито:
Де ти, літо, де ти, літо?..

В·К

Сидір Твердохліб

1886—1923

ЖОВНЯРСЬКІ ПОХОРОНИ.

Ой, не дзвонять, не задзвонять в церкві дзвони,
 Йдуть жовнярські, йдуть жовнярські похорони.
 Напереді рівним кроком йдуть жовняри,
 А за ними — поволеньки — сунуть мари...
 Ой, не дзвонять, не задзвонять в церкві дзвони,
 Йдуть жовнярські, йдуть жовнярські похорони.
 «Є на трумні, білій трумні, гвер і чако,
 Ой, по тобі, Івасуню, тільки знаку...
 Напереді йдуть жовняри в рівнім гліді,
 Ой, по тобі, Івасуню, тільки сліду...
 Напереді грають сумно музиченьки,
 Ой, який же ти, Івасю мій, бліденький!..»
 Не співають, не співають антифони,
 Йдуть жовнярські, йдуть жовнярські похорони.
 На ляветі від гармати біле трумно —
 І нема кому співати. Дуже сумно...
 І не дзвонять, не задзвонять в церкві дзвони,
 Йдуть жовнярські, йдуть жовнярські похорони.
 «Поклоніться добрим людям в селі, мамо,
 Та й скажіть, що Івасуня вклали в яму...
 Розкажіть, що Івасеві — труби грали...
 Твому серцю, мамо, жалю завдавали!..
 Поклоніться і до Марти... Ворон криче,
 Тут по буйній головоньці вітер плаче»...
 Не співають, не співають антифони,
 Йдуть жовнярські, йдуть жовнярські похорони.
 На ляветі від гармати біле трумно,
 І нема кому співати. Дуже сумно...
 І не дзвонять, не задзвонять в церкві дзвони,
 Йдуть жовнярські — Івасеві похорони...

В СВИЧАДІ ПЛЕСА.

Ідуть круги від берегів,
На глибінь ринуть, ринуть,
Встає, то тихне гнів кругів,
Зриваються, то гинуть...

Від скель землі іде півкруг
І ропіт хвиль рокоче —
Чи плесо йде, чи скеля в рух,
Чи твань морочить очі?

Змінчиві людські думи йдуть,
Душа думками грає —
І мруть і йдуть, і йдуть і мруть
І цілі в них немає!..

ІКАРІВ ПЛАЧ.

Сонце!.. Сонце!.. Я спинився,
Посумнів мій дух в безмеж.
Там на плямах пише Вічність
Загадочне слово: Вреш!..

Земле!.. Земле!.. Збивсь я з плаю,
Загубив орлиний слід —
Вдарив крильми, лет схитнувся,
І паду — вже тисяч літ!..

Остап Луцький

нар. 1883 р.

НА ВЕРХАХ.

Гей, гори!.. Верхами
Йдуть шуми лісами!
Вже мені не буде,
Так добре не буде,
Як з вами,
Як з вами.

Смереко, смереко,
Висока смереко!
Не грай так розвільно,
Шуми вільно-вільно,
Далеко,
Далеко.

Прощавайте, други,
Ліси і яруги!
І ти, моя пісне,
Гинь, бо серце трісне
Од туги,
Од туги...

Бувай здоров, верше,
Мій зелений верше!
Вже нам так не буде
До смерти не буде.
Як перше,
Як перше...

НЕХАЙ ШАЛЕНИМ ШУМОМ...

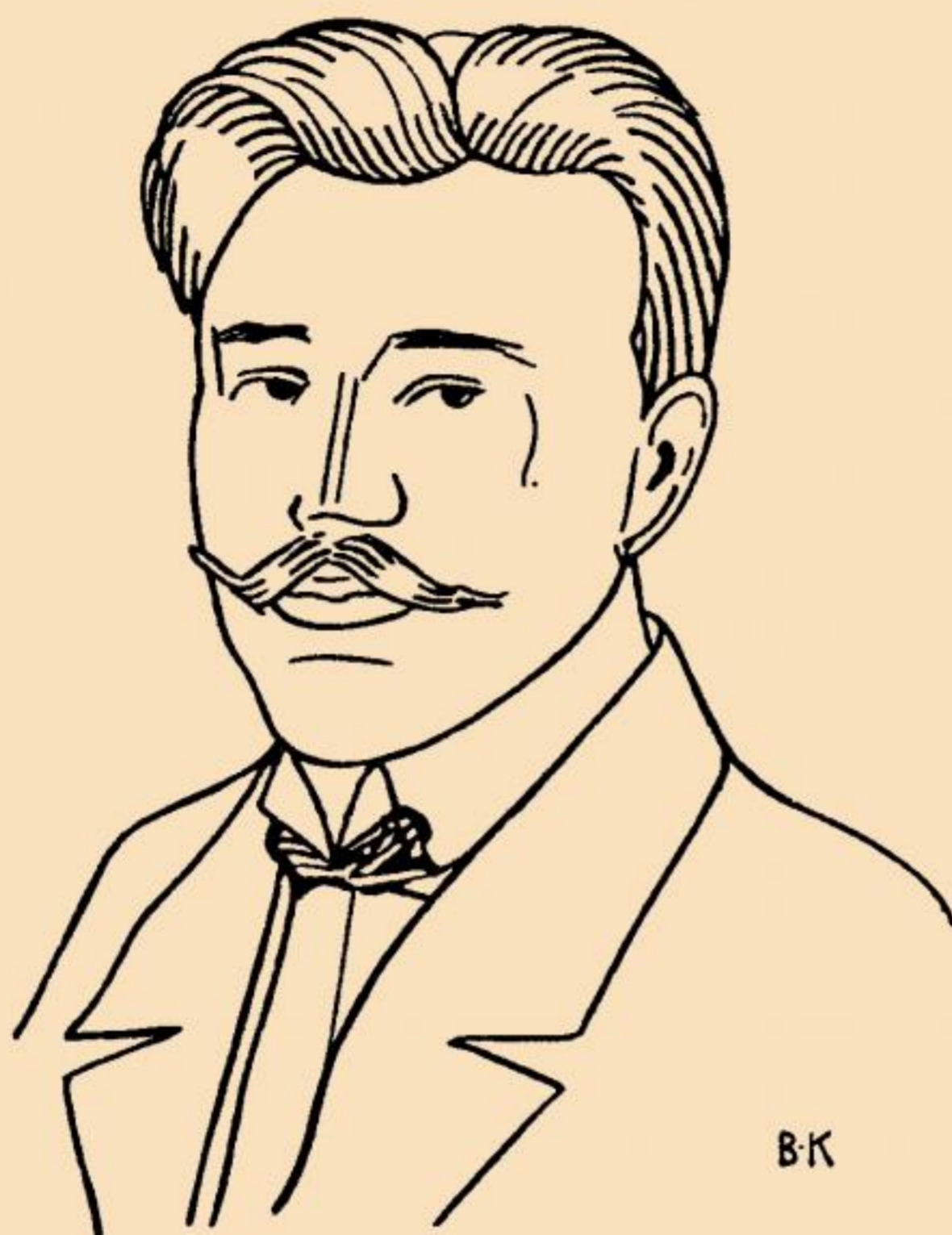
Нехай шаленим шумом хвиль
Заграє океан,
І хай в чоло моє заб'є
Скажений ураган —
Я не подамся! Йде вже час
Весняної обнови,
Одділить чистеє зерно
Од зайвої половини!
А покищо — хай світ увесь
Лютує і скрегоче!
Тобі я, світе, кожний жаль,—
Одважно кину в очі.

І СТАЛО ЖАЛЬ МЕНІ...

І стало жаль мені кожнісенької хвилі,
Що біля нас пройшли у безвість темну...
Могли нам радість принести безмірну,
А жаль лишили і журбу даремну...
Трояндами, рожевим, ясним кринном,
Червоним маком мали нам зацвісти,
Вони одні лиш вивести могли нас
З ярів невидних в поле ясне, чисте...

Могли веселим співом залунати,
Як грають шумно гірські, дикі ріки,—
Дугою чарів могли нам засяти
І в споминах остатись нам навіки...
А ми їх, любя, провели так марно...
І знов над нами мряка в'ється хмарно,
Чудесних днів вернути ми не в силі...
І стало жаль мені кожнісенької хвилі...

В·К

Франц Коковський

ВИСОКІ, ЗЧОРНІЛІ, НЕБІЛЕНІ СТІНИ...

Високі, зчорнілі, небілені стіни,
А вікна високо і неба не видно,
А люди пожовклі та никлі, як тіні,
І все це скінчиться, здається, не швидко.
А глянеш круг себе: понуро і бридко,
І дні йдуть за днями повільно, без зміни —
Довкола зчорнілі, небілені стіни,
А вікна високо і неба не видно.
Хотів би далеко десь відціль втікати,
Далеко за гори, за синєє море,
До рідних, коханих, до рідної хати,
Хотів би розради для серця придбати,
На хвилю втишити своє серце хворе...
Та годі — замки тут і мури, і ґрати.

ОЙ ПИСАЛА МОЯ МИЛА.

Ой писала моя мила
Лист до мене, довгий лист,
В бездоріжжя заманила,
А так гарно зраду вкрила —
Що за штука, що за хист!..

І писала все так щиро
Кожду стрічку, кожний лист,
Що забрала в мене віру,
І — вдала потім «офіру» —
Що за штука, що за хист!..

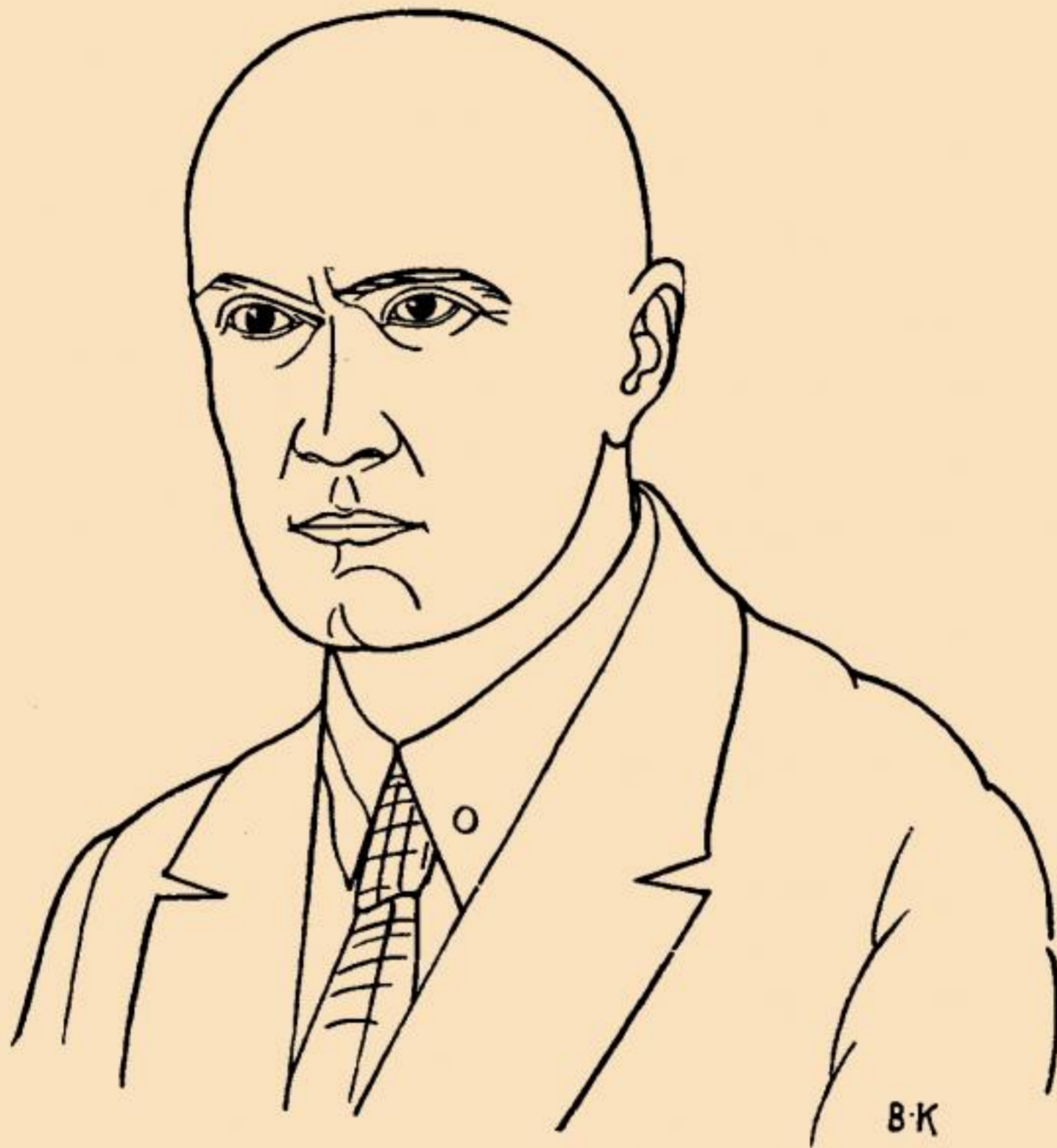
Ой писала моя мила
Лист до мене, довгий лист!..

ЯК І ТЕПЕР.

В її очах був тихий жаль
Такий, як у твоїх,
А я прогнать його не міг...
Вона також дивилась в даль,—
В очах був тихий жаль...

Пестила цвіти у руках,
Що були мов марм'ор,
Пісні співав нам пtiчок хор
І ми тонули у думках,
А цвіти в'янули в руках...

І все було так, як тепер,
Я весело гуляв,
Та — сонця ясний луч пропав,
Останній прояв щастя вмер,
Ось так, як і тепер...

Мелетій Кічура

нар. 1881 р.

ПРИЙДЕ ТОЙ ЧАС...

Прийде той час, коли то вже на яві
Побачиш ти, що все а все мана,
Що все лиш огники, що блимають в темряві,
Що всьому тут однакова ціна.

Що сліз твоїх кришталь розбився до граніту,
Що сліз твоїх жемчуг в намулі потонув,
Що одинцем весь вік тинявся ти по світу,
Що гадину весь вік до серця ти горнув.

Прийде той час, прийде тота година,
Та покищо манить краса вершин
І дрешся на шпилі, немов мала дитина,
Заслухавшись в кличі, що гомонять з долин.

ЯК КОРЧИТЬСЯ ЗЕМЛЯ!..

Як корчиться земля! Невпинно, з дня на днину,
Зближаються все більш моря і суходоли,
Прозорими стають туманні ореоли,
Що повертали в міт незвідану чужину.

Зникає далечінь, знижаються всі гори,
Немає островів, ні вод іще незнаних;
Куди ж діватись вам, Печорини і Глани,
Куди вже вам пливти, палкі конкістадори?

Нема печер, що в них ховалися б кобольди,
Проходить світло скрізь, немов вода крізь сито;
На біржах крутяться і Фавсти і Гарольди.

Цікавить їх найбільш дисконто, курс і мито,
А Токію, Мельбурн, Париж, Нью-Йорк, Лондон,
Це тільки номери гостиниці — Мамон!

МЕФІСТО.

Зі сторінок старих, пожовклих фоліантів,
Із потускнілих фресок голосних митців,
Під таємничу гру заржавілих курантів,
Ти нам являєшся, маро минулих днів.

Мов кавалер, найперший франт між франтів,
Ні сліду на тобі пекельницьких вогнів.
Одна магічна гра рубінів і брильєнтів,
І демонічний чар улєсливих півслів.

І, наче у казках примхливий мільярдер,
Ти обіцяєш нам дари земних корон,
І сам покірливо нам віддаєш поклони,

Та в мент, коли душа втікає з-під ребер,
І ми навпохапки шукаємо заслон,
Галантно шепчеш нам:— Це ж тільки забобони!

СТЕПАМИ Й КРІЗЬ ДЕБРИ...

Степами й крізь дебри одвічних лісів
Гаптуєм кістками узори шляхів.

Увічі нам з криді — густа пилюга,
Нас нівечить голод, катує жага.

Нас гонять на захід, на північ, на схід,
За нами отари удів і сиріт.

За нами могили ростуть і ростуть,
Новим поколінням визначають путь.

Курить таборище, іржуть огирі,
У похід, у наступ підем на зорі.

Ми ж гунів нащадки, половців, варяг,
Ніхто не орав з них, не жав у віках.

Нам сняться ночами ще скитські вогні,
Загони вікінгів, нещадні, грізні.

Розпалює серце страшний елексир:
Щасливі країни незнаних сузір.

В грудях непокірний, упертий магніт,
Ідемо на захід, на північ, на схід.

Толочимо згідно росисті жита,
Нам любі намети, простір, яснота.

По диких розлогах, скелястих ґрунях,
Ідемо слідами розбійних ватаг.

Хай сонце нас пражить, хай лють скребе,
Ідемо наосліп — шукаєм себе.

Олександр Олесь

нар. 1878 р.

О, СЛОВО РІДНЕ...

О, слово рідне! Орле скутий!
Чужинцям кинуте на сміх!
Співочий грім батьків моїх
Дітьми безпам'ятно забутий.

О, слово рідне! Шум дерев,
Музика зор блакитнооких,
Шовковий спів степів широких,
Дніпра між ними левій рев...

О, слово! Будь мечем моїм!
Ні, сонцем стань! Вгорі спинися,
Осяй мій край і розлетися
Дощами судними над ним!

ТРИ МЕНТИ.

Тихше, тихше: ходять звіри,
П'ють народню кров вампіри...
Нахилляйтесь,
Пригинайтесь:
Може, мимо пройдуть звіри...
Тихше, тихше —
Хто це дише?..
Тихше... тихше...
Тихше, тихше: сплять вампіри,
Упилися кров'ю звіри...
Нахилляйтесь,
Підкрадайтесь:
Як убиті сплять вампіри...
Тихше, тихше —
Хто це дише?..
Тихше... тихше...
Гей до зброї! Бийте в дзвони!
Будьте смілі, як дракони!
Всіх гукайте,
Всіх скликайте —
Хай гудуть, як громи, дзвони...
Хто там ззаду?—
Кулю гаду!
Хто там ззаду?..

ОЙ, БУЛА НА СВІТІ...

Ой, була на світі та удівонька,
Трьох синів мала
Ночі не спала,
Їх доглядала,
В чистім любистку синів своїх милих купала.

Що один з трьох синів звавсь Івашечко...
Бога не боявся,
Хати відцурався,
До панів найнявся,
Килимом під чоботи панські послався.

А що другий син звавсь Василечко...
Він потиху встав,
Скриню розрубав,
Скарби всі забрав,
Матір свою рідну, неньку свою бідну обікрав.

Що найменший з трьох синів був Незнаїчко...
Стріли його люди,
Розкололи груди,
На очі наклали полуди...
Ніколи він світу божого бачить не буде.

Прийшла мати до Івашечка,
Голодная стала,
До вікна припала,
Плакала, ридала.
Руки свої схудлі простягала.

Вибіг синок, кричить, сердиться:
«Моя хата скраю,
Я тебе не знаю,
Іншу матір маю.
Її пою, її кормлю, її доглядаю».

Прийшла мати до Василечка,
Голодная стала,
До дверей припала,
Плакала, ридала,
Василечком рідненьким сина узивала.

Вибіг синок, кричить, сердиться:
«Моя хата скраю,
Василя не знаю,
Інше ім'я маю.
Себе кормлю, себе пою, про себе я дбаю».

Ой, додому вдова повернулася,
На землю упала,
Коси собі рвала,
Життя проклинала,
До сина свого, до найменшого промовляла:

«Ходім, сину мій, ходім, синочку,
Зігнімось, як лози,
Станем на дорозі,
На лютім морозі,
Може хто з прохожих зглянеться на наші сльози».

Ідуть вони, тужать, степом, селами...
На їх голосіння
Дають їм каміння,
Лушпиння з насіння,—
Велике ж твоє, праведний, терпіння.

ЧОГО МОГЛА...

**Чого могла ти так боліти,
Від чого серце билось так,
Що розірвалися граніти,
І залишивсь навіки знак.**

**Куди потоки сліз лила ти,
Об що ти билася грудьми...
Чолом тобі, о, земле-мати,
Уклін мій, страднице, прийми!**

КАЗКА НОЧІ.

Ти заснула, мила? Встань!
Ніч навколо — срібне море!..
Мила, вийди, виплинь в море...
Ти заснула, мила? Встань!

Вдень ходив я по землі,
А ходжу по дну морському...
Що це?! Сон?! По дну морському.
Вдень ходив я по землі.

Що за диво?! Десь на дні...
Як то може? В'ється річка...
Під водою в'ється річка...
Що за диво десь на дні.

Білі яблуні цвітуть...
Їхня пахощ — хвилі моря...
Десь на дні ясного моря
Білі яблуні цвітуть!

Будь русалкою в цю ніч!
Сядь, схились і слухай пісі
Я зложу шалену пісню...
Будь русалкою в цю ніч!

Чуєш — кличуть солов'ї,
З хати — в казку, з ліжка — в море...
Мила, вийди, виплинь в море,
Чуєш? Кличуть солов'ї.

О, НЕ ДИВУЙСЬ.

О, не дивуйсь, що ніч така блакитна,
Що вийдеш ти, те знала ніч оця,—
І через те вона така привітна,
Ясна і ніжна без кінця...

О, не дивуйсь, що пахощі навколо,
Що, мов зомлілі, дивляться квітки,—
Ця ніч твоє квітчає ними чоло
І з них тобі плете вінки.

О, не дивуйсь, що стільки зор на небі,
Що ночі так прозора срібна мла,—
Ця ніч ясна вбиралася для тебе,
Для тебе й срібло розлила.

І тільки ти в кімнату підеш з ганку,
Погасне тихо й журно свято скрізь,
А хмарна ніч проплаче аж до ранку
Дощем рясним невтішних сліз...

ПІСНЯ СЛІПИХ.

(Етюд).

Дайте сліпим, дайте незрячим,
Дайте.

Дайте покараним праведним господом,
Дайте.

Світ нам застелено чорною хмарою,
Сонечко яснее ще нам не сходило...
Ой, до труни ж ми його не побачим...
Дайте сліпим, дайте незрячим.

Риплять вози, іржуть коні,
Шумлять люди, як ті ріки.
То-то дива на ярмарку,
То-то дива буде!
Шумлять люди,
Як ті ріки.
Ми тільки плачем—
Бідні каліки...
Плачем, не бачим...
Дайте сліпим,
Дайте незрячим.

ТАК, ЯК ДАНТЕ...

Так, як Данте любив Беатріче,
Як Петрарка Ляуру любив,
Так люблю я тебе, моя пташко,
Хоч тобі я і серце розбив.

Так вже дивно буває на світі:
Друг найближчий—і ворог же твій...
Від руки найніжнішої рани
Зживають в могилі одній.

В ПРОВАЛІ ТЕМНІМ...

В провалі темнім, десь на дні
Сосна чорніє на граніті...
Ніхто з живих не зна її,
Не зна й вона нікого в світі...

Над нею десь весна цвіте,
Квітки цілються з квітками,
Сміється сонце золоте,
Річки зливаються з річками,—

Вона ж, самотна і смутна,
В яру чорніє на граніті,—
Ніхто з живих її не зна,
Не зна й вона нікого в світі...

І тільки іноді вітри
На скелі спиняться юрбою
І гоготать почнуть з гори,
І насміхаться над сосною...

ОДНУ Я ЛЮБИВ...

Одну я любив за веселість,
Другу я за вроду кохав,
А третій за соняшний усміх
Квітками дорогу встилав.

Ти зовсім була не вродлива
І завжди, як вечір, смутна...
Чого ж ти з усіх моїх милих
У серці осталась одна?!..

ЧАРИ НОЧІ.

Сміються, плачуть солов'ї
І б'ють піснями в груди:
«Цілуй, цілуй, цілуй її,—
Знов молодість не буде!

Ти не дивись, що буде там,
Чи забуття, чи зрада:
Весна іде назустріч вам,
Весна в сей час вам рада.

На мент єдиний залиши
Свій сум, думки і горе—
І струмінь власної душі
Улий в шумляче море.

Лови летючу мить життя!
Чаруйсь, хмілій, впивайся
І серед мрій і забуття
В розкошах закохайся.

Поглянь, уся земля тремтить
В палких обіймах ночі,
Лист квітці рвійно шелестить,
Траві струмок воркоче.

Відбились зорі у воді,
Летять до хмар тумани...
Тут ллються пахощі густі,
Там гнуться верби п'яні.

Антологія Української Поезії

Як іскра ще в тобі горить
 І згаснути не встигла,—
 Гори!—Життя єдина мить,
 Для смерти ж вічність ціла.

Чому ж стоїш без руху ти,
 Коли весь світ співає?
 Налагодь струни золоті:
 Бенкет весна справляє.

І сміло йди під дзвін чарок
 З вогнем, з піснями в гості,
 На свято радісне квіток,
 Кохання, снів і млости.

Загине все без вороття:
 Що візьме час, що люди,
 Погасне в серці багаття,
 І захолонуть груди.

І схочеш ти вернути собі,
 Як Фауст, дні минулі...
 Та знай: над нас—боги скупі,
 Над нас—глухі й нечулі...»

. . . . .
 . . . . .

Сміються, плачуть солов'ї
 І б'ють піснями в груди:
 «Цілуй, цілуй, цілуй її:
 Знов молодість не буде».

АЙСТРИ.

Опівночі айстри в саду розцвіли...
Умились росою, вінки одягли,
І стали рожевого ранку чекать,
І в райдугу барвів життя убирать....

І марили айстри в розкішнім півсні
Про трави шовкові, про соняшні дні,—
І в мріях ввижалась їм казка ясна,
Де квіти не в'януть, де вічна весна...

Так марили айстри в саду восени,
Так марили айстри і ждали весни...
А ранок стрівав їх холодним дощем,
І плакав десь вітер в саду за кущем...

І вгледіли айстри, що вколо—тюрма...
І вгледіли айстри, що жити дарма,—
Схилились і вмерли... І тут, як на сміх,
Засяяло сонце над трупами їх!..

В ДИТИНСТВІ ЩЕ...

В дитинстві ще... давно, давно колись
Я вибіг з хати в день майовий...
Шумів травою степ шовковий,
Сміявся день, пісні лились...

Весь божий світ сміявся, радів...
Раділо сонце, ниви, луки...
І я не виніс щастя-муки,
І задзвеніли в серці звуки,
І розітнувсь мій перший спів...

І ХОЛОД, І ВІТЕР...

І холод, і вітер, і хмари осінні.
І зле щось віщують сичі,
І крає всю душу чиєсь голосіння...
Мовчи, моя пісне, мовчи.

Далеко до сонця, далеко до ранку...
Заснути б і спати вночі,—
Так хтось і регоче, і плаче на ганку...
Мовчи, моя пісне, мовчи!

НА ЗЕЛЕНИХ ГОРАХ.

(Уривки).

І.

Хоч злидні взяв гуцул до хати,
Хоч жити став в гнізді орла,
Але над ним природа-мати
З любов'ю руки простягла.

Там стали гори, як титани,
На варті волі і краси,—
Там, наче сизі океани,
Шумлять незаймані ліси.

Там струмінь голубом туркоче,
Там дивна папороть цвіте,
Русалка там в майові ночі
Вінок на голову плете.

Там під смерекою густою
Чугайстер мавку стереже,—
І враз знімається стрілою,
Біжить, регочеться і рже!

Давно він зник уже в просторах,
Великим білим птахом зник,
А ще гримить, як грім по горах,
Його веселий хижий крик.

Там водяник людей мороче
І гріє руки крижані,

Олександр Олесь

Коли рибалки серед ночі
Запалять весело огні.

Там свистом лісовик скликає,
Ведмедів, рисів і вовків,
А сарн лісовка напуває
З криниць смерекових лісів.

Вночі, як місяць випливає,
Мавки танцюють свій танок,
Їм вітер тихо трембітає.
І в лад приплескує струмок.

Там люди, духи і каміння
Віки живуть життям одним,—
Одно проймає всіх проміння
І в'яже з лісом віковим.

НА ЗЕЛЕНИХ ГОРАХ.

(Уривки).

II.

Де ти, мавко, гуцулятко,
Немовлятко, янголятко,
В лісі темному знайшла?

Пригорнула, притулила,
Груди матері відкрила,
Повні нектару, тепла...

І завмерла молитовно...
Хоч в очах у тебе повно
Самоцвітної роси,

Хоч твої клянуться руки,
Що на холод, голод, муки
Ти дитину не даси.

Мавко, мавко, близько люди...
Що, як придуть?! Горе буде!
Ой, тікай, тікай мерщій!

Ти не чуєш? Спеш ти може?
Ти холодна! Боже, боже,
Ти замерзла! Боже мій!

Боже, боже, що це з нею?
Мавко, мавко, на кирею,
Вітер—гуглю принесе.

Олександр Олесь

**Але в відповідь — ні слова...
Мов статуя мармурова...
Гуцулятко груди ссе.**

НА ЗЕЛЕНИХ ГОРАХ.

(Уривки).

III.

На храм збираються гуцули;
Встають до ранньої зорі,
Виймають ремені, кресані,
Тобівки файні, киттарі.

Давно, давно гуцулки встали,
Шумлять-щебечуть говірки...
Як мак червоний, в барвних строях,
І в огальонах, як зірки.

Як сарни, сходять полохливо,
Мов квіти, в доли з гір ідуть,
То зникнуть в травах на хвилину,
То знов під сонцем роздвітуть.

Іде, жартує з ними легінь,
В руді у його топірець
І фист на збоченій кресані,—
Співак, музика і стрілець.

По всій Гуцульщині зеленій
Гудуть чутки про юнака...
Ніхто не зможе в танцях, співах
Перемогти чарівника.

Хто вміє стільки коломийок?
Хто так прикаже доладу?

Олександр Олесь

І хто так палко поцілує
В уста гуцулку молоду?

На крилах сизого туману
Летить з землі рожевий сон,
І сонце кинуло на гори
Вогняно-злотний огальон.

З кущів лісниці виглядають,
До себе легіня зовуть...
То руки з усміхом простягнуть,
То враз туманом попливуть.

Вже сонце високо на небі,
Вже в бубни Черемош гуде,
Цвіте Гуцульщина квітками,
На храм Гуцульщина іде!

Безводня, Ільця і Синиця,
Магорка, Вінчя і Пушкар,—
Немов розсипали коралі,
Що в доли котяться з-під хмар.

ЯК ЖИТИ ХОЧЕТЬСЯ...

Як жити хочеться! Несказано, безмірно...
Не надивився я ні на зелену землю,
Ні на далекі сині небеса.

Я не наслухався ні шуму рік широких,
Ні шелесту лісів дрімучих, темних,
Ні голосу пташок, що вихваляють світ.

Я все життя горів на огнищі людському,
Я все життя неначе був розп'ятий
За злочин чийсь на вічному хресті.

Я все життя збирався тільки жити,
Дивитись, слухати і пити
Нектар із келиха краси...

ЩОРОКУ.

(Уривок).

Свігу, ой, свігу якого!..

В білих снігах потонули
Гори, степи і долини...
Наче чекаючи любого гостя якогось
Радий господар
Свитку свою розіслав по дорозі,
Свитку свою з найбільшої вовни,
Свитку свою, ненадівану й разу.

Наче тут паслися гуси уранці,
Скублись, кричали,
І пух свій розкидали білий.

Наче тут віяли тихо вітри,
Віяли тихо, й несли
Хвилі вишневого цвіту.

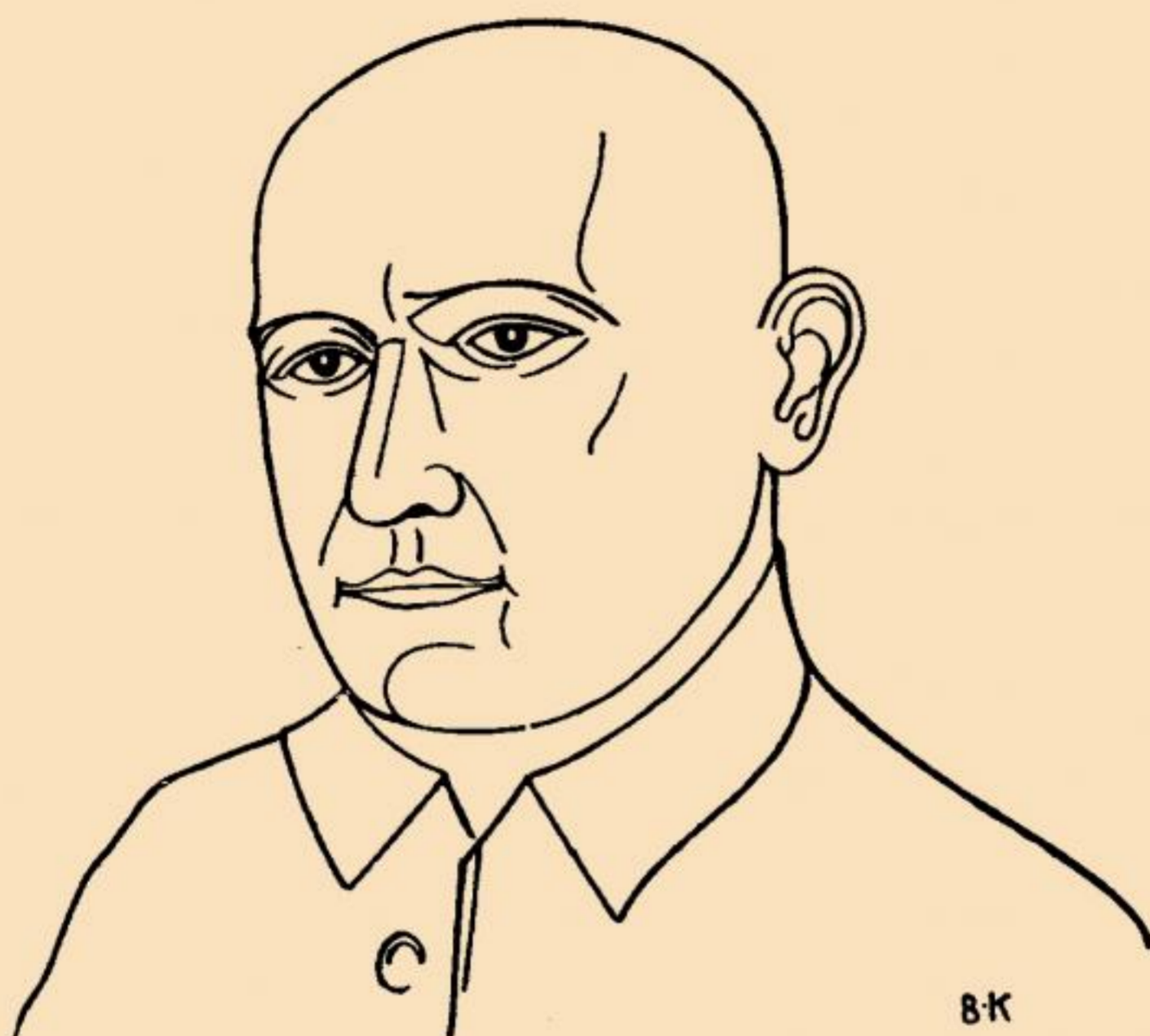
Наче якась багатирка, свавільна і горда,
Всюди розкидала рядна й полотна:
«Гей, мов, дивуйтесь,
І задріть, сусіди.

В кого з вас скриня повніша в коморі?
Хто тут посміє з вас вийти і крикнуть:
«В мене добро моє
Виткано тонше.
В мене добро моє

Випрано краще й біліше!»
Я ж не боялась
Зимового ранку
Вийти на річку
І прати до самої ночі.

Я не лякалась морозу жижкого:
Хай він обгортає стан мій дівочий,
Хай він, як парубок, в'ється круг мене,
Стискає руки
І в щоки цілує.
Боже мій! Скільки ж то лиха від цього!
Що як в той час
Від його поцілунків—
Мак на щоках моїх палко розквітне?!
Може краса моя бідна зов'яне!?

Снігу, ой, снігу якого!

В-К

Грицько Чупринка

1879—1919

ГЕЙ, НА ВЕСЛА!

Гей, на весла, щоб понесла
Буря човен на простір,
Де свавільний вітер вільний
Гонить хвилі вдовж і вшир!

Там на морі, на просторі,
Розігнавши млявий сон,
Виллєм муки наші в звуки
Буйним вітрам в унісон.

Там на волі, на роздолі,
Де здіймаються горби,
Всю отруту нашу люту
Виллєм в море без журби.

Виллєм в море наше горе,
Нашу млявість, нашу лінь.
Гей, на весла, щоб понесла
Буря човен на глибінь!

Ми полинем соколиним
Вільним льотом з берегів,
Роздратуєм, загартуєм
Нашу міць для ворогів.

ЦАР-ОГОНЬ.

Блиском, блиском,
Миготінням,
Тріском, тріском,
Лупотінням
Розгулявся Цар-Огонь.
В золотих червоних ризах,
В димках білих, синіх, сизих,
Гнівню в'ється по карнизах,
Всіх тримає осторонь.
То жахає гоготінням,
То віщує лупотінням:
«Я огонь, огонь, огонь!..»

Палом, палом
Переливним,
Шалом, шалом
Буйно-гнівним
Дивний твориться процес:
То могутній, то гарячий
Дух руйнуючої вдачі
Робить смертні передачі,
Як розгніваний Зевес,
Творить акти одживання
Для нового будування,—
Діє творчости процес.

БЕЗ СНУ.

I.

Десь лунає спів витворний.
Плюскіт річки. Шепіт верб.
Морок сонний, морок чорний
Ріже сльвом місяць-серп.

На просторі крапки-зорі,
Наче іскри, миготять;
Темну далеч метеори,
Мов ракети, золотять.

Сплять берези білокорі,
Порівнявшись в мрійний ряд;
В напів-темнім, млистім фльорі
Ледве мріють стіни хат.

Місяць вище... Зорі глибше...
В сльві шириться блакить.
Все, здається, спить і дише,
Все, здається, в сні тремтить!

II.

Тиходзвонний,
Спів витворний
Давніх струн не воруши!

Морок сонний,
Морок чорний

Западай в глибінь душі,—
Всі самотні поривання,
Всі мої передчування
Заспокой і потуши!

III.

Я самотний
І скорботний
Знищу тугу навісну...
Згасни ж, промінь прудкольтний,—
Я засну!..

ЛЬОДОЛОМ.

Без упину, без втоми
В бурі, в гromі,
    В льодоломі,
З-під зимової кори
Міцно вирвавсь Дніпр старий!
    Крига кригу
    Серед бігу
Ламле, кришить в купи снігу,
    В гори льоду!.. Дніпр реве,—
    То він бореться й живе.
Царство сонне
Тане, тоне,
    Бо прийшла весна...
Хто ж могутній забороне
Встати й нам од сна?

ВАЛЬС.

I.

Стук, стук! Диб, диб...
Ніжно, ніжно,
Дивовижно,
Тонко, тонко, тонкобіжно,
Одбивають ноги, ноги
Смілу
Силу
Перемоги,
Божевільний сиплють дріб!
Серед шуму, серед крику
В'ються люди під музику,
В парах, в парах, різно, різно,
Граціозно, тонко, ніжно
В'ються роєм,
Перебоєм,
Ловлять оргію дзвінку
І кружляють і гуляють в божевільному
танку.

II.

Стогне бубон, стогне бас;
Ходять пароньки стрункі
І між ними раз-у-раз
Дзвонять чароньки дзвінкі.
Щось далеке, щось старе
Всім музика наг्राє,
Душу звуками бере,
Душу в звуках оддає.

Антологія Української Поезії

Все живе, пливе в шинку:
 Юність, щастя... далеч, степ...
 Щось своє додав в танку
 Так безсоромно вертеп,
 Все святе згубив шинок,
 Грішне видав за святе,
 Знищив юности вінок,
 Знищив щастя золоте.

III.

Струни розірвані, струни розбещені,
 Плачуть, мов діти, людьми обезчещені,
 Журно ридають, мрійно летять,
 Плачуть розірвані, плачуть розлажені,
 Шумом, весіллям та сміхом ображені,
 З горя, з одчаю палко тремтять.
 Тихо зникають думи оплакані,
 В далеч тікають сні перелякані,
 В царство загублене давніх надій;
 Серце за ними, мов за родиною,
 Тихо, тужливо квилить дитиною,
 Плаче й зливається в грі золотій.

IV.

Сріблом, променем, червонцем
 Сяють, брязкають, летять,
 Жартовливо струни дзвонять,
 Звуки, ритми перегонять,
 То в уяві світять сонцем,
 То зірками миготять;
 В кожне серце недобите,
 Щось далеке, пережите,
 Спомин щастя, сльиво лє,
 І од горя оборонцем
 Пісня буряна встає:
 «Розмахни, махни руками:
 Скрипки, флейти, бубон, бас
 З новоявленої гами

Сиплють іскорки для нас.
Як шалено дишуть груди,
Одбивають ритм серця!
Пийте, пийте для остуди
Всю отруту до кінця!..»

V.

Диб, диб! Стук, стук!..
Мов неждано, ненароком
Полетів за звуком звук,
Всі несуться крок за кроком,
Мов тікаючи од мук;
Мов б'ючись за кращу долю,
Закружилися од болю,
Од отрути, од нудьги;
То німіють, ніби в млості,
То зриваються од злості,
Од знесилля, од ваги;
І літають в шумі, в гамі,
Ніби ґноми в світлій ямі,
Навкруги.

VI.

Крик!.. Навколо все поблідло,
Припинилося весілля.
Мов в тумані світить світло,
Серед гвалту божевілля.
Стій, музико!.. Дай простору,
Дай повітря, степу, бору,
Щоб забуть отруту-зілля.
Десь далеко розцвітають
Ніжні квітоньки рожеві...
Солов'ї перелітають
З бору-гаю в сад вишневий...
Чад! Отрута тисне груди...
Давні квіти, рідні люди,
Гучно крикніть, де ви, де ви?

РІДНИЙ КРАЙ.

Розкішний степ... Убогі села...
Це ти, мій краю чарівний?
Мій рідний край такий веселий,
Мій рідний край такий сумний!

Як часто я в своїх надіях
З тобою, краю мій, живу,
Бо вірю я: не тільки в мріях,
Ти будеш вільним наяву!..

Твої сини на всі дороги
Старцями вбогими пішли;
Давно чумацькі круторогі
Вони попродали воли.

Давно степи свої широкі
Вони задарма оддали,
Гаї ж розкішні і високі
Другії власники звели.

Нашадки прадідів дебелих
В ярмі ідуть твої сини!..
Мій рідний край такий веселий,
Мій рідний край такий сумний!

А всеж надійним вільним жаром
Твої сини вже розпеклись.
О, краю! Може, незабаром
Ти будеш вільним, як колись.

Розкішний степ... Убогі села...
Це ти, мій краю чарівний?
Мій рідний край такий веселий,
Мій рідний край такий сумний!

1908 р.

СМЕРЕКИ.

В небосхил задивившись далекий,
Де задумливо зорі горять,
Дві високі гільчасті смереки
Край заснулого саду стоять.

Місяць тіні од їх одбиває,
Осрібляючи віти рясні,—
Пітьма тільки внизу покриває
Ті кущі, що схиляються в сні.

І бузок, і пахущі троянди
Похилили верхів'я на діл,
Але горді смереки-гіганти
Простяглися гіллям в небосхил.

Мов ховають жагу таємничу
Коли спить безпробудно весь мир,
В боротьбі з непрозорою ніччю
Дотягтися до сьєва зір...

Але ж ранком як сонце пестливо
Оживляє рослину навкруг,
Вони дивляться гордо-зважливо
На квіти, на садок і на луг.

І хоч цвіту не мають смереки,
Та не хилять верхів'я на діл,
А в морози пекучі і в спеки
Простягають гілля в небосхил.

Валеріян Тарноградський

нар. 1880 р.

РОЗВЕСЕЛИСЬ, ЖУРЛИВА НИВО...

Розвеселись журлива ниво!
Хоч ріки крови пролились —
Минуть, минуть криваві жнива
І зашумиш ти, як колись.

Нехай холодний вітер віє —
Той сум не вічно буде, ні:
Знов дні настануть майовії,
Щасливі літа весняні.

Ні, не замер надії голос —
І непомітнеє зерно
Зросте колись в могутній колос,
Бо невмирущеє воно.

В МІСЯЧНІЙ БЛАКИТІ...

В місячній блакиті зорями хтось пише,
Хтось в етері будить струни неземні,
І в лице поблідле таємничо дише,
Крилами колише явори сумні.

В зоряній блакиті хтось неначе кличе;
Хтось крилом колише наче ніч бліду...
Вічності святої сонце таємниче,
Я до тебе скоро, скоро вже прийду!

КАЖУТЬ ЛЮДИ...

Кажуть люди — світ широкий,
А нема де дітись:
Сиротині, як билині,
Ніде притулитись...

Неоглядний степ широкий
Пишно зеленіє;
Вдарить вітер — так і гнеться,
Як буйний повіє...

Так то й бідній сиротині —
Вічно гнеться, гнеться,
Поки серце одиноке
З горя не порветься...

Христя Алчевська

нар. 1882 р.

ДУША — ЦЕ КОНВАЛІЯ...

Душа — це конвалія ніжна,
Сокрита у темному лісі;
В ній мрія таїться кохана,
Для неї вона й розцвітає
Нікому не знана...

Душа — це безсилая квітка,
Що пахощі лє, але гине,
Що з тихого смутку зав'яне...
І в лісі ніхто в оту пору,
На неї не гляне...

УВЕЧЕРІ.

Темний парк дримає, наче мліє,
Смереки темнії про щось поважне снять;
Немов зі сна збудитись не воліє
Ся тиха ніч, ся ніжная весна.

І я іду забута й одинока,
Смутна мандрівниця у теміні алей,
І ніч мовчить ласкава й синьоока,
І тихий парк, і серце теж мовчить...

АКАЦІЇ БІЛІ...

Акації білі... Таємні розмови,
Повні весняної мрії й любови;
Шемрання тихе в садку...

Щось тихо шепоче, шаліє і хоче
Вії шовкові твої покрити
Зоряній нічці і сну.

Солодкі зідхання, і подих кохання,
Й темнії віти тобі говорити
Будуть про любку палку.

Не слухай речей їх! Не слухай любови!
Осінь замінить палкії розмови,
Горе украде весну!..

ВК

Надія Кубальчич

1878—1914

СПОГАД.

Тоді, як в примарі, чудна ніч лягала...
Душна, непорушна, пахуща, важка...
Зірниця над сходом щохвилі шугала,
У темряві тихій журлива така
Тремтіла і гасла...

І знову займалась, вилася по хмарі,
Було тихо-тихо... А жаби гули.
Болото курілось. В прозорчистій парі
Все якось рівнялось. Різкії були
Мовчазні зірниці...

В ту ніч невеселу квітки мов пов'яли
Й отрутним дурманом усе налили.
Ніщо не шуміло. А хмари стояли
Так низько, без руху... Бентежні були
Тремтячі зірниці...

ВЕСНЯНА НІЧ.

Темно — не темно... тихо — не тихо...
Ледве помітно природа вся диха;
Дивна задума її поняла.
Змовкла розмова зеленого листу:
В чарах німіє і поле, і місто,—
Землю вже ніч обняла.

Шлях іздалека сріблиться рікою,
Шовком здається трава під рукою,
Зорями — роси блискучі, рясні,
Білим туманом — сади у роздвіті...
Ночі весняні, найкращії в світі!..
Казка чи мрія у сні...

Тихо, так тихо... Неначе хто грає?
Серце забилося, тремтить, завмирає...
Серцю без суму так хочеться жить,
Хочеться нічді тепер покориться...
Нічка весняна, всевладна цариця,
Нічка як мить пробіжить!..

РАНКОН.

На акації цвіт осипається,
Все на землю летить та летить.
У тумані осика купається
І на сонці блищить та тремтить.
На березі все віття хитається
Аж прозоре в цей ранок ясний.
Вітер віє, і цвіт розлітається
Далі й далі сухий та рясний.

Олена Журлива

нар. 1896 р.

П'ЯНІЮ ЗНОВ...

П'янію знов... Душа в полоні,
Хтось пута щастя наклада...
Неначе плеще у долоні
В квітках весела молода.

А серце... серце зеленіє
Пускає парості, гілки;
Словами вимовить не вміє,
Що вимовляє стиск руки.

П'янію знов... Життя жагуче
Весною, з сонцем золотим;
Іде кохання неминуче
Й розчарування йде за ним...

МІСЯЧНІ НОЧІ...

Місячні ночі підкрались,
Росяні трави запахли —
Грає проміння на стежці;
Тіні дерев посплітались
В косій мережці.

Тиша панує і спокій,
Вогники всюди погасли,
Смушкою в'ється травичка;
Низько схилились осоки,
Марить вербичка...

Місячні ночі зоріють,
Росяні трави запахли,
Лагідно промені грають,
Спогади душу не гріють —
Муками крають...

ЦІЛИЙ ДЕНЬ...

Цілий день в мою кімнату
Сонце не дивилось,
А заходячи за хату,
На стіні відбилось.

Під ногами заблищала
Золота підлога,
В серці пісня залунала
Не проста й не вбога,

А весільна, знову дужа,
Буйно-переможна,
Бо коли душа одужа,
Не співать — не можна.

Яків Мамонтів

нар. 1888 р.

В ДОРОГУ.

Холодний ранок. Сірі тони.
Летить сніжок... Прощай мій спокій!
Візник чекає. Мерзнуть коні.
Вже на мені кожух широкий...
Прощайте, любі тони!

Звичайні довгі поцілунки.
Нудні поради й побажання.
Дрібні питання про пакунки...
— Рушай! — Обридло розставання.
Обридли поцілунки.

От і в дорозі я... В дорозі...
Лечу в таємні сині далі.
Доволі видіти в знемозі!
Прощайте, тихі дні печалі!
В дорозі я! В дорозі!

ВИ ЗНОВ ПРИЙШЛИ...

Ви знов прийшли, скорботні тіні,
І, мов пожовклая трава,
Поникли в тихому тремтінні...
Мої загублені святині!
Мої неказані слова!

Чого ждете ви, смутку повні?
Я вас давно вже поховав.
Давно в печалі молитовній
Вінки із сліз, вінки коштовні
Я на могилу вам поклав.

Засніть же, блідні силуети!
Не я вас втілю в спів, не я.
Нові мистці, нові поети
Покличуть вас надхненно з Лети
І кинуть в дикий вир життя.

ПРИСМЕРК В ЛИПОВІЙ АЛЕЇ.

Тихий вечір опускає вії
Таємнішає, темніє липова алея...
Задивившись в присмеркові далі,
Мрійно на роялі вальс імпровізую:
Павну дорогу, білоруку фею,
Ніжно викликаю в липову алею...

Сунуться тумани, як воли понурі.
По клавіатурі пробігає буря...
Гаснуть, погасають дальні краєвиди...
Вийди, панно, вийди в липову алею!
Роздвітуть лілеї на блідих руках,
Мак зачервоніє на палких устах...

Над туманом місяць сходить урочисто,
Мій ноктюрн іскристо в морі тиші ллється.
За акордами акорди плинуть водоспадом:
Золотим каскадом падають на липи
І цілують ніжно в сутіні алеї
Мак червоно-пишний і бліді лілеї.

Микола Філянський

нар. 1873 р.

ЯК ВЕСЕЛО МІЖ ВАС...

Як весело між вас, зелені повні хвилі,
Як пісні весело з-над вас самій летить,
І поглядом з могили на могилу
Літаючи — про час, про інший гомонить...

А там далеко ген, де берег ваш синіє,
Як гарно марити, що серце й там замліє,
Залетється радістю, уп'ється, затремтить,
Що чорний сум землі вже тихне, вже німіє,
Що вже проснувся Пан, і в струни золотії
Вінок трояндовий — між смішками летить...

БУВ ДЕНЬ...

(З поеми «Бузовий кущ»).

Був день, яких і влітку мало,
На південь сонце день вело,
Вода свічадами стояла,
І в'яло гнулося стебло.

Спочити весь бажання повен,
Під холодок погнав я човен,
Налігши знову на весло,
І човен мій мене приніс
Під берег той, де давній ліс
Стояв над берегом підмитим.
Черги ждучи, схилялись віти,
І чорного коріння хмиз
На прірву пасмами навис.

І сам не знаю, як те сталося,
Де втома дня мого дівалась;
Але в той час спочинок мій
Украв у мене гай німий.
Не зупинившись ні хвилини,
В коріння цеп від човна кинув
І через гай той навмання
З веслом, як був, подався я.

Сплелось в один зелений дах
Дубів високе верховіття.
І не давало сонце світла
З-за них на мій таємний шлях.

В гаю стояла тиша велика;
Стогнав десь тільки голуб дикий
Та бігав кляу-дерев моторний
То ввєрх, то вниз по вітах чорних.

Я йшов без напрямку, без дум.
Але якийсь таємний сум,
А чи нудьга немов якась
Мені запала в душу враз.
Там ясно так, весняно, пишно,
Там фарби грають, як огні,
Тут саван чорний, лист торішний
І сумно, наче у труні.
І вже вернутися назад
Бажав. Дивлюсь — поперед мене,
Де велетнів роздався ряд,
Мигнуло променем зеленим,
І з-під хвилястих темних віт
Ударив сонця гострий світ.

Вся повна сяїв і фарби й літа,
Мовчанням лісовим повита,
Полявина в красі німій
Спинила раптом погляд мій,
І пишний, гордий серед неї,
Серед полявини тієї,
В своїй смарагдовій обнові
Стоїть єдиний кущ бузовий.

Я довгий час очей своїх
З куща того звести не зміг.
І ввесь чужий і ввесь холодний,
Неначе в ризах великодних,
Серед полявини, один,
Царюючи, пишався він.
Його рясні зелені віти
Блищали в сяйвах, мов умиті,
І білий, наче перший сніг,
Обсипав цвіт весняний їх.

Микола Філянський

Яких годин, яких подій
Зостався свідок тут живий?
Хто посадив його на згад —
Кохавець, друг, сестра чи брат?
Чи це могила, слід забутий,
Вінком краси навек замкнутий,
Чи спомин щастя, чи порад?
Чи мить прощання, муки, зрад?

І всю поляну навкруги
Я обійшов і раз, і вдруге,
Німі читаючи слова.
Ніде не стоптана трава,
Широке коло — повно цвіту,
Ніде ні стежки, ані сліду...
А на сторожі чоло з чолом
Дуби стояли щільним колом.
Вони коріннями зрослись,
Переплилися в пасмах риз
І в час таємний цвіт бузовий
Сховали в хартіях шовкових.

НАДВЕЧІР.

Благословляю кожен раз
Вечірній тихий, ясний час,

Зорі вечірньої привіт
Над пишним лоном пишних віт,

Небес вечірній омофор,
Струн серця тихий перебор,

І жду, щоб погляд мій погас
В вечірній тихий, ясний час...

ГРУДЕНЬ.

Втомившись після бур і ласки, і зідхання,
Ти в ризи чистій заснувши повилась,
І пишно так горить нове твоє убрання,
Немов ти під вінець весільний одяглась.

Куди ж поділося безкрає море сліз,
Куди злилися ріки крові?
Твій саван все сховав, твій саван все заніс,
І вся ти, чистая, лежиш в своїй обнові...

Лежи ж, одпочивай! Вінки твої з срібла.
І сипле їх тобі само щоночі небо...
Чого ж тобі бажать, чого тобі ще треба?
Лежи, одпочивай — недарма ти жила...

І РІДНИЙ ГАЙ...

І рідний гай, і рідний лан,
І за дібровою майдан,
І хвилі нив, і сонний колос,
І понад лугом пісні голос —
І надо всім — таємний жаль —
Степів німих німая даль...

Забуду сумний сон діброви,
Забуду ясний час розмови,
Забуду гомін сонних віт,
Забуду час весінніх літ —
Красиж пімих, широкополих —
Не вирву з серця я ніколи.

ВК

Максим Рильський

нар. 1895 р.

ЯК МИСЛИВЕЦЬ ОБЕРЕЖНИЙ...

Як мисливець обережний,
Звіробійник довголітній,
Посивілий слідопит
Прилягає теплим ухом —
Щоб почути шум далекий —
До ласкавої землі,—

Так і ти, поете, слухай
Голоси життя людського,
Нові ритми уловляй,
І розбіжні, вільні хвилі;
Хаос ліній, дим шукання
В панцер мислі одягни.

Так як лікар мудру руку
Покладе на пульс дитині,
І в бурханні хорих жил
Бачить нам усім незримий
Поєдинок невловимий
Поміж смертю та життям,—

Так і ти, поете, слухай
Голоси і лживі, й праві,
Темний гріх і світлий сміх,
І клади не як Теміда,
А з розкритими очима
На спокійні терези.

У ПУЩАХ...

У пущах, де лише стежки звірині,
Серед потворно сплетених гілок
Буває в небо просвіт ніжно-синій,
Як любе око. Скрізь таємний змрок,

Гудіння сосон, як виття ериній,
Шкребіння кігтів рисі, молоток
Старого дятла. Стомленій людині
Так любо стрінуть затишний куток,

Прозорий погляд милого спокою,
Де часом перемінною юрбою
Проплине хмарок сріблотканий дим.

Так ти, мистецтво, серед бур і змроку
Сіяєш мислям і серцям людським,—
У темнім морі променисте око.

РИБАЛЬСЬКЕ ПОСЛАНІЄ.

Ще за часів Гомера й Теокрита,
Була у цвіт поезії повита
Забава наша. У Назона теж
Ти про рибалку спогади знайдеш,
Хоч коротенькі. Яснозорі води,
Одбите в їх святе лице природи,
Заквітчана берегова трава
І простих душ немудрії слова,—
Чи ж це не пристань після бур життєвських,
Не милий спокій квітів Елісейських?

Що більше серце б'ється і горить,
То більше хоче в тиші відпочити.
Так і мене не раз, коли я плакав,
То тішив лин, то дідуган Аксаков.
Нехай сміються! Не один мудрець,
Цар не один, забувши свій вінець,
У сизий ранок, вечером рожевим
Сидів з удками, водам кришталеvim
Оддаючи свій наболілий сум
І славу гірку, і безсилля дум.

В тумані Темзи і над тихим Доном,
Над океаном, як життя бездонним,
На озері, де Пушкін спочивав
І доброго Вергілія читав,
На дальньому холодному Амурі,
На берегах незнаної Міссурі,
В країні галушок і варенух

(На жаль, мітичній),— скрізь рибальський дух
Не угаса. В йому знаходять спокій
Швець Родіон і генерал Курокі.

Синіє ранок і роса горить,
До хвилі хвиля ще не гомонить.
Ми сидимо, сховавшись над удками,
І тільки тиша, «тільки бог над нами».
От поплавець край темних трав густих
Ліг — затремтів — підвівся — знов приліг;—
Рука тремтяча удлище хапає,
І лин зелений воду розсікає
І мало вудки не перерива,
І золотом тремтячим одлива...
«Помалу! Тихше!» ти даєш поради,
Чужому щастю як своєму радий...
Борня скінчилась. Голубий димок
Пливе з цигарки. Крякання качок
І голос лиски чуть між комишами...
І тільки тиша, «тільки бог над нами».

На палях на воді стоїть курінь,
Де пахне зіллям, де приємна тінь
І затишок. В йому ми простяглися,
Чекаючи Богдана та Дениса,
І випивши по чарці по малій,
Пурнули стиха в свіжий сон ясний.
Не сон, а мрії, не життя, а хвилі,
Не думи, а хмарки шовково-білі,
Що тануть у промінні золотім,
Як тихих жертв непорочний дим.
Зростає вітер, доганяє хвилю,—
Не дожене!

А ми в татарським зіллі,
У сховиську, в колиці запашній,
Ще й випили по чарці по малій!

Мороз холодні вікна помережав,
Зайців даремно цілий день я стежив,
Зате в душі — рожево-білий сніг

На давні бурі і на муки ліг.
Ми сидимо в кімнаті по вечері,
Не світимо — «як Робінзон в печері» —
Лиш підкидаєм у коминак дров, —
І плинемо по озері розмов.
А на стіні — полиці дерев'яні,
Де сплять поети знані і незнані,
Де поруч із Гомером — Боделер,
Але сьогодні ближчий нам Гомер.
Ще єсть поличка зовсім особлива:
Не Малярме краса там хороблива,
Не милий Діккенс, що життя любив,
Гвіздо собі там непорушне звив, —
Ні! Ту полицю книжкою прикрасив
Наївний і старий барон Черкасов.
Там і Аксаков, там і Плетеньов,
Там «сазанятник» гордий Сібільов
(Добродії не всім, напевне, знані, —
Але рибалкам близькі та кохані),
Там і гачки, і блешні, і удки, —
Рибальських душ німі товаришки.
Полице любя, скромна, як у житі
Волошки сині, росами обмиті, —
Ти втіхи і розради джерело
Для душ, котрі прибило людське зло.

Отак собі у старовиннім стилі
Пишу я, брате, вірші на дозвіллі;
А ти їх часом тихо прочитай
І пригадай — що знаєш, пригадай.

Максим Рильський

БУВАЄ ДЕНЬ...

Буває день: в запоні попелястій
Гаї й сади. Заплакане вікно,
Але душа — як підліток у рясті,
Як молоде вино.

Впрягає коней в жовту колесницю,
Немов Ахіл дзвенить струнким бичем,
І діл буденних розбива в'язницю
Осяяним мечем.

І виїжджає в степ. Басують коні,
У небі блискавки горить зігзаг,—
І військо розцвіта на оболоні,
Неначе повний мак.

ОЛЕКСАНДРІЯ.

(Мотив старої повісти).

Під синім полум'ям святого неба
Ріс Олександр. Він Гомера вчив
З учителем царів і мудреців,—
І тайни зір читав у Нектанеба.

Як наш Вольга, він знав серця звірів,
До срібнолукого подібний Феба,—
І розумів, як усміхнутись треба,
Щоб Букефал покійно замівав.

Над Індом, де чудні цвітуть рубіни,
Він проїздив на гордому слоні,—
І падали осліплені браміні.

Звитязно пролетів краї земні,
І перейшов, згорнувши темні крила,
Туди, де ждала братня тінь Ахіла.

МЕНИ ЗДАЄТЬСЯ...

Мені здається: завтра буде сонце,
І візники, збираючися в місто,
Стрічки у гриви коням заплетуть.

Мені здається: завтра усміхнеться,
Поквапно ідучи до Соробкопу,
Моя сусідка...

— Ну, і що ж по тім?

— Нічого. Я зовсім не мав на оці
Вас дивувать.

Узавтра буде сонце.

ТРИПОЧЕ СОКІР...

Тріпоче сокір, сріблом потемнілим
Здіймаючись у вогку височінь,—
І любо впасти на зелену тінь
Натрудженим і наболілим тілом.

Доми, давно порівняні до скринь,
Людські слова з їх розмахом несмілим...
Дай, серце, волю нетерплячим крилам,
Затріпочи, розвійся і полинь!

А серце так: ти ж той листок єдиний
На гілці всеземної деревини,
Ти ж тільки частка, лінія одна!

Зумій же чуть, як переходять соки
Крізь дерево плодюче та високе,
Спізнай, яка у цілім глибина!

ЗАПАХЛА ОСІНЬ...

Запахла осінь в'ялим тютюном
Та яблуками, та тонким туманом,
І свіжі айстри над піском рум'яним
Зоріють за одчиненим вікном.

У травах коник, як зелений гном,
На скрипку грає. І пощо ж весна нам,
Коли ми тихі та дозрілі станем,
І вкриє мудрість голову сріблом?

Бери сакви і рідний дім покинь,
І пий холодну, мовчазну глибіню
На взліссях, де медово спіють дині!

Учися чистоти і простоти
І, стоптуючи килим золотий,
Забудь про вежі темної гордині!

ЗБИРАЮТЬ СВІТЛІ, ЗОЛОТІ МЕДИ...**Мудрощі бджіл.**

Збирають світлі, золоті меди
Веселокрилі та прозорі бджоли.
Поглянь, людино, і спокійно йди
На улиці, на площі, в гай, у поле.

Неси в щільник свій мозок, кров і плоть.
Таких, як ти, кипучі мільйони
Ідуть, щоб світ востаннє розколоть
На так і ні, на біле і червоне.

АНХІЗІВ СИН, ВКЛОНИВШИСЯ БОГІНІ...

Анхізів син, вклонившись богині,
Поглянув їй, окриленій, услід:
Рожева хмарка крізь гірлянди віт
Пішла від його у простори сині.

Це ж нею дихав і сміявся світ,
Це ж їй молились зграї лебедині.
Їй, що зродилась у прибрежній піні
І що міцніша за міцний граніт.

Еней ще чув гарячії долоні
Безсмертний дотик на своїм чолі,
А в морі хвилі гналися, мов коні,

Гойдалися троянські кораблі,
І ряд очей, прихильних і ворожих,
На їх дивився із чертогів божих.

ЯК ОДИСЕЙ...

Як Одисей, натовлений блуканням
По морю синьому,—я, стомлений життям,
Приліг під тінню сокора старого,
Зарившись в листя і забувши все.

Якісь думки—чи тіні їх—снуються
В дрімоті тихій. Листя миготить.
Упав на стовбур білий відблиск сонця,
І комашинка лізе по йому.

І я засну під безтурботний шелест,
Та з мрією, що, граючись м'ячем,
Мене розбудить ніжна Навсікая,
Струнка дочка феацького царя.

КИТАЇВ.

Він хмари рукавом розмаяв,
Піднявшись хвилями вершин,
Окучерявлений Китаїв,
Благоуханний сельний крин.

Крізь плісняву холодних келій,
Крізь ладан, віск і клобуки,
Як очі грішниці веселі
Сміються роки і віки.

Хай звук заплаканої міді
Скликає згорблених ченців,
Хай спис Євстафія Плакиди
Перед хрестом закам'янів,

Хай прикладаються прочани
До переляканих ікон,
Хай прорікає Первозванний
Царів, панів, корону й трон,—

Та з палицею пілігрима
У нові села й городи
Прямує тіль неутомима
Григорія Сковороди.

МЕНІ СНИЛОСЬ...

Мені снилось: я мельник в старому млин'...
Уночі затихають колеса,
Я не сплю. Часом качка в повітрі дзвенить
Чи кажая проти місяця грає.

У млині щось гризуть і смакують щурі,
Під колесами падають краплі...
Щука кинеться десь в ситняку, і ситняк
Заспокоїтись довго не може.

Десь підвода далека в полях гуркотить —
Хто, куди і для чого прямує?
Зірка пада ясна і дугу розкида
На широкому темному небі.

І летить вся земля, як підвода в полях —
До мети, або може й без неї —
І далекі міста, і мій млин, і качки
І щурі, і колеса, і люди.

У ТЕПЛІ ДНІ...

У теплі дні збирання винограду
Її він стрів. На мулах нешвидких
Вона верталась із ясного саду,
Ясна як сад і радісна як сміх.

І він спитав, яку б найти принаду,
Щоб привернуть тебе до рук моїх?
Вона ж йому: світи щодня лямпаду
Киприді добрій.—Підняла батіг,

Гукнула свіжо й весело на мулів,
І чудно уші правий з них прищулив,
І знявся пил, немов рожевий дим.

І він потягся, як дитина, радо
І мовив: добре бути молодим
У теплі дні збирання винограду.

НЕСІТЬ БОГАМ ДАРИ...

Несіть богам дари. Прозорий мед несіть,
Що пахне гречкою і теплими дощами,
І молодий ячмінь, і втіху верховіть,
Достиглі яблука, де рожевіють плями.

І виноград міцний кладіть на темну мідь,
На простий жертвеник між вічними дубами,
Де постать Зевсова, біліючи, стоїть
В блакиті творчої, блаженної нестями.

І короп золотий в глибинах чистих вод,
І пари голубів, покірних Афродиті,
І звір із темних нір, і голуби з висот,

І молоді уста, жагою піврозкриті—
Усе нагадує: і ранньої пори,
І вдень, і ввечері богам несіть дари.

Микола Зеров

нар. 1890 р.

ТЯГАР РОБОЧИХ ЛІТ...

Тягар робочих літ наліг мені на плечі.
Стих безтурботний сміх і споважніли речі.
І голос чую я настирливо-шорсткий:
Лукавий наймите! А де ж доробок твій,
Де плід твоїх трудів і творчости твоєї?
Чи ж добре ти робив над чорною ріллею?
Чи встигнеш, поки день, скінчить свої жнива?
Як гірко слухати оті терпкі слова
І як не задрить вам і молодості вашій—
Цій сповненій вина і ненадпитій чаші,
Цій гострій свіжості передсвітних годин,
Цій смужечді зорі над білим сном долин!

В СТЕПУ.

Високий, рівний степ. Зелений ряд могил.
І мрійна далечінь, що млою синіх крил
Чарує і зове до еллінських колоній.
Ген-ген на обрії силвети темних коней,
Намети і вози, і скити орачі.
Із вирію летять, курличучи, ключі;
А з моря вітер дме гарячий, нетерпливий.
Але пощо мені ті вітрові пориви
І жайворонків спів, і проростання трав?
З якою б радістю я все те проміняв
На гомін пристані, лиманів синє плесо,
На брук і вулицю старого Херсонесу!

СКОРПІОН.

Блаженні дні і ночі на селі,
Землі Волинської родюче лоно,
І дух полів і гомін од балькону,
І крєкїт жаб на вітровім крилі!..

А в плєсі тихім, мов на синім склі,
Вже позначились клєшні Скорпіона,
І Антарес, як іскорка червона,
Уже горів в надобрїєвій млі.

Я од'їздив і оком астролога
Допитувався в зір, яка дорога
Мене провадить у майбутні дні...

І Скорпій гас в красі своїй недобрій,
А друг Стрілець виносив понад обрїй
Сріблястий лук і приязні огні.

КНЯЗЬ ІГОР.

Князь Ігор очі до зеніту звів
І бачить: сонце під покровом тьмяним...
О, земле рідна! Ти—за шолом'яном,
І горе чорний накликає Див.

Та не вважає князь на віщий спів:
«Нум, русичі, славетні дні спом'янем,
Покажем шлях кощеям препоганим
До лукумор'я голих берегів!»

А любо Дону шоломом зачерпти!..
Одважний князю, ти не знаєш смерти:
Круг тебе гуслі задзвенять, тебе

Від забуття врятують і полону.
В стременах став, зорить. А кінь гребе
І ловить ніздрями далеку вогкість Дону.

КЛАСИКИ.

Ви вже давно ступили за поріг
Життя земного, лірники-півбоги,
І голос ваш – рапсодії й еклоги
Дзвенять вві тьмі Аїдових доріг.

І чорний сум, безмовний жаль наліг
На берег наш, на скитські перелоги...
Невже ж повік не буде вам спромоги
Навідатись на наш північний сніг?

І ваше слово, смак, калагатія
Для нас лиш порив, недсяжна мрія
Та гострої розпуки гострий біль.

І лиш одна ще тішить дух поета,
Одна відроджує ваш строгий стиль—
Ясна, дзвінка закінченість сонета.

НАД СИНЄВОДОЮ...

Над синєводою гірською Тибердою,
В тісних ущелинах, оселях супокою,
Минають дні—

легкі,

як білий обрис гір.

В оксамиті небес потоки сяйних зір
Там заколисують і тиснуть на повіки;
Повітря віє там, незаймане і дике,
І поїть, і п'янить, і веселить мене;
Там ogniще живе, пахуче, смоляне—
Неолітичних чар і мітотвору повне.
А сні біля вогню, у пелехатій вовні
Туземних бурок!

Хто б

віддати їх волів

За вигоди міських, таких нервових снів!

БРАМА ЗАБОРОВСЬКОГО.

Ні, не бундючний, пишний гетьманат,
Не багатир полковник череватий,—
Її поставив очі чарувати
Смирений, рясофорний меценат.

Намігся він, замість жебрачих лат,
Убрати місто в золото й шарлати,
І крутодахі вирости палати
Серед поліських, битих гонтом хат.

Наук любив він сяйво щирозлоте,
І школам оддавав свої турботи—
І був світильник, щедрий і благий.

У роки Біронів жадні, страдальні,
Святительську пишноту панагій
Він забував для книг і готовальні.

В.К.

Павло Филипович

нар. 1891 р.

ДИВИСЬ, ДИВИСЬ...

Дивись, дивись: безмежні перелог
І хмар насуплених погроза в далині.
Приносить вітер виклики тривоги—
Шалений вітер і криваві дні.

Не перший рік, як позникали боги,
Остались люди та мерці одні.
Жують і плачуть: дайте бо підмоги,
Заснуть спокійно дайте у труні.

Я чую жаль. Мене турбує звада,
Та марний біль перемогла вірада,
Бо у минулім не кохаюсь я,

Бо не розстанусь з мрією моєю:
Став чоловік над чорною ріллею,
Як небо гордий, сильний як земля.

НЕ ЗЛАТО, ЛИВАН І СМІРНУ...

Не злато, ливан і смирну
Приносять троє царів—
Весняну радість незмірну
Віщує соняшний спів.

Так завжди було,—і вині
Голубить дітей земля,
І знов віддає людині
Свої широкі поля.

Повітря, рослини, води,
Вітають усі блакить,
Усі приходять до згоди
Безмежно життя любить.

І навіть дано Орфею
Не слова летючий дим,—
Всевадну силу, щоб нею
І камінь зробіть живим.

ВІЗЬМЕШ У ЖМЕНЮ...

Візьмеш у жменю сонного насіння
І не пізнаєш власної руки,—
Най синій день, най у землі коріння,
Жіночий сміх і соняшні книжки!

Я не люблю самотного зідхання—
Нащо давать далеким зорям звіт?
Не долетить ні перша, ні остання
З моїх думок у невідомий світ.

Це ти така і тепла, і принадна,
І над тобою все гудуть дроти.
Розстеле ніч свої похмурі рядна
І знову не одзеленієш ти.

Надії мрійні і смутне квиління
Загублено у передранній млі,
А гострозоре, мужне покоління
Уже росте на молодій землі.

ЗАТВЕРДНУЛА ЗЕМЛЯ...

Затверднула земля, і сонце примерзає,
Несуться сани і летить сніжок.
І ми помітили мов гострий полозок,
І думка десь блискучий слід лишає.

Як все змагається нерадісну любов
Перемогти—накреслити на кризі!
Над обрієм схилились хмари сизі.
Короткозорий грудень надійшов.

РІЗЬБАРИ.

В високій залі промину малюнки,
І пильної уваги не зверну
На куби тіл, на штучні візерунки
І на залиту фарбами стіну.

Перегоріли надуми колишні,
І лінія не радує мене,
Коли не сяє крізь кольори пишні
Людське обличчя, мудре і ясне.

Я зупинивсь і мовчки придивлявся—
В душі незнана сходила зоря,—
Мені назустріч тихо позначався
Самотній твір якогось різьбаря.

Не мармур і не хороблива глина,
Не бронзи стародавньої туга,—
Отам в кутку схилилась мовчки спина
І підігнулась, мов жива, нога.

Похмурі зморшки не ховали втоми,
І випинались м'язи крізь рукав,
І я побачив зразу—нерухомий
І дерев'яний бондар працював.

Його синів уже скликали рудні,
І в далині темнів залізний куб—
Він був такий природний, незабутній,
Як степ і сонце, і зелений дуб.

Павло Филипovich

Ви ожили, дерева і рослини,
Братів давніших пізнаю на мить.
Забуту думку будять верховини
І пісня вітру десь летить, шумить.

І все живе в уяві поєдналось:
Земля, ліси, і бондар, і різьбар,
І вічна праця, все, що здобувалось,
Людині знову віддає у дар.

Отак, колись і наші всі змагання
Перетворивши, кращі різьбарі
Схвилюють тих, що на шляху шукання
Вбачають світ великої зорі!

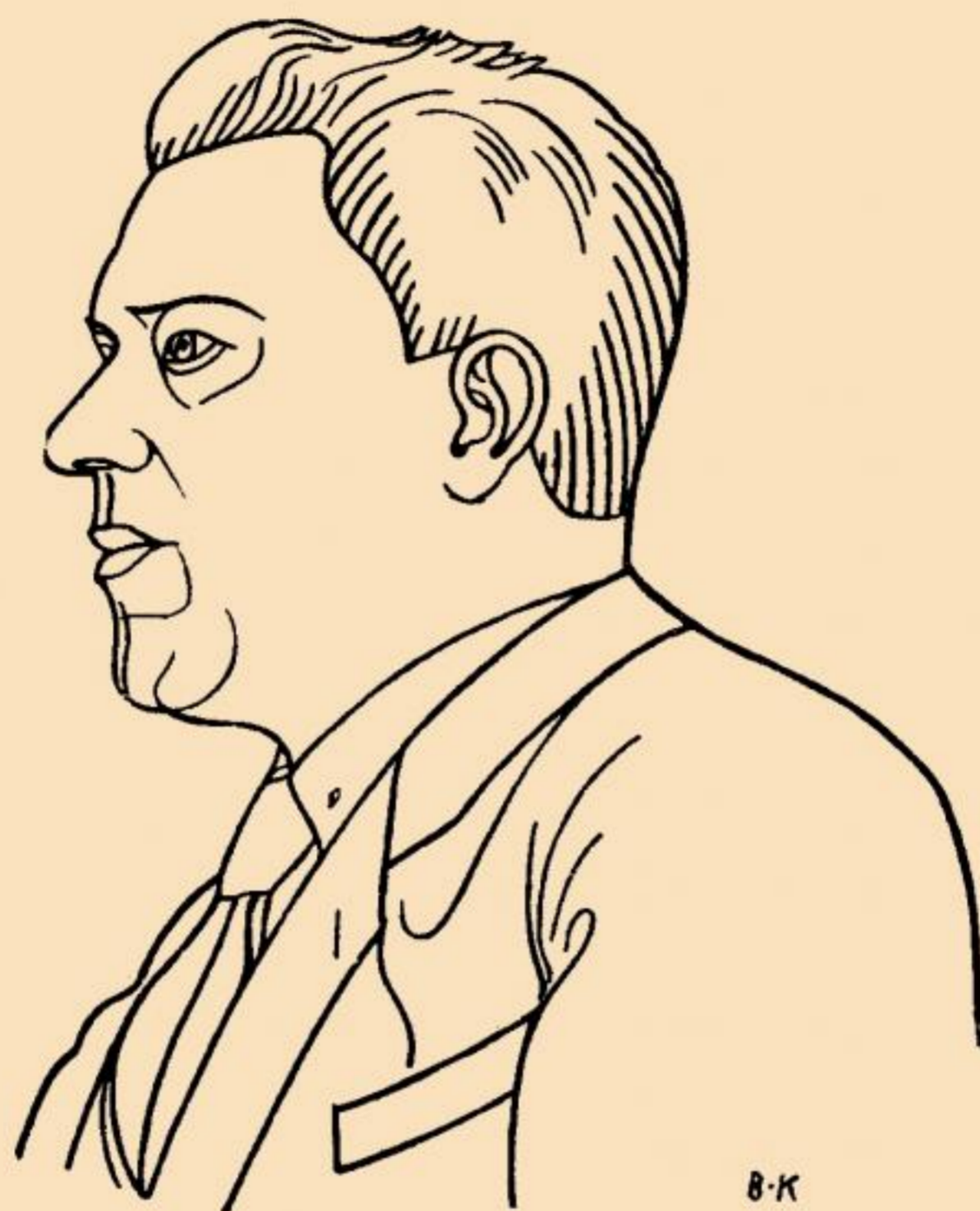
КОМУ НЕ МРІЯЛОСЬ...

Кому не мріялось, що є незнана Муза—
Безжурна дівчина, привітна і струнка,
Яка в минулому з'являтися уміла
Поетам радости і вроди і любови
І навіть дудочку приносила тоненьку
І награвала їм пісні сама.

Усім здавалося, що втіху безтурботну
Вони знаходили, можливо, у гаю,
А може інколи над струменем прозорим,
Де сонце іскриться і де сміється місяць
І очерет без вітру шелестить.

Не вірте мрійникам, не слухайте померлих...
Борвієм, пристрастю і згагою степів,
Тугою темною і буйними дощами
Життя несеться над усіма нами
І вимагає ладу і пісень.

І прокидається мелодія щаслива
На дні тривожної і тоскної душі,
І сам здивуєшся, почувши власний витвір,—
І хтось впевнятиме, і ти йому повіриш,
Що це Незнана пестила тебе!

Михайло Драй-Хмара

нар. 1889 р.

ЛАНИ, ЯК ХУСТКА...

М. Хвильовому.

Лани—як хустка в басамани,
А з підметів низьких долин
Заносить духом конопляним,
І вигорілим дхне полин.

Самотній, з журавлем, колодязь
Над полем журиться давно.
Вмочає сонце в сонну потязь
Золототкане полотно.

Як віл, іде поволі днина.
Застигла колова шулік.
Коли ж задзвонить тут машина,
Засяє електричний вік?

НАСТАВИЛА ШОВКОВИХ КРОСЕН...

Наставила шовкових кросен
І павутинням обвела:
Густий кармін і синя мла,—
Над ними—ясноока осінь.

З гарману сонце золоте
Скотилось на пухку солому,
А сум вертається додому,
Мій сум, що восени росте.

У вирій потягли гагари,
І тужить десь вечірній дзвін;
За ними серце наздогін,
Відаючи останні дари.

Не дожене: мов та бджола,
Воно блукає манівцями...
О, серце, оповите снами,
Чому ти не дзвінка стріла?

ПЕРЕКВІТУЄ КВІТЕНЬ...

Переквітує квітень,
Перешумить весна,
І буде тихе літо,
Глибінь ясна.

В глибінь загляне осінь,
Пожуриться сама,
І під гудіння сосон
Впаде зима.

Та дням нема спокою:
На весну скресне сніг,—
Дивись—стежки знайомі,
Сліди од ніг.

І знов цвітуть черешні,
І зеленіє луг...
Сьогоднішнє, вчорашнє—
Незмінний круг.

І я в цім крузі з вами—
Душа ще молода:
Спадаю й підіймаюсь,
Як Дніпрова вода.

Михайло Рудницький

нар. 1889 р.

ЖДУТЬ ПЕРЕД ДОМОМ...

Ждуть перед домом коні.
Хай ще в останній раз
Збіжу по стежці в сад.
Останній промінь згас
На небосклоні.
Спішу, спішу до вас,
Мій діду!
Як я безмежно рад,
Як рад,
Що їду!

Хай ще в останній раз,
Востаннє на дорогу,
На кожную стежку
Гляну,
Де крізь дерев мережку
То соняшну, то темну
В кожніське ясне рано
Шукав я твого, твого
Тихенького сліду
Даремно.

Їду вже, їду!
Хай лиш останній раз
Прощу солодким втратам,
Коли шукав тебе...
В даль кличе перелаз.
Ти була там усюди,—
Тепер тебе нема там...

Михайло Рудницький

І більше вже не буде.
Ні втрат...
Вороний кінь гребе.
Повитий в сумрак сад
Всміхаєсь блідо-блідо.

Я їду, їду, їду!

ЗИМОВИЙ СОНЕТ.

Ви любите зиму? А я ще більше літо,
І ось чому не в силі зимову поему
Зложити в дарі вам. Про білий сніг пусте му
Пересівати даром крізь діряве сито.

Захоплений гляжу на білим пухом вкриту
Студену далечінь і... забуваю тему...
Щось з мрії є у ній. Коли це ми підємо
Полями стежкою. Та не крізь сніг, крізь жито.

Чудово від гадок, що зимну шату смерти
Зітре звитяжне сонце, мов молодість уперте,
І піснею надій життя пориви вславить.

Та краще ще: не ждати. Наче б вік жилося,
У літнім сонці йти,—щоб і не чути навіть,
Коли сніжинки перші впадуть на волосся.

ВЕРЛЕНОВІ.

Заздрити тобі, метелику,
Затоптаний в паризькій поросі
Крил у бруднім готелику,
Надхнення в кожному порусі?

Вірити, як ти, що пориви
Сердець, які є творчими,
Служать пристрастів лиш хоріві,
Й не тямити: співає хор чи ми?

Уміти розмовляти з Паркою,
Немов з святою й голопузою,
Перед іконою й за чаркою—
Зробити всіх їх музою.

Схилятись над розпустою
Немов мости над Сеною
Сяючи,—золотоустою
Душею усміхненою!

Іти в паризькій подуві
У тиші й тінях розсвітних
Назустріч ночі й сходові
Й все брати щось від них!

Вирости поетом чудами
Життя, що кличе нас вірлиною
Силою, коли стаєм між брудами
Маленькою людиною!

З ЦИКЛУ «ПРИСВЯТИ».

І що ж, що Ваше серце нічим непробудне!
І що ж, що я йому, як власному, не вірив,
Без дров, в хаті ждав на май у грудні,
Хоча не вибирався в країну факірів?!

І я, як Ви, не люблю ніяких трагедій,
Полишимося знайомі. Здержу навіть подив,
Що Ви така холодна, неприступна леді
І я, мов ученик, якого прут злагодив.

Життя — не квітка. Душа — не метелик.
І найсильніші дуби ломить одна буря.
Глузуйте з своїх ненайдених Америк
І з мене, що шукаю уст та ніг Меркурія.

Ви, ох, в таких літах, що віршових освідчин
Не прийняли б ніяк... А втім: я Ваш товариш...
Ваш досвід поруч мого, так сказати: тітчин,
І кожна з струн скрегітне в який тон удариш.

Тому числити буду кожніське, маленьке
Слівце, щоб не злякати Вас небачним скоком...
Ви ж, прошу, на мої зелені витребеньки
Глядіть (як усі старші) піввибачним оком.

І вибачте, що заки ми себе ще знаєм
І заки доля чуб мені перетеребить,
Я біля вікон Ваших плістиму трамваєм
У вірі, що тоді він — Льюенґрінів лебідь.

В·К

Дмитро Загул

нар. 1890 р.

ЗА НЕПРОГЛЯДНОЮ ЗАСЛОНОЮ...

За непроглядною заслоною
Живуть такі, як я, —
А тут чужою, незнайомою
Сумує день і ніч
Сумна душа моя...

Я б'юся з тою перепоною
Вже сотні тисяч літ, —
Та думкою німою, нерухомою
Не можу вибитись
В потусторонній світ.

Чи хто руками міцно-сильними
Заслону зірве з царства дня?
Хто дасть мені зійтись з вільними,
З такими вільними,
Як був колись перед віками я?

МАРІЯ І МАРА.

I.

По катакомбах, коридорах
Віками сонної душі
Я протоптав тисячолітній порох
І долупався до межі.

Палахкотіла біла свічка,
Плакала воском в моїй руці —
За мною тінь — сестра черничка —
Гасила мрійні каганці.

В кутках покинуті гробниці
Моїх примар, моїх марінь...
І туманіли таємниці
Над мертвим мороком склепінь.

Я прокрадався повз них як ворґ —
Такі далекі, такі чужі...
Я обтрусив тисячолітній порох
З моєї сонної і темної душі.

II.

Сьогодні я не той, що вчора,
І ватра серця не та сама,
Бо непроглядна впала штора
Над тим, що було і вже нема.

Моїх вражінь вчорашні свідки
Хильцем мигнули за поріг.
Не варт і ждати їх,— бо звідки?
З яких нечуваних доріг?..

Хай линуть хмарою чужою
До вас вчорашні мої вогні
Я чистим серцем і душою
Нові, нові вітаю дні.

III.

Чи не марні марю мрії,
Коли стільки вже століть
Постать матері Марії
Тут примарою стоїть?

Ледве чутно скорбний голос:
— Я примарою умру! —
В мене й серце розколося
На Марію і Мару.

З них одна стоїть Марою
Під раменами хреста,
Друга гострить ясну зброю
Вирушати на міста.

Скорбно слухає Марія
Ще нечуваних пісень;
Малинова наша мрія,
Наш воскресний день!

З гордим прапором Марута
Серед натовпу пливе:
Пропадай, стара отруто, —
Ми п'ємо нове!

І мені, як часом, сниться
Зойк заплаканих зозуль,

Та ясніше сяє криця
Під ударом куль.

Ви обидві русокосі
І один над вами бог —
Будьте так, як були й досі!
Серце — в вас обох.

ДЕСЬ ВИСОКО...

Десь високо над землею носить доля наше щастя,
Та ніколи нам не вдасться опинитись там.
Ми споріднені з землею, розрослися в ній корінням,
Ми лиш котимось камінням... Не злетіти нам.

Десь за тридев'ятим морем, тридев'ятою горою
Під заклятою скалою спить крилатий змії...
Як потвору ту поборем, то розлучимось з горем
Наше щастя метеором спалахне, як стій...

Якби крила в нас орлині, якби очі соколині,
Того змія в цій хвилині ми знайшли би там...
Та — даремно: ми безсилі, ми глухі, сліпі, безкрилі, —
Свого щастя до могили не здобути нам...

БАБИНЕ ЛІТО.

Упали приморозки ранні
На молоду озимину...
Берези в білому убранні
Гудуть мелодію сумну.
В ці дні, задумливо-багряні
Я свого серця не збагну.

Снується біле павутиння;
Тоненька нитка павука.
Струна настроєна осіння,
Така струнка та нетривка;
Чиясь рука — прозоро-синя
Щодня розмотує клубка.

Там, де пройшли серпи та коси,
Що обголили чорну грудь,
Тепер щоночі вічні сльози
Сріблястим інеєм падуть,
А вдень вітри, голодні... босі...
Журливі арії ведуть.

Де простягнулись чорні смуги
Недавно зораних левад,
І де зазеленіло вдруге
Озиме жито поміж хат,
Тремтять нитки моєї туги,
Сумні мелодії бренять.

На тускле золото полови,
На сірі, вицвілі стіжки,

Дмитро Загуг

На ті садки, на ті діброви
Аж до лівової ріки —
Нитки снуються павукові,
Шовкові, срібні ниточки.

На мокрі луки, на бадилля
Лягає осени срібло —
І молоде татарське зілля
Молочним цвітом процвіло...
Його кохання і весілля
Вже одлетіло, одгуло...

Вже попрощалися лелеки
Вже оджурились журавлі —
І дні жаги, сухої спеки
Вже не дошкулюють землі...
Вона заслухана в далекі,
Якісь невиразні жалі.

Чекаю зимнього спокою,
Міцних морозів і снігів,
А хтось незримою рукою
Торкає в серці скорбний спів...
О, скорбна осене! з тобою
І я до болю посумнів.

REQUIEM.

Земле! Нене моя!
Найкраща з білих планет!
Сонце і зелень — одіж твоя,
А вітер — це твій поет.

Ходить журба по долах твоїх,
А туга по скелях гір...
Пожовклі трави, та білий сніг,
Та вихор, як лютий звір.

А я догораю. Я догорю...
Не довго йти до мети!
Покину тебе, як мізерну зорю.
Без мене лети в світи!

Без мене в чорній безодні
На прив'язі сонця крутись!
Чекай на століття холодні,
Що прийдуть колись.

Я тебе довго в серці носив,
Красу зберігав твою,
Слізьми, потом, кров'ю росив
Степ твій, чорну ріллю.

З твоїх замурованих надрів
Виносив вугілля, руду...
При ватрі заводів і фабрик
Виковував славу труду.

Дмитро Загуба

Бібліотеки, музеї,
Театри — і скільки їх!
Це свідки праці моєї
На грудях твоїх.

Радіо та телеграфи
Про тебе співали мені —
Бігли залізні жирафи
По широкій твоїй спині.

Вночі твоє лоно темне
Освічував сонць мільйон...
Будеш їх згадувать, земле,
Як чародійний сон.

Скільки доріг, мостів, городів!
Я тобі дав свою душу,
Дав тобі слово, музику, спів —
Що ж! Коли час наспів,
Я попрощатися мушу.

Земле! Сном золотим
Більше тебе не зворушу...
Все розлетиться, як дим.

Я догораю. Я догорю...
Як тобі бути без мене?
Чи не потріскають нерви і вени
Од болю-жалю?

Десь на останній межі
Погаснеш тихо, як жертва...
Будеш у прах розпростерта —
В серці — холодні ножі.

Навколо свіжі, чужі —
Поглянуть на тебе — обдерта!
Земле — нене!
Без мене —
Ти будеш мертва.

БУДНІ.

Будні, безрадівні будні...
Ганчір'ям з неба висять.
Вийду в алеї безлюдні,
В облетілий осінній сад.

Сяду на зламану лавку,
Цигарку скручу, —
І зіпрусь на селянську палку,
Як лицар — сам на мечу.

Не цвітуть уже квіти на клюмбі,
Прибив їх осінній дощ...
Горобці на забрудненій тумбі
Гомонять, як мітинг на площі.

Ще ходять по парку тополі
Струнких жінок і дівчат,
В їх рухах — радощі волі,
Але ж очі мої мовчать.

Пасмо вечірнього сонця
Вже літа не воскресить,
А тінь моя з вечером клониться —
Цить, моє серце, цить!

Пробігають вечірні хвилини,
Пробило шість годин...
А з-за річки, ген-ген із долини
Насувається сивий дим.

Дмитро Загуба

Пройшло непомітно літо,
Ще трохи — і осінь мине,
А серце моє не зогріто,
І зима заморозить мене.

Чого ж до парку прийшов ти,
В сумний і самотній сад?
Завтра закінчиться жовтень,
Холодний іде листопад.

ЗАХІД.

У нетрах європейських міст
Я завжди відчував утому;
Дім біля дому, дім біля дому...
А не повіриш там нікому,
Ніхто там правди не вповість.

Така там осінь і весна.
Тонкі тополі такі тендітні,
А скверики брудні та непривітні, —
І в очі пил, як тільки ясно в квітні,
А коли ні — то сльота навісна.

Там люди кволі, маси безробітні,
А дармоїди в розкоші щодня.
Серця убогі, душі бідні, —
Де в неохайні підворітні
Виходить у святки сім'я.

В підвалах вогких мучаться робочі,
Бліді обличчя блимають в імлі...
Вони не знають пахощів ріллі,
І простору не бачили їх очі,
Не чули груди подиху землі.

Під вікнами ростуть їх утлі діти,
З високих стін — на їх забави — тінь,
Бо не для них оті веселі квіти,
Що кличуть їх на волю, в далечінь,
До обрію за вихром полетіти.

Дмитро Загуба

І дочки їх ростуть на невідоме,
І одцвітають хутко без пуття,
За хвильку втіхи стільки втоми.
Розгублені найкращі почуття,
Змарновано найкращий час життя.

А матері — про давні дні дитинства,
Або на ліжку в темному кутку
Придушують ознаки материнства,
Щоб легше йти на каторгу тяжку,
На працю при фабричному станку...

Тому то втома в кожному мурі,
Цинічний сміх в вечірніх лихтарях,
Що хочеш грому, хочеш бурі,
Щоб вирвала на ширший шлях
Оті обличчя вцалі та повурі.

О, як жахливо згадувати вас,
Міста-спрути Америки й Європи,
Де серце прагне другої потопи,
Щоб затопила і розмила враз
Оту безодню муки і мерзоти.

Ні, не потопи, а вогню,
Вогню повстання, бурі, бунту,
Щоб спопелити вас до ґрунту,
Спалити вмить, в одну секунду,
Всю вашу кривду і брехню.

ГІМН-ПРОКЛЯМАЦІЯ.

Благословенний піт,
Благословенний труд,
Благословенна рука
Трулівника.

В поті чола здобуваємо хліб, —
Надії його не дадуть.
Ти до праці прилипла,
Як той поліп,
Роботяща людино,
Ти працювати привикла.
Хто не працює — той осліп,
Бо праця — добро єдине.
Хто не працює — хай гине.

Товаришу мій, селянине,
До твого серця — про спільну працю —
Я, співець України,
Складаю оцю проклямацію.
Я — твій найближчий друг,
Що дбає про спільне добро,
Хоч у тебе знаряддям коса і плуг,
А в мене папір і перо.
А третій між нами — брат-робітник,
Що змалку до молота звик,
Своїми руками в крицю б'є —
І плуг і перо він кує.
В поті чола здобуваємо хліб.

Дмитро Загук

Як тільки злізе останній сніг,
 Висушить сонце болото,
 Виходь, селянине, на свій переліг,
 Виходь — на роботу.
 Цупко обіруч тримайся чепіг;
 Не шкодуй ні рук, ані ніг,
 Ні м'язів, ні поту.
 Ори!
 Сій!
 Жито, ячмінь і пшеницю
 І жди благодаті — дощу згори,
 Повен надій
 На врожай, на сторицю.

Благословенний плуг і коса
 І вчасна на полі роса,
 Що зернистий вирощують сніп,
 Благословенний труд,
 Благословенний піт.
 В поті лица здобувається хліб.

Вставай до сходу сонця,
 Виходь надвір —
 Дивися, як блідне вогонь сузір,
 Погоду вгадуй і мір,
 Дивися, кільчиться, сходить
 Посіяне зерно.

І вір —
 Уродить воно —
 Не тільки твоїй рідні,
 Не тільки твоїй сім'ї,
 Не тільки для твого дому,
 А більше нікому —
 Ні.
 Плід матері-землі —
 Зусиль і твоїх, і моїх, —
 Для тебе, для мене, для всіх.

Хай хвилюється колосом лан —
Ти доглядач, робітник того лану,
Ти сторож його, а не пан —
Ми покінчили з панами.
Ти зерен не кільчив,
А сонце і дощ,
Не ти зогрівав його —
Праця — тільки твого.

Хай не зменшається сила
Могутнього плеча,
Щоб доля на поле твоє не носила
Вогню і меча.
Доглядай добра і землі.

Ти вартовий, ти не пан.
Хай зникне з голови твоєї
Той власницький дурман.
Хто має більше, як треба,
Той, певне, грабіжник.

Хто хліба голодним не дасть —
Той братовбивця.
Дивися, мій брате,
Щоб ти біля поля і хати
Зі спільної стежки не збився.

Будь не рабом,
Громадянином будь.
Слухай, читай
Слово моєї любови
І руку свою подай
Співцеві-робітникові.

Благословенний піт.
Благословенний труд.
Благословенна рука
Робітника.

Володимир Кобилянський

нар. 1895 р.

ТАК СМУТНО...

Так смутно-прекрасні осінні дні,
Як з шелестом листя пожовкле спадає,
Нечутно той шелест за літом ридає,
Що вснуло в сосновій труні —
Так смутно-прекрасні осінні дні...

Краса переходу найвища краса.
Прекрасне те листя, що впало під ноги, —
Як трупом засохлим покриє дороги,
Ясніші стають небеса...
Краса переходу — найвища краса.

ОСІННЄ ЗОЛОТО.

Осіннє золото над парком
Алею сонну золотить, —
І сонце згариськом-огарком
Криваво в хмарах мерехтить...
Ще літо осінь веселить,
А смерть вітає вже над парком...

Така дзвінка глибінь блакиті,
Мов розмальована емаль, —
Верхів'я, золотом облиті,
Ховають стомлену печаль...
Лиш павутиння срібні ниті
Снують мережкою свій жаль.

Сумують вирізьблені дверці
І листя стелється до сну, —
Так тужно згадується в серці,
Як зустрічалося весну...
Про літні радощі і герці
Згадаю ще раз і засну.

Ще тільки іней сонні ниви
Холодним блиском посріблить, —
Луною в серці б'ються співи...
Останній день, останню мить
Дзвенять весни святі мотиви.

В МОЇЙ ДУШІ...

В моїй душі глибоке плесо сліз,
Таке глибоке, як печаль народу,
З яким я жив, з яким тужив і ріс,
З яким вінок вінків — терновий — ніс
Од роду і до роду.

Це дзеркало моїх майбутніх днів.
Неначе привид на пісках пустині,
Я догорю без радісних огнів,
Мене спалить неублаганний гнів
При вході до святині.

Антологія Української Поезії

І кинеш вірою старою
Об тінь конаючої стуми,
А там пірнеш без каяття
В єдину Вічність, Вир життя.

О, НЕ ДИВИСЬ...

О, не дивись на світ німим, байдужним оком,
Маленький брате мій,
А крила розгорни над світовим потоком
І сміло йди на бій!

Затям, що смерть німа — це тільки відпочинок
На безконечність літ;
А доки ти живеш, іди на поєдинок,
Перемагай цей світ!

Хай вічність спить, дарма! Бо вічністю спокою
Вона жива вовік, —
А ти гори, твори! Бо творчістю одною
Повстане чоловік!

ЯК ТІЛЬКИ ПОВЕРНУ...

Як тільки поверну з далеких доріг
До бідної рідної хати,
Мене привітає забутий поріг
І стане востаннє зіхати:
«Де ти був, сину? — Та де ти був, сину?»

Тутки без тебе гриміли громи,
Блискавки смерті літали,
Мучив нас голод чотири зими,
Кулі шалені свистали...
А ти нас забув і покинув...»

Що розкажу йому, як відповім
Рідній, покинутій хаті?
Що принесу я з гостини своїм?
Тільки пісні, тільки сльози рясні —
Дарунки мої небагаті...

Василь Алешко

нар. 1889 р.

ЦВІТ-ДІВЧИНА.

Я знаю, знаю: дивні вина
З далеких, тихих хуторів
Несла в собі ти, цвіт-дівчино,
Несла красу — вінок дарів.

Поволі, довго набувала
Рожевий цвіт, мов мрійний сон,
Коли з отарами зростала,
Коли полола синій льон.

Смолясті дуги брів шовкових
І стан покірливо-гнучкий
Для щасних днів, для втіх чудових
Стеріг старанно степ рясний.

Від спілих смуг густого жита,
Від трунків ярих, запашних,
Ти налилась вагою літа
Серед просторів казкових.

Простори літні в далеч звали
Тремтінням владним, земляним...
І вина мрій зашумували
Добром коштовним, запальним...

Я знаю, знаю: дивні вина
З вишневих, білих хуторів
Несла в собі ти, цвіт-дівчино,
А я... їх випив і — зміцнів!

СЯЙВОЛИЦІЙ СІЯЧ.

Повні пригорщі зерна-пашниці.
Ярий засів зажевривсь — наспів.
І ланами пішли сяйволиці
По червоних полотнищах снів.

Кошик в кожного стріл Огнепала.
Світлих рухів тремтіння в очах.
Засів, засів: метелики-жала
Скрізь застряли в пухких борознах.

Залягли джерелами живими
В скибах чорних зернятка-огні.
Огнепалові крила над ними,
Сяйволицих — заграйні пісні.

...Шовк тугий запашної пашниці
Видвівсь в плеса огнистих ланів. —
Так пройшли по весні сяйволиці
По червоних полотнищах снів.

ВЕЧІР.

Над озером і над хатами
Синє-морелевий намет.
А там, за садом, за житами
Жмутами стелеться грезет.

Зелено-жовтими зірками
На шклі проміння миготить —
Ледве помітними стежками
Крізь гущину дерев дзюрить.

Хміль на альтані ще яснє,
Але од нього на квітки
Вже сонце почепить не смє
Рожево-золоті мостки.

Кущі, підрізані алюрно,
Цілюють промені мєрщій.
І, в молитовній думі, журно
Щось гомонять про смуток свій.

Останнє сяйво ледве вкрило
Верхи осокорів струнких
І по крайнебу запалило
Низки коралів дорогих.

Без руху щось росте, міцнє
Хвилине-згоди мрійних слів.
Згустилась тиша. Вечорє.
Хміль на альтані потемнів.

В·К

Павло Тичина

нар. 1891 р.

НЕ ЗЕВС, НЕ ПАН...

Не Зевс, не Пан, не Голуб-Дух, —
Лиш соняшні Клярнети.
У танці я, ритмічний рух,
В безсмертнім — всі планети.

Я був — не Я. Лиш мрія, сон.
Навколо — дзвонні звуки,
І п'ятьми творчої хітон,
І благовісні руки.

Прокинувся я — і я вже Ти:
Над мною, під мною
Горять світи, біжать світи
Музичною рікою.

І стежив я, і я веснів:
Акордились планети.
Навік я визнаю, що Ти не Гнів, —
Лиш соняшні Клярнети.

ДЕСЬ НАДХОДИЛА ВЕСНА...

Десь надходила весна. — Я сказав їй:
ти весна!

Сизокрилим голубками
У куточках на вустах
Їй спурхнуло щось усмішками —
Й потонуло у душі...

Наливалися жита. — Я сказав їй:
золота!

Гнівню брівоньки зламалися.
Одвернулася. Пішла.
Тільки довго оглядалася —
Мов би кликала: іди!

Почали тумани йти. — Я сказав:
не любиш ти!

Стала. Глянула. Промовила.
От і осінь вже прийшла.
Так любить? — кажи. Та швидше ж бо! —
Блиснув сміх мій, мов кинджал...

Зажуривсь під снігом гай. -- Я сказав їй:
що ж... прощай!

Враз сердечним теплим сяєвом
Щось їй бризнуло з очей...
Сизокрилою голубкою
На моїх вона вустах!

Я СТОЮ НА КРУЧІ...

Я стою на кручі —
За рікою дзвони:
Жду твоїх вітрил я —
Тінь там тоне, тінь там десь...

Випливають хмари —
Сум росте, мов колос:
Хмари хмарять хвилі —
Сумно, сам я, світлий сон...

Вірю оморно —
За рікою дзвони:
Сню волосожарно —
Тінь там тоне, тінь там десь...

Припливеш, приплинеш —
Сум росте, мов колос:
З піснею про сонце! —
Сумно, сам я, світлий сон...

ОЙ НЕ КРИЙСЯ, ПРИРОДО...

Ой не крийся, природо, не крийся,
Що ти в тузі за літом, у тузі.
У туманах ти сніш... А чогось так сичі
Розридалися в лузі.

Твої коси від смутку, від суму
Вкрила прозолоть, ой ще й кривава.
Певно й серце твоє взолотила печаль,
Що така ти ласкава.

А була ж ти — як буря із громом!
А була ж ти — як ніч на купала...
Безгоміння і сум. Безгоміння і сон. —
Тільки зірка упала...

Ой там зірка десь впала, як згадка.
Засміялося серце у тузі.
Плачуть знову сичі... О ридай же, молись:
Ходить осінь у лузі.

НА СТІМЧАСТИХ СКЕЛЯХ...

На стрімчастих скелях,
Де орли та хмари,
Над могутнім морем,
В осяйній блакиті —
Гей,
Там,
Роздвітали грози!
Роздвітали грози...

Із долин до неба
Простяглися руки:
О, позичте, грози,
Зливної блакиті! —
Враз
Вниз
Впали краплі крові!
Впали краплі крові...

На ланах, на травах,
На сріблозелених,
У житах злотистих,
Стрункоколоскових —
Гей
Там,
Там шуміли шуми!
Там шуміли шуми...

Хтось горів світанно,
Коліноприклонно:

Дай нам, земле, шуму
Шуму-божевілля! —
Ніч.
Плач.
Смерть шумить косою!
Смерть шумить косою...

ОДЧИНЯЙТЕ ДВЕРІ...

Одчиняйте двері —
Наречена йде!
Одчиняйте двері —
Голуба блакить!
Очі, серце і хорали,
Стали,
Ждуть...

Одчинились двері —
Горобина ніч!
Одчинились двері —
Всі шляхи в крові!
Незриданими сльозами
Тьмами
Дощ...

ПЛУГ.

Вітер.
 Не вітер — буря!
 Трощить, ламає, з землі вириває...
 За чорними хмарами
 (з блиском! ударами!)
 за чорними хмарами мільйон мільйонів
 мускулястих рук...
 Котить. У землю врізає
 (чи то місто, дорога, чи луг)
 у землю плуг.
 А на землі люди, звірі й сади,
 а на землі боги й храми:
 о пройди, пройди над нами,
 розсуди!
 Й були такі, що тікали.
 В печери, озера, ліси.
 — Що ти за сіло єси? —
 питали.
 І ніхто з них не радів, не співав.
 (Огняного коня вітер гнав —
 огняного коня —
 в нічі —)
 І тільки їх мертві, розплющені очі
 відбили всю красу нового дня!
 Очі.

НА МАЙДАНІ...

На майдані коло церкви
революція іде.
— Хай чабан! — усі гукнули:
за отамана буде.

Прощавайте, ждіте волі, —
гей, на коні, всі у путь!
Закипіло, зашуміло —
тільки прапори цвітуть...

На майдані коло церкви
посмутились матері:
та світи ж ти їм дорогу,
ясен місяць угорі!

На майдані пил спадає.
Замовкає річ...
Вечір.
Ніч.

ЗРАЗУ Ж ЗА СЕЛОМ...

Зразу ж за селом —
всіх їх розстріляли,
всіх пороздягали,
з мертвих насміхали,
били їм чолом.

Випала ж зима! —
Що тепер всім воля,
врізали вам поля,
в головах тополя,
а голів нема.

Як зчорніла ніч —
за селом світило,
з співами ходило,
берегло, кадило
безневинну січ.

ПСАЛОМ ЗАЛІЗУ.

I.

Ненавидим прокляту мідь,
Бетони і чугуни!
Ой, що там в полі, що за гук —
Татари, турки, гуни?

Виходим вранці, як з печер —
Курить по всій країні!..
Замість квіток шаблі, списи
Виблискують в долині...

Спахне — ударить — прогримить,
Затихне за горою —
І вже спішить і вже шумить
Вгорі над головою; —

Копне копитом, зареве,
Підкине хмару сизу —
І з криком в небо устає
Новий псалом залізу.

II.

Десь за морями право, честь.
За океаном совість.
Хоч би вокзал побіг, гукнув,
Розбуркав промисловість!

Заслабло місто: кашель, кров.
На труп — ворони, галки...

Лише часом, немов крізь сон,
Музика й катафалки.

І ходить чутка: генерал
Утік із міста вранці.
Без бою, певно, іздадуть,
Коли кругом повстанці.

Стоїть завод, — не п'є, не їсть,
Аж цвіллю взявся знизу...
І мовчки в небо устає
Новий псалом залізу.

III.

Минув, як сон, блаженний час
І готики й барокко.
Іде чугунний ренесанс,
Байдуже мружить око.

Нам все одно: чи бог, чи чорт —
Обидва генерали! —
Собори брови підняли,
Розбіглися квартали.

Над містом зойки і плачі,
Немов з перини пір'я...
Зомліло, крикнуло, втекло
Зелене надвечір'я.

Це що горить: архів, музей? —
А підкладіть но хмизу!..
З прокляттям в небо устає
Новий псалом залізу.

IV.

Начорта нам здалася власть?
Нам дайте хліба, їсти! —
А за повстанцями ідуть,
Співають комуністи.

Павло Тичина

Пождіть, пождіть, товариші,
Ще будем їсти й пити.
Коли б ви нам допомогли
Капіталістів бити.

Ідуть, ідуть робітники
Веселою ходою.
Над ними стрічки і квітки,
Немов над молодістю.

Туркоче сонце в деревах,
Голубка по карнизу...
Червоно в небо устає
Новий псалом залізу.

ВІТЕР З УКРАЇНИ.*Миколі Хвильовому.*

Нікого так я не люблю,
як вітра вітровіння.

Чортів вітер! Проклятий вітер!

Він розмахнеться раз —
рев! свист! кружіння!
і вже в гаю торішній лист —
як чортове насіння...

Або: упнеться в грузлую ріллю,
піддасть вагонам волі —
ух, як стремлять вони по рельсах,
аж нагинаються тополі!..

Чортів вітер! Проклятий вітер!

Сидить в Бенгалії Рабіндранат:
нема бунтарства в нас: людина з глини.—
Регоче вітер з України,
вітер з України!

Крізь шкельця Захід мов з-за ґрат:
то похід звіра, звіра чи людини? —
Регоче вітер з України,
вітер з України!

Чортів вітер! Проклятий вітер!

Павло Тичина

Він корчувату голову з Дніпра:
не ждїть, пани, добра:
даремна гра!

Ах,
нікого так я не люблю,
як вітра вітровіння,
Його шляхи, Його боління,
і землю,
землю своєю.

ОСІНЬ ТАКА МИЛА...

Осінь така мила,
осінь
славна.

Осінь матусі їсти несе:
Борщик у горщику.
каша у жменьці,
скибка у пазусі,
грушки в хвартушку.

Осінь така мила,
осінь
славна.

Прийде, поставить: мамо, спите?
Підведуться мати:
це ти, моя доню?
— Я ішла все лісом,
дуб мене за хустку,
він хотів догнати,
борщик однять!

Осінь така мила,
осінь
славна:

— Мамо, мамусю, чом не їсте?
Бистро подивились
очі матусі,
зсунулось тіло,
звісилась рука...

Павло Тичина

Осінь така мила,
осінь
славна:
— Мамо, мамусю, чом не їсте?

В КОСМІЧНОМУ ОРКЕСТРІ.

VI.

Мов пущене ядро з гармати,
Земля круг сонця творить цикл.
Тюпцем круг неї лисий місяць, —
Беззубо дивиться в монокуляр.

О, скільки на землі беззубих,
Боятися сонця і води!..
Роди нам, земле, юних серцем,
О, земле, велетнів роди!

Народи йдуть, червоно мають:
Свободі путь! свободі путь!
І кров'ю землю напаяють
І знов у землю тліть ідуть.

Але на зміну їм — у муці
Другі встають під дзенькіт куль,
Що движуть сили революцій
В новий октябрь, новий іюль.

Вставай, хто серцем кучерявий!
Нова республіко, гряди!
Хлюпни нам, море, свіжі лави!
О, земле, велетнів роди!

Мов пущене ядро з гармати,
Земля круг сонця творить цикл.

Павло Тичина

Тюпцем круг неї лисий місяць,
Беззубо дивиться в монокль.

Дивись, дивись: нема поради,
Нема тепер шляху до мас.
Цвіли колись твої декади,
Поки ти жалко не погас.

Горіть же всі, хто кучерявий!
Нова республіко, гряди!
Хлюпни нам, море, свіжі лави!
О, земле, велетнів роди!

ВУЛИЦЯ КУЗНЕЧНА.

Перше травня на Великдень.

Великодній дощ
тротуаром шов-
                    ковая зелена
ярилась з-під землі.

Це Христос воскрес
мертвих воскресити
                    тихо туго вітер
кленоклонив день.

Аж тут враз! враз!
врізався оркестр:
не Христос воскрес —
Робітничий Клас.

Аж тут враз! враз!
похід робітни-
                    чий же червоніший
празник як цей май?

Загримів, заграв,
тупотом пішов —
                    кову ю зелену
кленоклонив день.

ХАРКІВ.

І.

Харків, Харків, де твоє обличчя?
до кого твій клич?
Угруз ти в глейке многоріччя,
темний, як ніч.

Угруз ти так: між горбами
тупу на 'днім місці, тупу.
І раптом прорвався мостами —
і вже ти в степу!

І вже тебе вітер і віте —
розгони, одгони і гон!..
Ех! чортового сина,
отут уже ти невгомний.

Отут уже (як тільки світ блисне) —
та куди той центра крик! —
гудеш, гудеш ще й акордом приснеш —
аж поки прийде робітник.

Гудеш, деш... а як одгаснеш,
то довго ще, довго одгон...
І здається: десь' там' Донбасний'
тобі відповідає в тон.

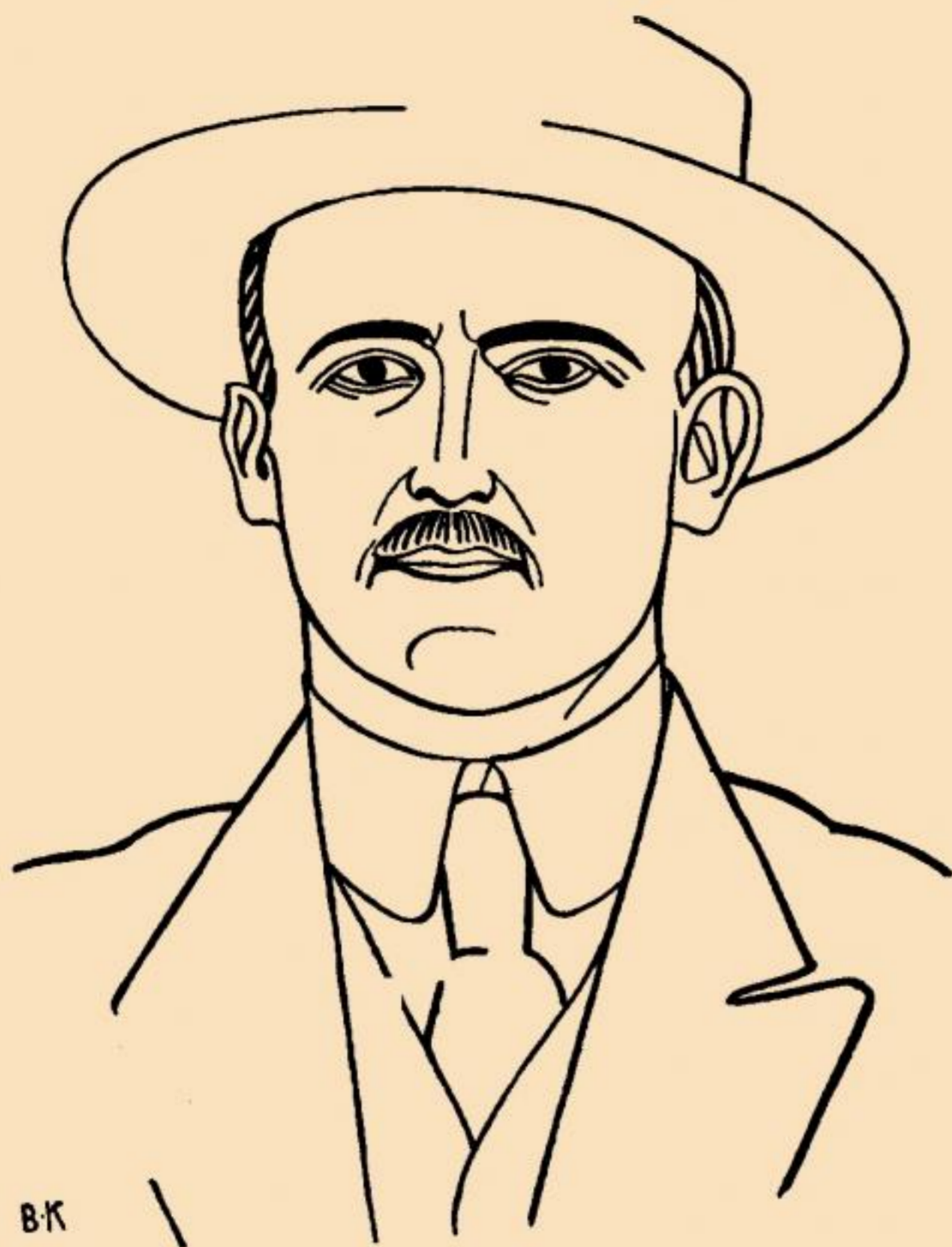
Відповідають з туману заріччя:
сокири і пилки і дзеньк...
Отут твоє, Харків, обличчя
тут твій центр.

З ПОЕМИ «СКОВОРОДА».

А ген за полем, за горою
 Лавра богобоязлива
 перстом у небо указує,
 навколо гордо позира.
 Хрестом вона черкнутись хмари хоче.
 Ну як черкнеться, то вже що? —
 Воїстину фортеця чванства і покори,
 дум темних властителька.
 Дум!.. дум!.. односить вітер в поле, дзвіниці рота
затуля,

а та гуде, містично виє,
 часом в дрібушки дзвони пустить —
 і знов: у!.. у!..
 А високо, аж під хрестом дзвіниці,
 дзигари кожну четь-години
 цитату з дзвонів кидають, мов брязкотельця.
 Барокко рідне
 цитату ловить ту і зголодніло одбиває,
 повторює у всіх кутках, поза колонами і на карнизах,
 а потім облуплюється й тихо пада.
 І лишай на стінах, в нішах сліпих і впоперек колон, —
 мов обриси материків на мапі.
 І так не хочеться святим, що вже наполовину
стерлись,

зіходити з стіни.
 Ловко держати фоліант і вічно брови хмурить,
 і од прочан немов парад приймає:
 святителю, моли бога за нас!
 Легко стояти у сяйві на хмарах
 і поглядати за Дніпро
 і безконечно думать, мріять, уповать.

В·К

Павло Савченко

нар. 1887 р.

КРАСА НЕДУЖА.

Від немилого, минулого,
Від нудного нині
Мак червоний серця чулого
Перецвівся в синій.

Жду я ранку пурпурового
На красу недужу —
Твого слова цілункового
Я чекаю, Музо!

ДЗВОНИ ВИЗВОЛЕННЯ.

Дзвони, дзвоники, дзвонята
Гомін-гімни, гомін-гам...
Щезла наворож проклята,
Усміхнулась доля нам.

Щез отруйний дух могили,
Щез на все, без вороття.
Знов забились наші жили
Жвавим живчиком життя.

Знову серце наше дзвонить,
Як дзвонило ген колись,
Тоті в місті Кия дзвони
В нашім серці зайнялись.

Тоті гімни в місті Кия —
Се наш здійснений наказ.
Не пропала кров нічия,
Що точилась в чорний час.

Не даремно плакав-квилів
Стогін скарги в охах струн.
Охи бурю породили,
З бурі виплекавсь тайфун.

В охах спіли зерна свята
І відплата ворогам —
Дзвони, дзвоники й дзвонята,
Гомін-гімни й гомін-гам.

Се в сі дзвони переливні
Се в сі гімни голосні
Перейшли акорди гнівні
Мук, повстання і борні.

Перейшли, перегриміли
Грізні дії грізних днів,
Там, де бились, ангел білий
Тихокрило пролетів.

Там, де чувся брязкіт зброї,
Прошуміла пісня крил —
Пісня волі золотої,
Пісня визволених сил.

Горда пісня — геть з дороги
Все, що дивиться в труну!
З нами ангел перемоги,
З нами ангел талану.

Се від Його тоті свята,
Се від Його радість нам —
Дзвони, дзвоники й дзвонята
Гомін-гімни й гомін-гам.

ДВІ ОСЕНІ.

Дві осені натисло, брате,
На мене гут на чужині...
Одна блукає вколо хати,
Друга чатує при мені.

Одна кістлявою рукою
Цяткує зелень, мов іржа:
Друга схилившись наді мною,
Висок мій сріблом закраша.

Я знаю, та-ген повороже
Та й піде геть — і не жени,
А ся-ось, ся-ось... ся-ось може
Піти зо мною й до труни...

Ба, навіть сонце України —
Чому так бариться воно!
Не прожене сієї тіні,
Сього страшного доміно.

Ся тіль — се дим після пожежі.
А погорілець хто? Се — я.
Всьому по всьому! Лише вежі
Чорніють траурно здаля.

Та ще, та ще... ти чуєш, брате,
Сі прикрі крики ритму й рим?
Се все, на що ще я багатий
Перед порогом золотим.

ПЕРШИЙ СНІГ.

Як розвиднилось ураз
В склепі грудневого будня!
Першим снігом тішить нас
Небо грудня.

Тішить душу, бавить зір,
Пестотливо щоки коле,
Замолочує простір
Брудногомії.

Пада сніг, і цілий день
У душі моїї лунає:
Так буває цвіт з вишень
Опадає.

Білий цвіт під тиховію
Та при соняшній годині
На далекій, на твоїй
Україні.

ПОЛОТНА.

Я простелю свої полотна —
Своє прожите, —
Не на лепехах приболотних,—
Не перед світом.

Холодний сніг висот незнаних,—
Біль самотини,
Побіле грубий вал їх ткані,
Спасе від тліні.

Щоб зберегти їх од брудоти,—
Повій базарних,—
Приб'ю я на своїх воротах:
— Не стукай — марно! —

Одно лиш око їх побаче,
Яке — не визнаю:
Мої тоді туман замряче,
Густий без краю.

ПІСКИ.

Розтоплене небо
Колюча стерня,
А поле — безмежне
І ще лиш півдня.

Зсихаються губи,
Я босий іду —
І стежка червона
По моїм сліду.

Нікого. Нічого.
Не ждять. Не клясти.
Лиш стежку червону
До краю вести.

Закрасить всі стерні,
Пустелі усі,
А потім вклонитись
Червоній красі.

В-К

Яків Савченко

нар. 1890 р.

МЕСІЯ.

Ще раз Месію нам зустріти...
Огнем завихрить висота.
З усіх країн сніги і вітер
На прокляті міста.

В димах предтеча — вісник грізний
Пройшов над нас — як спали ми.
Ударив час страшний заліза,
Розпуки і чуми.

І ми у струпах, у полуді.
Голодні пси. Юрба калік.
Комусь сонцями бризка чудо,
А ми кривавим крик.

А нам щодня: на мари ляжте,
Завийте скреготом глухим.
Ідуть у небо чорні башти
І полум'я, і дим.

Але прокльонами ні разу
Роздерті щелепи і рот,
Ми тільки сунемося плазом
На власний ешафот.

І тільки жебраємо сонця
Устами в'ялими нераз.
На ешафоті бризне сонце
Кришталями для нас.

І бризне кров'ю на Месію,
А ми назустріч йому — крик.
...О, будь ти проклятий, Месіє,
Над трупами калік.

ТИХЕ ЦАРСТВО.

Тихе царство, тихе царство,
Тихе царство злого сна.
Я не знаю, не згадаю,
Ким закреслено обличчя,
Ким затерто імена.

Я не знаю, не згадаю —
Все згубив я, все забув.
Випив келих я отрути,
Захмілів я від отрути,—
І, отруєний, заснув.

В тихім царстві, в тихім царстві,
В тихім царстві злого сна,
Де танками смерть керує
І з примарами танцює,
П'яна, п'яна і страшна...

Непорушне тихе царство
Смутку, ночі, смерти, сна,
Не зведусь я, не згадаю,
Ким закреслено обличчя,
Ким затерто імена.

НЕ ДАНО.

Він вночі прилетить на шаленім коні
І в вікно він постука залізним мечем.
...Ти останнюю казку докажеш мені —
І заллещся плачем.

Стане ясно тобі. Не питаєш, як звать,
Чом вночі прилетів і з якої землі?
Лиш засвітиш свічки — і освітиш нам путь,
Поки зникнем у млі.

І назавше. Навік... Але міт по мені
Поховать, як мене, і йому не дано.
Будем згадувать так: прилетів на коні —
І постукав в вікно...

КАЖУТЬ...

Кажуть: — зимою прийшли й розстріляли.
— Скрикнула мати, упала до ніг.
...Сон мені буряно сниться,
Зойки і сніг.

Тільки й почулося:— Мамо, прощайте!
Мабуть, улучили в серце моє...
...Сон мені сниться і сниться,
Хтось мені меч подає.

МИ ВСІ ПОТРОХУ ПОГАСАЄМ.

Ми всі потроху погасаєм,
Але тамуєм смуток цей:
Гаряче полум'я століття
Щодня нам спалює лице.

І хоч прийшли ми недокровні,
І в тузі марили нераз,—
Життя повстаннями шуміло
До юних силами й до нас.

Тепер присниться тільки часом,
Холодний сон згадає всім,—
Як ми заблукані стояли
Житами плюсклими в росі.

Ми вже не чуєм і не бачим,
Чи пада листя на пісок...
Хода сталава днів і років,
І сил нестриманий потік!

Немає сорому від того,
Що ми не з бурі — і не ті.
Нехай потроху погасаєм —
Нових вітаємо в путі.

Вихрують дні прийдешніх років,
І в кожному дні — пульсує кров.
Не хочем серця остудити,
Щоб мозок в'янув і холов.

В одній відвазі можна жити,
Хто ще відваги не зносив.
Іде велике й переможне,
Шумить життя великих сил!

Ми тільки крапелька у морі,
Чи, може, іскорка — ми всі.
Та вже не будемо холонуть,
Як вранці осінь у росі.

І хоч потроху погасаєм,
Але тамуєм смуток цей...
Яке суворе у століття
В гарячій заграві лице!

Олекса Слісаренко

нар. 1891 р.

ПАМ'ЯТІ ГНАТА МИХАЙЛИЧЕНКА.

Всі ми розіп'яті на хрестах,
Всі ми покриті ранами.
Заповідано нам жорстокий шлях
Злими коранами.

Заповідано бути нам єретиками,
Синами дикої долі,
Розрубати степи прямими стежками
І впасти серед поля.

Вірили ми, що над чорними голготами
Зустріне нас привітний Ісус,
І потечуть величними строфами
Шляхи на Еммаус...

Але очі сліпилися далями,
Кривавіли глибокі рани...
Посміялись над нашими ордаліями
Ворожі корани.

УКРАЇНА.

Мідним кроком
З року в рік
Ми проходимо століття.
Сталь гартуєм, палим сміття,
Через хвижі лихоліття
У новий звабливий вік,—
З року в рік.

Коні наші —
О, стремена!
Коні наші —
Степом вскач!
На розідрані рамена,
Україно, більш не плач!
Україно, Україно,
Коні наші —
Степом вскач!

Турки, скити і сармати,
Руський пан, шляхетний лях...
Хто не їв у твоїй хаті
На пшеничних на столах?
Скільки друзів, доброчинців,
Скільки родичів, сватів
Ляло вина через віндя
На зелені скатерті!..
Та не шана, а наруга,
Та не квіти, а ярмо,—
І цвіла іржава туга
Над сухим твоїм горбом...

Ти збирала... бідна, бідна!..
Діточкам своїм крихти
І не зчулась, як побідно
Задзвеніли копити,
І не зчулась, як над степом
Хтось подав повстання знак,—
І розбив тюремні склепи
Робітничий Залізник!

Україно, Україно,
Твої коні на зорі
Розплескали буйні вина
На червоні прапори!

Мідним кроком
З року в рік —
В світ широкий,
В світлий вік!
На зорі нового дня
Україно,—на коня!

ОСІНЬ.

В біблійних теренах полян
Заплутались іржаві ниті, —
Сивизна ранньої блакиті
І багреці жовтневих ран.
Збирайтесь, сміливі ловці!
Годуйте пси, лаштуйте зброю, —
Осінні звірі за горою
Заплуталися у сільці...

З кущів женуть плямисті пси
На мене фантастичних звірів,
І бачу я на рижій шкірі
І заморожені ліси,
І кіновар засохлих ран,
І холод жовтої одежі,
І блиски згаслої пожежі
На тлі розтерзаних полян.

ЧЕРНИЧКА.

Чорними бруньками
Рясніє гола вільха.
Ой, як би весняними стежками
Не дійти до гріха!

На проталинах під наметами
Фіялково дивиться весна.
Розкинув золотими тенетами
Хитрощі сатана.

Забрунились галузі вишні,
Сонце зомліває на землі —
Облуду на душі грішні
Наводять сили злі.

Без угаву лопочуть галки.
Пішла б послухала їх веселий рій,
Та небезпечно самотньо рвати фіялки
У гаю Христовій молодій...

А за брамою широкими полями
Весело розбігаються шляхи.
Ой, як би весняними стежками
До мене не прийшли гріхи!

Володимир Ярошенко

нар. 1898 р.

СИНУ!

Не знаю я, чи розпинали
 Іуда і Пилат Христа,
 Але проспекти і квартали,
 Але сьогоднішні міста,
 Сирени зойк... автомобілів
 Серед міської фістули
 Мене в провулку придавили
 І на дротах розіп'яли.
 Сказали: корчся!

— доги корчся,

Доки не впевниться рука
 Наївного машиноборця
 Не зачіпять маховика...
 І йдуть за днями дні, неначе
 З черги за цукром покупці...
 Чи, може, я даремно трачу
 Слова невидумані ці?!
 Чи, може, я, життям потертий,
 Позичу місту все, що є,
 Та міста не прийму до смерти,
 Бо кров моя — село моє?!
 Чи ж міг я вирушить в дорогу
 До міста, кинувши село,
 Хіба тепер воно не в ногу
 Ступа, натуживши чоло?!..
 І знаю я,—

таких багато,

Що розчахнулися тепер;
 Та син мій вже не буде татом,

Як «Руссю» наш СРСР!
Ми ляжем ситим перегноєм
Під корінища молоді
І виразки свої загоїм
Об вруна тепло-золоті...
Тільки одно візьми од мене,
Що взяв од міста я нове:
— Іти вперед!

— таке надхнення,
Революційне і живе!

ПО НЕБУ НЕ ХМАРИ...

По небу не хмари, а клоччя
Білої з сірим бавовни,
В повітрі зойки сорочі
І далекого грому оддзвони.

Випнулась в небі веселка —
Дужка святого цебра —
Нанизана на коромиселко
Райдужних кольорів гра.

Тілом припавши до броду,
Воду ссуть із ріки
Білих туманів зі сходу
Пухкі павуки.

Зимно під вечір травневий,
Коли після дощів,
Сонце пірне за плавневі
Кущі...

ДО НЕБА ФІЯЛКОВА РИЗА...

До неба фіялкова риза
Півкругом зірками приколота,
І сіється золото сизе,
На землю — прозоре золото.

Тумани на вітрі протряхли
В степу, понад шляхом синім:
Мої ноги і руки пропахли
Гірким і солоним полинем.

Я обвітрив обличчя і груди;
Засмагли плечі і руки...
— Там ходять лисиці і люди,
Де стежки повзуть мов гадюки.

Де ходять ведмеді і звірі,
— Там шляхи прямі й широкі...
У небі — в фіялковій шкірі —
Горить половина ока...

КУПАЛЬСЬКІ БІЛІ БЕРЕЗИ.

Купальські білі берези,
Сони і чебреці —
Хто проведе леза
По чистому цьому лиці?

Хто розвіє тумани
Казок старих,
Незачарований глянє
У нетра їх?

Хто папороть дивну зірве
І знайде зілля — розмаю,
Хто луни з корінням вирве
Глибокому гаю?..

Купальські білі берези,
Безсмертники, чебреці —
Чиї відзначаться леза
На чистому цьому лиці?..

Михайль Семенко

нар. 1892 р.

ПАРИКМАХЕР.

Сьогодні вдень мені було так нудно,
Ніби до купи зійшлися Олесь, Вороний і Чупринка.
Почувалося дощово й по-осінньому облудно —
В душі цілий день парикмахер на гітарі бринькав.

Іноді думав про неї й робив ескізи листа —
Що не гадався їй надісланим бути.
Згадав кілька французьких фраз забутих,
Разів зо два поглянув на образ Христа.

Наспівував банальні вальси безголосно,
Дивлячись на стелю в брудне павутиння.
Ні, мені було тільки тоскно — тільки тоскно...
В серці моєму розклалась диня.

МЕНИ СЬОГОДНІ ТОСКНО.

Мені сьогодні тоскно. Мені сьогодні нудно.
Самотить віоліна. Нуд Ігор Северянін.
Заграй стару сонату. Живи хоч мах облудно.
Притисни до грудей портрет безмовний Танин.

Вона зараз в гімназії. Вона тут недалеко.
Пригадує бузок і дивиться в вікно.
Я відіслав портрет. І знову тоскно. Кепсько.
Чи п'ятьма. Чи вогонь. Чи щастя — все одно.

АВТОПОРТРЕТ.

Хайль семе нкоми
Ихайль кохайль альсе комих
Ихай месен михсе охай
Мхайль кмс мнр мих мих
Семенко енко нко михайль
Семенко мих михайльсе менко
О семенко михайль!
О михайль семенко!

ДУЖЕ ЩИРА ПОЕЗІЙКА.

Взагалі чого я сюди прибув у Київ?
Місто досить нудне
Весною смердять акації
Улицями ходити гидко
І не знаєш чи це ти в парк попав
Чи десь в селі між чумаків
Мені не місце тут
Я почуваю що зупинивсь
Далі ні на йоту не посуваюсь
Через два роки вниз піду
Обстановка мене огрублює
Товариство викликає гримаси
Тікати звідси!
Тікати з Києва!
До живих людей бігти
Тонких інтелігентних
Що живуть сьогодні
Дихають сьогодніем
Сьогоднішні
Нерви рвуть.
Немає нічого більш прекрасного
Як сьогоднішній день
Я не дожену його тут
Кожного дня застаюсь ззаду
Тут між своїми
Геть родичів — у серці моєму
Місця немає рідному всьому —
Рідним жити буду після 40 літ.
Геть усе що спиняє мене

Що шкодить моєму бігові
Що душу мою еластичну старить.
Лагідність тягне мене під рельси
Благополучіє мене вбиває
Не хочу слави тут
Між своїми де за мішок
Сміття та козацького вуса славу дадуть.
Що мені за діло до Києва та родичів
Коли про Семенка мусять марсіяни знать?

ВАГОНОВОЖАТИЙ.

Я з вами розстанусь і буду десь в Чікаґо чи Мельбурні
І там капризна доля може звести нас.
Я буду вагоновожатим на трамваї, улиці будуть димні і
хмурні —
І раптом я зобачу між пасажирів Вас.
Ви скинете очима і я спостережу, як здригнуться кутики
Ваших губ.
Ви пригадаєте Владівосток і зробите рух щось
вимовить, ніби в вагоні для нас немає нікого.
Я змагаюсь, щоб не заплющити очі... Але у нас
не виникне розмови про колись омріяний шлюб,
Бо вагоновожатому розмовляти забороняється строго.

ГІМНИ СВ. ТЕРЕЗІ.

Олександрі — сестрі.

III.

В сутінь вечірню я припадаю до ніг,
У серці — лежа.
Вся моя воля, всі мої думи цнотні —
Тобі, Терезо.

Прийми молитву в присмерк сумирний
В рисах хреста.
Я твій тілесний, довіку вірний,
Моя свята.

Я в твій чертог — на віях сльози
І чисті стезі
У білих вазах чорні — червоні рози
Святій Терезі.

ГІМНИ СВ. ТЕРЕЗИ.

Олександрі — сестрі.

VI.

Образ твій у куті найтихшому,
В ногах твоїх аромат.
Подай життя застигшому,
Перса св. Агаті.

Прагненням чуда серце освітлене
Опромінь бажанням кризи.
Зійде бог у тіло привітлене,
Як з тебе спадуть ризи.

СЕРЦЕ В БЛУКАННІ.

Сю осінь я заблужусь у муках —
Серед жовтого листа заблужусь в коханні.
Я заблужусь в коханні,
Заблужусь в коханні,—
В осінніх муках.

Ви чуваєте? Моє серце в блуканні —
По тихих алеях з опавшим листям безрухим.
З жовким, безрухим,
З листям безрухим
В самотнім єднанні.

Може знайду, знайду в осінніх звуках
В осінніх свистах, в тоскнім знайду сподіванні.
В тоскнім сподіванні,
Тоскнім сподіванні —
В осінніх звуках.

Сю осінь я заблужусь у муках.

ДВА ДНІ.

Два дні ми були вмісті —
Я і ти.
Пестило море, далеке місто,
Сонце і білі цвіти.

Почувались на незалюдненім острові —
Я і ти.
Здавалось, муки захвату гострого
Не можу знести.

Між гір бігали щасливими дикунами —
Я і ти.
Сонце, безжурність, блиски над нами,
Сміх золотий.

А ввечері — ми європейці в шумному місті,
На грудях — білі цвіти.
Серед ілюмінації — соняшні, ясні ми вмісті —
Я і ти.

П'ЄРО ЗАДАЄТЬСЯ.

Я вам даю мої кавалки —
Душі ілюстрації, —
В мені — лязг і гудки,
Білі акації.

Дайте ваші сонети,
Форми і клясичні правила!
Поміряємось, поети.
Доля нас на герць поставила!

Сказать, скільки в мене відваги?
Я мучусь від достатку сил!
У мене 1000 метрів зневаги
І, знайте, безліч крил!

Для вас мої білі акації —
Для вас, дівчата і юнаки,
Душі моєї ілюстрації,
Особистости кавалки.

ТОВ. СОНЦЕ.

Ревфутпоема.

ВСТУП.

Розгубилися напередодні великих свят
Розірвали люди
І може ніколи ніколи не простять
Ображені груди
Стомлені напередодні залізних свят.

І сказали що ніхто не винний
І промовили всім душам і всім серцям
Неминучого руху ніхто не спинить
І ніхто не помітить ям
І ніхто і ніхто і ніхто
Не захоче лягати посеред дороги
І кожний жаліє своє пальто
І кожний обмацує свої ноги.

Не збивайтесь зі шляху
Бо не хочеться думати
Бо ми заплутаємось
Не відходьте не розбігайтесь
Всі разом
Душі в спільне змагання
Не збивайтесь не розходьте по манівцях
Бо ми заплутаємось і не зійдемо
І загубим зорю.

Зорі владають
Засвічені нами

Зорі в димну ніч
Підпалену вами
Загине хто відірветься
Пропаде хто втратить ногу
Не пристане хто загубить пульс.

І скільки вас блідих і ніжних
Що довіряють Сатурну
Хто сполучив з душею сатурновий знак
Околені
Розгублені без мети
Відбилися від шляху
Піддалися гіпнозній силі
Стомилась обезуміли без майбутнього.

ТОВ. СОНЦЕ.

Ревфутпоема.

МАНІФЕСТ.

Марш.

Розносить буря всесвітній пожар
Хитаються будови корчиться світ
Там, де пройшли, вже немає хмар
І сходять червоні зорі над сутінками віт

І блисне сліпуче сонце і запалають міста і села
І зворухнуться серця одверті у золотому огні
Приходьте до нас у кого обличчя веселі
Хто життя не шкодує у червоній борні

Темні сили рідіють заженем їх у нори
Розірнемо на стінах хто кориться не міг
Хай покриють всю землю червоні прапори —
Лише той веселий хто світ переміг.

ВАСИЛЕВІ ЧУМАКУ.

Розніміть пальці — вони залякли
Серце у білім огні.
Розніміть пальці — вони залякані
І в труні червоний гнів.

І над лобом холодні леза
І на небі холодні огні
Розніміть пальці — гудуть марсельєзи
І в труні червоний гнів.

ALT-БЕРЛІН.

Чорна вода не тече в стінах зчорнілих набережних,
повільно пересовуються водяні маси, регульовані
шлюзами
і туляться, хилляться один на один підновлені, вузенькі
будиночки зеленого, жовтого, синього кольору,
вдивляються один в одного віковими очима в тісних кори-
дорах — вуличка.
А оточують їх нові невмолимі капіталістичні громади
з великими торговельними вікнами — ненажерливими
вітринами.
Легенькі місточки з'єднують віки з сьогоднішнім
вгинається в ґрунт сумлінний камінь старого,
уже мертвого Берліну.
Валки важких повозок ганзейських крамарів грюкали
повз ці нерівні, тепер такі тихі, будинки
і цокали військові патрулі стародавніх германських лицарів —
і от заростають мохом високі гострошпилі столітні кірхи,
оточені сучасними увівермагами
й над ними щохвилини гуркіт і миготіння низки освітлених
вогнів надземної електричної залізниці.
Втиснуто alt-Берлін у граніт, оправлені береги двох
каналів Шпрее, і ходять глухими коридорами повії,
де залишив alt-Берлін темні льохи, трущоби й конури.
Сучасний велетень-спрут зачепив ці місця своїми лабетами
і Берлін гуде, позбувшись музейних руїн, цокає,
гримить і пахне газоліном.
Тисячолітній alt-Берлін, підрівняний, підстрижений,
підфікстуарений, підфарбований — стоїть навколюшках
підсереданий широкими просторами сучасних будівель
і вулиць, —

Антологія Української Поезії

місто-велетень змітає і зрівнює, підпирається монументальними палацами, домами, брамами, мільйонними пам'ятниками,—
чи не є вже вони зараз мертвим минулим, що лише давить землю,— історичним музеєм перед життєрадісним світлом майбутнього?

ПРИМІТКИ

ПРИМІТКИ.

Петро Карманський — чи не найталановитіший з-поміж західньо-українських модерністів — членів гуртка «Молода Муза»; один з найхарактерніших в нашій літературі виразників песимістичних настроїв та інтелігентського індивідуалізму. Відомий також як сатирик (збірка «Al fresco»).

Дебютував на літературній ниві р. 1899 збіркою «З теки самовбивця».

Нар. 1870 р. в Чесанові в Галичині.

Богдан Лепкий — поет і прозаїк, що свого часу належав до відомої групи західньо-українських модерністів «Молода Муза», яка відіграла неабияку роль в історії розвитку нашої поезії; історик літератури, редактор творів Шевченка.

Перша збірка «Стрічки» вийшла 1901 р.

Нар. 1872 р. в с. Кречульці Бережанського повіту в Галичині.

Василь Пачовський — поет і драматург, один з талановитіших представників раннього українського модернізму в Галичині, член гуртка «Молода Муза».

Перша збірка («дуже музичних еротичних» за висловом Франка) віршів «Розсипані перли» вийшла 1901 р.

Нар. 1878 р. в Галичині.

Микола Вороний — популярний свого часу один з кращих представників раннього українського модернізму, свідомий обновитель нашої поезії початку століття, «ідеолог нових простувань в мистецтві»; відомий театральний діяч і перекладач; редактор-видавець альманаху «З-над хмар і долин», що відіграв таку помітну роль в історії української поезії.

Писати почав 1893 р.; перша збірка «Ліричні поезії» вийшла в світ 1911 р.

Нар. 1871 р. на Катеринославщині.

Микола Чернявський—лірик і прозаїк, що намагався відійти від старих поетичних традицій, прихильючись до імпресіонізму; виступав попліч з модерністами.

Перша збірка «Пісні кохання» вийшла 1895 р.

Нар. 1868 р. в с. Торській Олексіївці на Бахмутщині.

Спиридон Черкасенко—мало оригінальний письменник передреволюційних часів, поет, прозаїк і драматург, що один з перших взявся освітлювати життя українських шахтарів.

Нар. 1876 р. в м. Новий Буг на Херсонщині.

Марійка Підирянка—західньо-українська поетеса (пише й прозою), що нині працює на Закарпатті; автор вдалих стилізацій в дусі галицької народньої пісні.

Друкуватися почала з 1904 р.

Степан Чарнецький—західньо-український поет, почав друкуватися 1901 р.

Перша збірка його «В годині сумерку» вийшла 1908 р.

Останнього часу пише фейлетони.

Сидір Твердохліб—поет-молодомузівець, відомий також як перекладач українських поетів на мови польську та німецьку.

Перша збірка «В свічаді плеса» друкована 1908 р.

Нар. 1886 р. в Галичині; пом. 1923 р.

Остап Луцький—західньо-український поет і критик, видавець альманаху «За красою». Друкуватися почав з 1902 р.; перша збірка поезій (сатиричних) «Без маски» вийшла 1903 р.

Нар. 1883 р. в с. Луді в Галичині.

Франц Коковський—західньо-український поет, друкуватися почав 1903 р. Збірки поезій: «Сердечні струни» (1907), «Настрої» (1909).

Нар. 1885 р. в Бережанах в Галичині.

Мелетій Кічура—західньо-український поет, що поетикою своєю наближався спочатку до молодомузівців; повного розквіту дійшов після революції.

Перша збірка поезій «Без керми» вийшла 1910 р.

Нар. 1881 р. в Галичині.

Олександр Олесь (справжнє прізвище—*Кандиба*)—найпопулярніший наш поет доби між двох революцій, «перший поет» тих часів, співець «гніву та зневір'я», що найвищої майстерности своєї досяг, проте, в ліриці чистій, мистецьки поєднавши старі поетичні традиції з новішими досягненнями поміркованого українського модерну.

Перші його поезії датовано роком 1903; перша заїрка «З журбою радість обнялась» вийшла друком 1907 р.

Нар. 1878 р. на Харківщині.

Грицько Чупринка—популярний перед революцією поет, визнаний від тогочасних модерністів «новатор», що, справді принісши в нашу поезію деякі нові прийоми—переважно звукопису, не появив, проте, ні помітної оригінальності, ні визначної майстерности.

В літературі виступив десь коло 1908 р.; перша збірка «Огневвіт»—1909 р.

Нар. 1879 р. в м. Гоголеві на Чернігівщині; 1919 р. розстріляно за участь в організації протирадянського повстання.

Валеріян Тарноградський—малопродуктивний поет старшої генерації. Писати (вперше по-російськи) почав ще юнкером; перші українські твори датовані 1905 р.

Нар. 1880 р. на Поділлі в м. Улаєві.

Христя Алчевська—типова представниця епігонської передреволюційної поезії пересічного рівня.

Друкуватися почала з 1905 р.; перша збірка «Туга за сонцем» вийшла 1906 р.

Нар. 1882 р. в м. Харкові.

Надія Кибальчич—на літературну ниву виступила 1898 р. Крім поезій писала й прозою.

Нар. 1878 р. на Полтавщині; пом. 1914 р.

Олена Журлива—(спр. пріз. *Пашинківна*) писала спершу російською мовою. Перший український твір надрукувала 1909 р.

Збірка «Металом горно» вийшла 1926 р.

Нар. 1896 р. в м. Смілі на Черкащині.

Яків Мамонтов—поет, що належить до пізнішого—по Олесеві—модернізму; знаний більше як драматург.

На літературний шлях ступив 1907 р.; збірка поезій «Вінки за водою» вийшла 1924 р.

Нар. 1888 р. на Сумщині.

Микола Філянський—глибокий лірик, неабиякий на свій час майстер віршу, малопопулярний співець інтимних переживаннів, самоти й природи; один з ранніх представників тієї течії в нашій поезії, що значно пізніше трансформувалася в т. зв. «неоклясцизм».

Перша збірка поезій «Лірика» вийшла 1906 р.

Нар. 1873 р. в м. Попівка на Миргородщині.

Максим Рильський—один з найвидатніших сучасних наших поетів, чий вплив знати в творчості багатьох молодших; найталановитіший з групи т. зв. «неокласиків»; першорядний перекладач.

Писати почав ще підлітком; перша збірка «На білих островах» вийшла друком 1911 р.

Нар. 1895 р. в Києві.

Микола Зеров—поет, перекладач (переважно римських поетів) і вчений-літературознавець, найхарактерніший репрезентант групи, умовно об'єднаної пізніше під назвою «неокласики».

З першими поезіями виступив 1918 р.; збірка (оригінальних поезій і перекладів) «Камена» вийшла 1924 р.

Нар. 1890 р. в м. Зінькові на Полтавщині.

Павло Филипович—поет і літературознавець, «неокласик», що на поетичному доробку його виразно знати вплив школи символізму.

Перші українські (раніше писав по-російськи) поезії вміщені були в «Музагеті»; перша збірка «Земля і вітер» вийшла друком 1922 р.

Нар. 1891 р. в с. Каєтанівці на Звенигородщині.

Михайло Драй-Хмара—поет з помітним нахилом до «неокласицизму»; перекладач слов'янських поетів.

Перша збірка «Проростень» вийшла 1926 р.

Нар. 1889 р.

Михайло Рудницький—західньо-український поет, що настроями й поетикою наближається до наддніпрянських «неокласиків»; критик і новеліст.

Нар. 1889 р. в Галичині.

Дмитро Загуб—найпослідовніший з українських символістів, один з більших поетів сучасності; вправний перекладач німецьких поетів.

Писати почав ще вчившись в гімназії; перша збірка «Мережка» вийшла 1913 р.

Нар. 1890 р. в с. Миліїві на Буковині.

Володимир Кобилянський—вдумливий лірик, кому рання смерть не дала на всю повноту розвинути його неабиякі—зважаючи на перші спроби—поетичні здібності; стояв близько до літературної групи журналу «Музагет».

Друкуватись почав 1913 р.; єдина збірка «Мій дар» вийшла вже по смерті автора 1920 р.

Нар. 1895 р. на Буковині; пом. в Києві 1919 р.

Василь Алешко—один із старших «селянських» поетів; нині «плучанин».

Друкуватися почав 1907 р.

Нар. 1889 р. в м. Сумах на Харківщині.

Павло Тичина—один з найбільших українських поетів, знаний далеко за межами України; «найглибший і найоригінальніший представник всього поетичного покоління», що, виступивши на літературне поле до революції, майстерности і ідеологічної дозрілості доходило за революції. Зазнавши свого часу впливів символізму, ба й футуризму, Тичина, проте, ніколи не вкладався в рямці одної якоїсь формальної школи, безнастанно шукаючи і безупинно весь час поступаючи.

Поетичну діяльність почав 1910 р.; перша збірка «Соняшні клярнети» вийшла друком 1918 р.

Нар. в с. Песках на Чернігівщині 1891 р.

З 1929 р. академік Всеукраїнської Академії Наук.

Павло Савченко—мало відомий тепер поет-символіст, що появив неабиякий хист.

Друкуватися почав з 1909 р. Збірка «Епілоги»—1913 р.

Нар. 1887 р. в с. Жабках Лохвицького пов. на Полтавщині; пом. 1920 р.

Яків Савченко—популярний критик і поет, належний спершу до групи символістів, пізніше до футуристів—один з зачинателів революційного реалізму.

Друкуватися почав з 1913 р.; перша збірка «Поезії» вийшла друком 1918 р.

Нар. 1890 р. в с. Жабках на Полтавщині.

Олекса Слісаренко—відомий прозаїк і поет-лірик-символіст, що пізніше переходить до лав футуризму.

Друкується з 1911 р. Перша збірка поезій «На березі Кастальському» видана 1919 р.

Нар. 1891 р. на хуторі Канівцові на Харківщині.

Володимир Ярошенко—почавши з творів у дусі раннього символізму (зб. «Світотінь» р. 1918, «Луни» р. 1919), пізніше взявся до байкарства.

Нар. 1898 р. в с. Яхниках на Полтавщині.

Михайль Семенко—«батько» українського футуризму, основоположник і провідця групи панфутуристів (комункультівців) та—пізніше—«Нової генерації».

Перша збірка «Prelude» вийшла 1913 р.

Нар. 1892 р. в с. Кибнцях на Миргородщині.

ЗМІСТ.

	Стор.
Шляхи української поезії. Ф. Якубовський.	V—XXXVI
<i>Петро Карманський.</i>	
Духом все молоді	4
Засну, як легіт	5
Шевченкове свято	6
Якби знати	7
Спустивши вуха	8
Ой, люлі	9
Як побачиш сліпця	10
<i>Богдан Лепкий.</i>	
Вночі	12
Finale	13
З-над Ляну	14
Ввечері у хаті	16
Чи ти прийдеш	17
Подорожній	20
<i>Василь Пачовський.</i>	
Ой, щечечуть соловії	22
Як осінні вітри	23
Закрутила хвиля	24
<i>Микола Вороний.</i>	
Лілеї	26
В студії	27
Старе місто	28
Заспів	29
Дніпрові спогади	31
Спів Арлекіна	32
Вега	33
Нічого	34

Найдорожчий скарб	35
Весна р. 1926	38
<i>Микола Чернявський.</i>	
Восени	40
Шахтар	41
Ратай	42
<i>Спиридон Черкасенко.</i>	
У шахті	44
Ніч	45
Суша	46
<i>Марійка Підірянка.</i>	
Співанка	48
Смереко, смереко	49
Коломийка	50
Чорніє смерека	51
Схилилися верби	52
<i>Степан Чарнецький.</i>	
Говерля	54
Іванові	55
Гей, сипле сніг	56
«Там, де чорна гора сумна»	57
Осінь	58
<i>Сидір Твердохліб.</i>	
Жовнярські похорони	60
В свічаді плеса	61
Ікарів плач	62
<i>Остан Луцький.</i>	
На верхах	64
Нехай шаленим шумом	65
І стало жаль мені	66
<i>Франц Коковський.</i>	
Високі, зчорнілі, небілені стіни	68
Ой писала моя мила	69
Як і тепер	70
<i>Мелетій Кічура.</i>	
Прийде той час	72
Як корчиться земля!	73

Мефісто	74
Степами й крізь дебри	75
<i>Олександр Олесь.</i>	
О, слово рідне.	78
Три менти	79
Ой, була на світі та удівонька	80
Чого могла ти так боліти	82
Казка ночі	83
О, не дивуйсь, що ніч така блакитна	84
Пісня сліпих	85
Так, як Данте любив Беатріче	86
В провалі темнім десь на дні	87
Одну я любив за веселість	88
Чари ночі	89
Айстри	91
В дитинстві ще	92
І холод, і вітер, і хмари осінні	93
На зелених горах. I.	94
На зелених горах. II.	96
На зелених горах. III.	98
Як життя хочеться	100
Щороку	101
<i>Грицько Чупринка.</i>	
Гей, на весла	104
Цар-Огонь	105
Без сну	106
Льодолом	108
Вальс	109
Рідний край	112
Смерекн	114
<i>Валеріян Тарноградський.</i>	
Розвеселись, журлива ниво	116
В місячній блакиті	117
Кажуть люди	118
<i>Христя Алчевська.</i>	
Душа — це конвалія	120
Увечері	121
Акації білі	122

Надія Кибальчич.

Спогад	124
Весняна ніч	125
Ранком	126

Олена Журлива.

П'янію знов	128
Місячні ночі	129
Цілий день	130

Яків Мамонтів.

В дорогу	132
Ви знов прийшли	133
Присмерк в липовій алеї	134

Микола Філянський.

Як весело між вас	136
Був день	137
Надвечір	140
Грудень	141
І рідний гай	142

Максим Рильський.

Як мисливець обережний	144
У пушах, де лише стежки звірні	145
Рибальське посланіє	146
Буває день	149
Олександрія	150
Мені здається	151
Тріпоче сокір	152
Запахла осінь	153
Збирають світлі, золоті меди	154
Анхізів син	155
Як Одиссей, натомлений блуканням	156
Китаїв	157
Мені снилось	158
У теплі дні збирання винограду	159
Несіть богам дари	160

Микола Зеров.

Тягар робочих літ	162
В степу	163
Скорпіон	164
Князь Ігор	

Кляски	166
Над синєводою	167
Брама Заборовського	168
<i>Павло Филипович.</i>	
Дивись, дивись	170
Не злато, ливан і смірну	171
Візьмеш у жменю	172
Затверднула земля	173
Різьбарі	174
Кому не мріялось	176
<i>Михайло Драй-Хмара.</i>	
Лани — як хустка	178
Наставила шовкових кросен	179
Переквітує квітень	180
<i>Михайло Рудницький.</i>	
Ждуть перед домом	182
Зимовий сонет	184
Верленові	185
З циклу «Присвяти»	186
<i>Дмитро Загуб.</i>	
Наші едеми	188
За непроглядною заслоною	189
Марія і Мара	190
Десь високо	193
Бабине літо	194
Requiem	196
Буди	198
Захід	200
Гімн-проклямація	202
<i>Володимир Кобилянський.</i>	
Так смутно-прекрасні	206
Осіннє золото	207
В моїй душі	208
Заклик	209
О, не дивись	211
Як тільки поверну	212
<i>Василь Алешко.</i>	
Цвіт-дівчина	214

Сяйволиций сіяч	215
Вечір	216
<i>Павло Тичина.</i>	
Не Зевс, не Пан, не Голуб-Дух	218
Арфами, арфами	219
Десь налходила весна	220
Я стою на кручі	221
Ой не крийся, природо	222
На стрімчастих скелях	223
Одчиняйте двері	225
Плуг	226
На майдані	227
Зразу ж за селом	228
Псалом залізу	229
Вітер з України	232
Осінь така мила	234
В космічному оркестрі. VI	236
Вулиця Кузнечна	238
Харків	239
З поеми «Сковорода»	240
<i>Павло Савченко.</i>	
Краса недужа	242
Дзвони впзволення	243
Дві осені	245
Перший сніг	246
Полотна	247
Піски	248
<i>Яків Савченко.</i>	
Месія	250
Тихе царство	252
Не дано	253
Кажуть: — зимою прийшли й розстріляли	254
Ми всі потроху погасаєм	255
<i>Олекса Слісаренко.</i>	
Пам'яті Гната Мпхайличенка	258
Україна	259
Осінь	261
Черничка	262

Володимир Ярошенко.

Сину	264
По небу не хмари	266
До неба фіялкова риза	267
Купальські білі берези	268

Михайль Семенко.

Парикмахер	270
Мені сьогодні тоскно	271
Автопортрет	272
Дуже щира поезійка	273
Вагоновожатій	275
Гімни св. Терезі. III.	276
Гімни св. Терезі. VI.	277
Серце в блуканні	278
Два дві	279
Перо здається	280
Гов. Сонце. Вступ	281
Гов. Сонце. Маніфест.	283
Василеві Чумаку	284
Alt-Берлін	285

Примітки.

Бдз 3308-2

Ціна 1 крб. 75 коп.